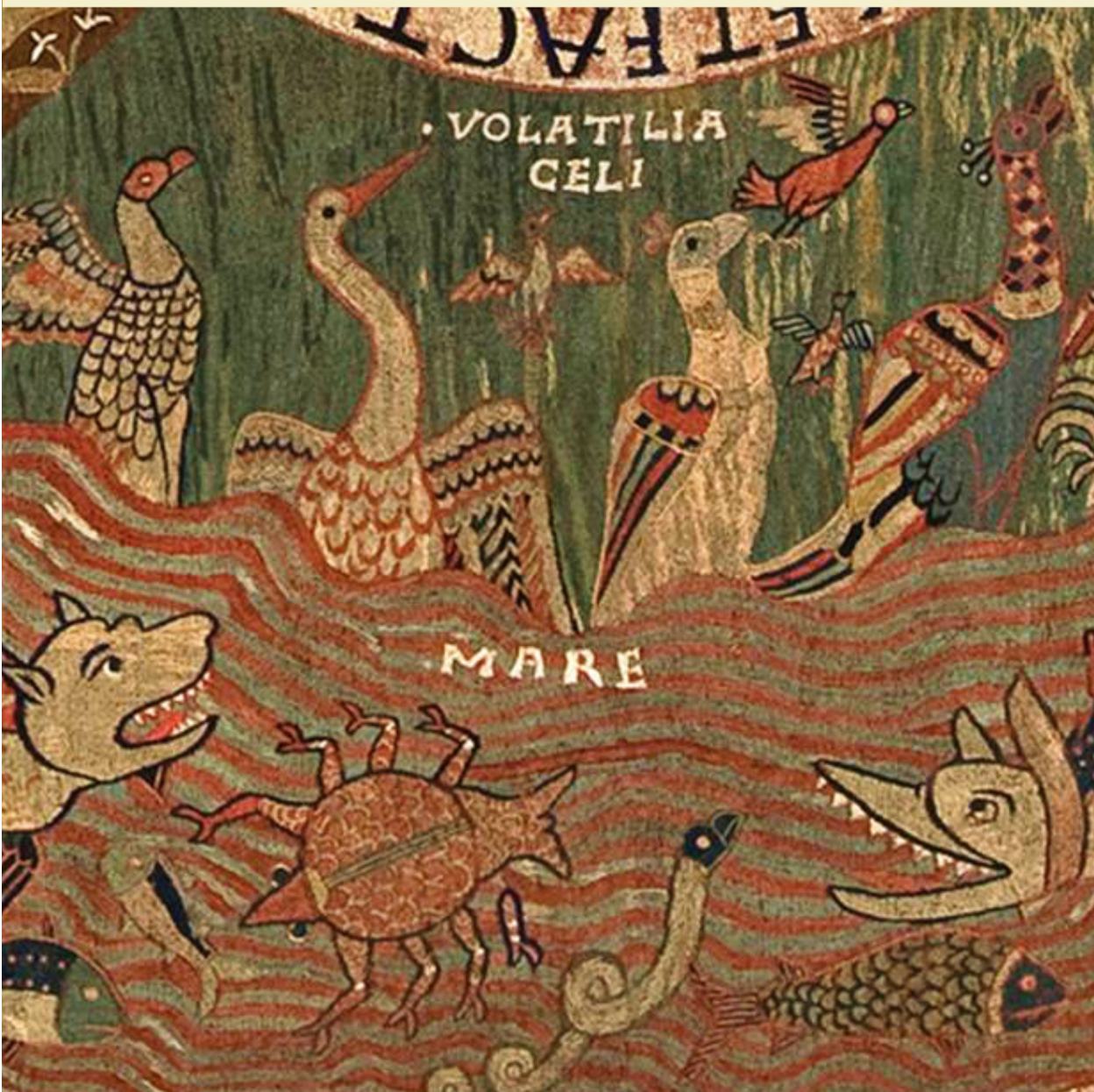

Número 2 | Octubre 2019

PELLE MAHA

La llar dels fonaments

El món català

EL MITE

Al camp del temps
hi vas sembrar la vida;
dies i nits,
capvespres i matins;
sol, lluna, estels,
i tot el que t'envolta.
Del fons intemporal
d'aquell primer batec
–nascuts de l'u,
és en l'u que ens trobem–
som flama al foc,
espurna i espetec.
Del fons del temps,
el clam del primer prec,
tornant de l'u
a l'u en què renaixem.

Toni Planells

PELLE MAHA

“La llar dels fonaments”

El món català

Número 2 | Octubre de 2019

Semestre II | Edició Catalunya

Director:

Ferran Iniesta Vernet

Consell Editorial:

Rafael Crespo Ubero

Nina Ferrer Juan

Joan Gimeno Prats

Pere Romero Aznar

Núria Suárez Jaén

Disseny i maquetació:

Laia Sadurní Llongueres

Redacció i Administració:

c/ Berlín, núm. 20 5-1 bis, Barcelona

c/ Castell, baixos. L'Espluga Calba

Contacte:

consellderedaccio@pellemaha.com

www.pellemaha.com

Impressió:

Impremta Aubert

Pol. ind. Can Coromines s/n

17857 Sant Joan Les Fonts

Imprès amb paper i tintes ecològiques

Portada:

Detall del *Tapís de la Creació*,

brodat del s.XI,

Museu Capítular de la Catedral de Girona

Publicació subjecta a la

Llicència de Creative Commons:

Reconeixement

No Comercial

Sense Obra Derivada

<http://creativecommons.org/licenses/>

SUMARI

EDITORIAL – El Món Català	4
---------------------------------	---

LES ARRELS

<i>J. M. Gràcia</i> – Religió, una etimologia controvertida	8
<i>J. M. Gràcia</i> – Els rites fundacionals de la ciutat	11
<i>J. M. Gràcia</i> – La fundació de Barcelona	16
<i>J. Gimeno</i> – Eivissa, feniciopúnica o catalana?	20

LA NACIÓ CATALANA

<i>J. Artiola</i> – Ramon Llull o l'esdevenir del "Pont" i el "Cor"	26
<i>N. Ferrer</i> – Art, territori i espiritualitat. Montserrat com a paradigma	31
<i>J. Gracia/ F. Iniesta</i> – La gent catalana. Tradició i llibertat	35
<i>J. Quingles</i> – L'ànima occitano-catalana. Llengua, poble i nació a la llum de la tradició	39

EL PAROXISME MODERN

<i>J. Cervera</i> – Els darrers 25 anys a Catalunya en el camp religiós-espiritual-tradicional	44
<i>F. Iniesta</i> – Catalunya en temps colonials. L'estat-nació espanyol a la Mediterrània	47
<i>J. Pigem</i> – La força de la paraula com a camí cap a la llum	51
<i>J. Cervera</i> – Nacionalisme, espiritualitat i eliminació de les classes socials	54

BASTINT LA QUARTA ACADÈMIA

<i>J. M. Mallarach</i> – L'espiritualitat a la terra catalana: arrels i vitalitat contemporània	58
<i>J. Cervera</i> - Una possible lectura evangèlica del procés d'emancipació nacional a Catalunya ..	62
<i>R. Crespo</i> – Vivències a Pelle Maha	65
<i>F. Trabalon</i> - Tot haurà quedat molt ben documentat	69

ENTREVISTES

<i>J.Ph. Trottier</i>	74
<i>A.Rojo</i>	78

EL MÓN CATALÀ

Quan el 2016, tradicionals africans -basaa, en l'inici- van plantejar a tradicionals europeus i americans -catalans i quebequesos, d'entrada- una reflexió sobre el trajecte de la humanitat i la urgència d'una reorientació, la seva proposta volia una avaluació universal i una comprensió local de la història per ajudar a canviar el curs actual. El 2018 es van posar els fonaments d'aquesta idea sota el nom bantu de Pelle Maha -la Casa Gran, Casa de Tothom o Llar ben arrelada-.

Aleshores es va preparar una publicació en que pensaments, intercanvi d'idees i d'anàlisis, així com propostes d'una altra manera de viure, havien d'alternar temàtiques generals com la del núm. 1 -La fi d'un cicle- amb d'altres més focalitzades en una cultura i tradició, com aquest núm. 2 que ara esteu llegint -El món català-. Per això, les futures reflexions seguiran entrant en problemàtiques universals -els estats nació, homes i dones, col·lapse climàtic- però també en les històries locals com ara la catalana o més endavant la basaa i la quebequesa entre d'altres, sempre des d'un angle espiritual i amb una forma no dualista de tractar idees i moviments humans.

El món català, a l'occident de la Mediterrània, s'ha anat estructurant durant mil·lennis, molt abans que es pogués parlar de catalans o de Catalunya. Com s'ha escrit sovint, els pobles que als darrers mil anys han anat construint la personalitat històrica dels anomenats Països Catalans -Catalunya, Balears, València- han arribat des de tots els punts cardinals, per mar des de Fenícia i Grècia, per terra des del Riff i la Gàlia. Per aquest motiu, forteses ibèriques com Tarraco o Ilerda i ports greco-púnics com Empúries o Barcelona van establir l'entramat de relacions que van fer d'aquest territori un encreuament de tradicions dels tres continents mediterranis.

Tots els pobles antics van reconèixer la sacralitat de la terra, a les platges i a les muntanyes, i és sobre aquesta geografia sagrada que es van aixecar societats, poders i fórmules rituals. Certament, cap perfecció ni cap hegemonia durable -això no està inscrit en la inestable naturalesa humana- però des dels temples a Àrtemis o a Hèrcules, fins les esglésies cristianes -romàniques, gòtiques, modernes- i els segles de mesquites on fer el salat islàmic,

en tots aquests indrets els humans han recordat la centralitat de l'Esperit i el sentit transcendent de les curtes vides d'aquesta espècie privilegiada.

No sabem quan la gent d'aquestes terres de l'oest mediterrani es va dir catalana ni quan el país va ser conegut com Catalunya, tot i que al segle XI ja es parlava, en una crònica italiana sobre la guerra corsària, de «genoveses, catalanos et pisanos». Fa, potser, mil anys que la «gent catalana» parla, feineja, batalla i ritualitza la seva existència com a poble, com a 'nació', en el seu noble sentit antic de lloc on es neix i on s'aprèn a viure en un cert estil cultural. Durant un llarg mil·lenni, aquesta gent ha expressat anhels de justícia i llibertat, somnis de grandesa i de poder, frustracions i desfetes socials o militars, expansions imperials i retraccions polítiques fins a atènyer la realitat del present segle. Aquest llarg camí ha forjat la tradició d'aquesta terra, la nació de la gent catalana.

De les més antigues arrels i de l'alta sacralitat dels llocs més eminents es va passar lentament i profundament a la cristianització de valls i serralades, mentre el retorn al mar barrejava guerrers i mercaders en una breu hegemonia medieval. La nació fou una potència medieval a Europa i Llevant, però poc a poc va perdre la seva independència i la seva força clàssica, fins a esdevenir una colònia interior del nou estat-nació peninsular, una Castella transmutada en Espanya. La greu desfeta militar

i política del 1714 davant la monarquia absolutista dels Borbons va obrir centúries grises, dures, silencioses, dominades pel treball, l'impost, la submissió i la desesperança. Els temps moderns van entrar calladament, amb una catalanitat tenaç i de baix, molt baix perfil.

«Nosaltres mai no hem desconfiat / del vell vençut», cantava Espriu, poeta del capvespre mediterrani. Tot té un temps, per al dolor i la joia, per al silenci i el crit, i tot sembla indicar que aquella gent vençuda segueix avui intensament viva, reclamant llibertat i un país més obert i digne, aspirant novament a ser una terra per a gent honesta i lliure. És el *kairós* del món català, el temps únic en què l'Esperit inspira un poble, això que es perfila a l'horitzó?

És la Quarta Acadèmia platònica - després d'Atenes, Alexandria i Florència - la que convergeix avui a Barcelona i comença a bastir una arquitectura de coneixement, fraternitat i saviesa? En aquest 2019, Pelle Maha Catalunya comença la seva reflexió sobre la tradició catalana, a la cruïlla providencial dels tres antics continents de la Mediterrània.

Des del Consell Editorial volem agrair de tot cor a totes les persones que han fet possible l'edició d'aquest segon número de la revista pel seu suport que permet seguir mantenint viva la flama de Pelle Maha.

El Consell Editorial

LES ARRELS

RELIGIÓ, UNA ETIMOLOGIA CONTROVERTIDA

Josep Maria Gràcia

Podríem dir que el primer que va utilitzar amb autoritat cristiana el mot “religió” va ser Sant Agustí (354-430dC), sense comptar amb els retrets que l’implacable Ireneu de Lió (130-200dC) fa als gnòstics per la seva manca de rigor en la pràctica del culte (religio) diví. És en les *Retractationum*, on Sant Agustí es reafirma en la opinió que religio vol dir “relligar” i “re-elegir”, fent referència a que el fet religiós vincula novament allò que ha estat escindit pel pecat original (l’ànima humana de Déu), i que el fidel tria lliurement la via de l’amor (a Déu) per aconseguir la salvació de l’ànima caiguda. Aquest sentit va ser recollit fil per randa per Sant Isidor (560-636dC) en les celebrades *Etimologies*, i d’aquí es va fer viral en tot l’àmbit catòlic, arribant a nosaltres tal qual. El cert, però, és que encara no s’ha establert l’etimologia del mot; el mateix Sant Agustí ja diu que hi han altres ètims possibles recollits per autors anteriors, i ara farem un petit desplegament crític per veure’ls perquè contenen l’essència mateixa del fet religiós.

Sembla que l’ètim de Religió li ve a través de lego (o re-lego) no de ligo (o re-ligo); el verb religo o Ligo sí que vol dir “relligar”, “lligar” o “cordar”, per exemple, les sabates, però no és ètim de Religió. El verb Lego fa referència, en sentit ampli, a arplegar o recollir, per exemple, les olives, o les magnífiques i mítiques veles llatines i d’aquí, figuradament, es fa referència a “recollir amb les orelles” (escoltar) o “recollir amb els ulls”, d’on es

desprèn el sentit més comú i conegut de Lego: llegir. El sentit fort del mot “religió”, doncs, no és el de “relligar” sinó el de replegar, tal qual al ciclista endarrerit es replega novament a l’escamot (aquest ètim, ressona amb força en la paràbola de Lluc 15, 3-7). Això no obstant, com a “falsa etimologia” (Plató) el sentit de “relligar” també funciona, però suggereix la idea que quelcom està separat, alienat, que hi ha quelcom d’escindit que cal reunir, quelcom que va a la deriva i que cal salvar o rescatar, i aquest sentit és el que pren per bo l’Església Catòlica després del primer concili de Nicea, el que planteja una dualitat ontològica aliena a la metafísica tradicional, però aquesta és una altre qüestió que, potser, més endavant tractaré.

Però, seguint amb l’ètim: a què es fa referència amb “replegar”? Per respondre a la pregunta, hem de fixar-nos en l’altre sentit fort del mot: Lego és “delegar”, “donar com a llegat” o “deixar en testament” però sobretot, transmetre un enigma, una fórmula màgica o, en general, un dictum sagrat algú a algú. Llavors, al meu entendre el mot fa referència a la transmissió d’un llegat que, com veure’m tot seguit, és d’ordre espiritual o intel·lectual (ambdós, ter-mes sinònims). Dit a boca de canó: religio és traditio, la transmissió d’un coneixement sagrat, august, d’un coneixement espiritual, i un llegat que és rebut, assimilat i transmès novament de boca a orel·la; en aquesta definició de Religió s’incorporen tots els ètims citats.

Per reforçar aquesta idea, doncs l'etimologia ens orienta, però no és conclouent, vull aportar dues cites que em semblen molt significatives. La primera, molt coneguda però mai del tot ben valorada pels catòlics, potser perquè provoca certa incomoditat i no encaixa amb el dogma de la naturalesa consubstancial de Crist i Déu pare, justament també establert al primer Nicea, és també de Sant Agustí, i fa: "Allò en sí (res ipsa), que ara anomenem 'religió cristiana', ja estava en els nostres avantpassats (erat et apud antiquos), i estava en el gènere humà des dels seus inicis fins que Crist es va fer carn; des de llavors, la veritable religió (vera religio), que ja existia, es va anomenar 'religió cristiana'". Aquesta és una afirmació desconcertant, perquè l'Església catòlica sosté que fins la vinguda de Crist tot era animisme i panteisme irracional i no hi havia religió veritable; Crist redimeix a tota la humanitat, Ell és la única salvació per a totes les ànimes caigudes (és a dir, de qualsevol ésser humà nascut) pel pecat original. Però, en canvi, la sorprenent afirmació del savi d'Hipona dóna una clau valuósíssima per entendre amb precisió el sentit i l'abast del mot religio. Notem que l'accent de l'expressió recau en el sentit dominant i conclouent de vera, que confirma que el subjecte al qual es refereix és quelcom d'autèntic, pristi i únic. Tanmateix, Agustí fa recaure la legitimitat i ortodòxia del Cristianisme en una religió fundacional i mítica, atemporal que acredita que el Cristianisme no és cap corrent escindida i sectària de caire netament històrica i circumstancial i, tanmateix, que l'Església no és una institució netament humana basada en el dogma sinó quelcom que s'arrela a la més pregonada tradició espiritual i metafísica.

Les paraules d'Agustí no són les úniques que apunten en aquesta direcció; un altre exemple molt significatiu el trobem en Sant Pau, quan al mig de l'Areòpag, amb la finalitat de

calmar els ànims dels atenesos que sentien qüestionada la seva tradició mil·lenària per les seves paraules, doncs al cap i a la fi, Pau, que no era sinó un nouvingut que predicava amb rauxa no sabien quina estranya doctrina salvífica en nom d'un tal Jesús que provenia d'Orient, va dir: "... en Ell vivim, ens movem i som. Així ho han dit alguns dels vostres poetes: perquè nosaltres també som del seu llinatge". Amb "els vostres poetes" Pau fa referència als savis grecs de tradició mística i iniciàtica, principalment l'escola pitagòrica, platònica (en les variants òrfiques, dèlfiques i eleusínies, també anatòliques) i l'escola eleàtica. Pau fa recaure en aquestes corrents místiques la genealogia espiritual de Crist. Raimon Panikkar, sovint feia al·lusió a aquesta paraules de San Agustí, i afegia: "... jo refuso pertànyer a una secta que només fa dos mil anys que existeix...". I, encara més: "... el fet que el cristianisme no sigui original es una prova de veritat...". I també, per distanciar-se de la conjuntura catòlica, diu Panikkar: "Vaig prendre consciència que la meua **autèntica identitat** no havia començat només feia dos mil anys" o "Si jo no hagués descobert el nucli místic del cristianisme seria ateu". Quina és aquesta "autèntica identitat" i "nucli místic" al que fa referència el mestre de Tavertet? Quina aquella "vera religio" a la que fa referència San Agustí?. Quin aquell "llinatge" -en la Ilíada es fa referència a una "àuria sogra" o "cadena àuria"- dels que tots se senten participants?. És una única i original visió metafísica, cosmogònica i iniciàtica que René Guénon va anomenar Tradició primordial.

Notes per ampliar el tema:

- El text de Sant Agustí referent a l'ètim de "religió" el trobeu a *Retractationum I, XIII, 9* i *Libri I, XIII, 3*; i si el voleu en llatí hi ha una còpia a l'arxiu www.augustinus.it.

- La referència a Ireneu la trobeu a *Adversus haereses, I, 16, 3*.

- La referència a Sant Isidor la trobeu a *Etymologiarum sive originum libro XX, VIII, 2*, en BAC.

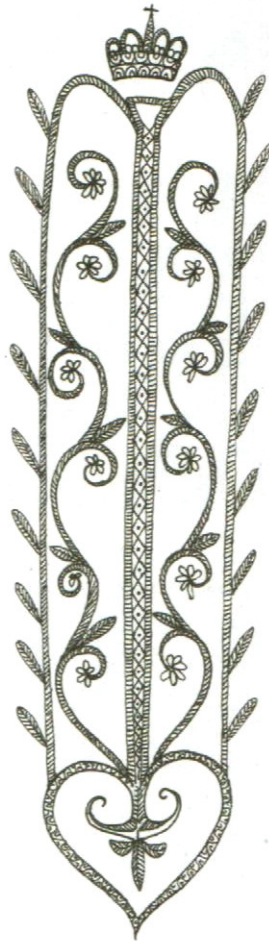
- Teniu un magnífic accés a la significació llatina dels mots al *Diccionari latin-français* de Félix Gaffiot.

- La darrera cita de Sant Agustí la trobeu a en *Retractationum Libri I, XIII, 3* i les paraules de Sant Pau a *Fets dels Apòstols, XVII, 28*.

- Les cites de Panikkar a *Parlem del mateix Déu?* Fragmenta Ed., Barcelona 2018, p.101 et alii i en diferents intervencions públiques gravades que podeu sentir a Internet.

- Vegeu, també, *Iliada VIII, 18, ss.* i el *Cratíl* de Plató per l'assumpte de les "falses etimologies" i *Teeteto, 153d* per referències a "cadena àuria".

- L'expressió de Guénon "Tradició primordial" la trobareu per tota la seva obra, especialment, podeu veure "Tradición i Religión", Cap. IV de la *Introducción general al estudio de las doctrines hindúes*.

EL RITUS FUNDACIONAL DE LA CIUTAT

Josep Maria Gràcia

Quan visitem qualsevol ciutat mediterrània antiga sovint experimentem emocions contradictòries; se'ns presenta com el resultat de moltes ciutats superposades, fruit de l'atzar i de la necessitat, d'una voluntat constructiva i d'una altra no menys voluntariosa deconstrucció, d'una política i d'una anarquia. La complexitat de la seva història ens interpel·la en un participi actiu, on cada racó, cada edifici, cada pedra, cada ciutadà, testimonis muts i còmplices, ens mostren un aspecte de la seva bigarrada vida dramàtica. Des de les ciutats més antigues conegudes nascudes al voltant de monarques i herois fundacionals, a la ciutat dels ciutadans grega i romana, (la *polis* i la *urbs*), passant per la humil ciutat medieval i l'escenogràfica, monumental i cosmopolita ciutat renaixentista pensem que la ciutat ha estat la resultant dels interessos dels ciutadans i dels seus gestors, siguin polítics o arquitectes; en canvi, passa una cosa molt curiosa: tothom admet, des dels acadèmics més il·lustres al ciutadà més humil, que la resultant última, l'heterogènia, juxtaposada, arbitrària però enlluer-nadora i altiva ciutat contemporània està "exempta d'ànima", exempta de "caràcter urbà". I ningú sap què ha passat.

Paral·lelament, no són pocs els que reconeixen que quan s'enfronten a l'estudi de la Ciutat antiga no poden desfer-se de la incòmoda impressió que els interrogants que apareixen són l'expressió encoberta d'un saber comú, en essència de caràcter simbòlic, i que la comprensió de la seva veritable raó de ser

és directament proporcional a la capacitat que tenim d'utilitzar el mateix codi per interpretar-la. Cert, hi ha una religió, és a dir, una *traditio*, que s'expressa en forma ritual, mítica i simbòlica que fa possible materialitzar una estructura complexa que fa habitable el món. La única diferència entre la ciutat antiga i la moderna, és que la primera va ser fundada ritualment i la segona no és més que la resultant descarnada dels interessos del capital. Fundar ritualment una ciutat, ara mateix, és una bogeria; a ningú l'interessa. A part, no hi han magistrats que ho sàpiguen fer, ni ningú que sàpiga interpretar els oracles; no hi han ni oracles. Tot està desaparegut. I la terra sembla erma. I la ciutat, enfonsada, sense ànima.

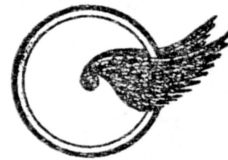
Tota fundació és en essència una fecundació. Al fundar una ciutat, l'estructura complexa més primordial d'una civilització, s'estableix en el territori un centre a partir del qual es repeteix simbòlicament la cosmogonia, rememorant l'acte primordial i arquetípic de "creació" del món (*Physis*). Per això s'ha pogut dir que el fet fundacional és en realitat un acte autèntic, potser el més autèntic, d'*anamnesis*, un esdeveniment de no-oblit (alguns tradueixen *anamnesis* per "record", però el sentit fort del mot es perd substancialment) d'un acte prototípic d'instauració d'un centre per la divinitat o Principi. Abans de la fundació ritual de la ciutat, no hi ha més que *chaos*, una *silva*, un bosc caòtic inhabitat i inhabitable, sense ordre, una "terra verge" que serà fecundada per l'esperit diví, tal qual el

“*Fiat Lux*”, el *Logos* primordial va fundar el Món. El fet fundacional en tant que acte de fecundació té un caràcter hierogàmic: un connubi sagrat entre una “terra” inhabitada i caòtica i una Terra prototípica, celeste i ideal: la primera s’estructura a imatge i semblança de la segona i aquest àmbit sagrat i consagrat en virtut del ritus passa a ser Centre del Món, Temple a cel obert, àmbit on s’espiritualitza la matèria i es materialitza l’esperit, habitacle de la *Shekina*, un *templum*, com tot seguit veurem.

Lligant amb l’article precedent “*Religió, una etimologia controvertida*”, vull cridar l’atenció del fet que en llengua llatina clàssica, la de Ciceró, per entendre’ns, *religio* s’usa preferentment per fer referència a la relació entre els homes i els déus immortals, i aquesta relació vol un posat d’escrupolosa i conscient atenció. La relació amb els déus no és una relació de submissió o veneració, no és una relació dialèctica, sinó una conjuntura d’identificació en un punt crític d’intermediació. Aquesta circumstància és especialment rellevant pel fet que si bé a tots els oficis se’ls hi demana aquesta actitud escrupolosa en l’exercici de les seves funcions (l’actitud religiosa abasta tots els àmbits d’acció humana) n’hi ha un al que se li exigeix de manera extrema: l’ofici de l’augur, del que Titus Livi diu que requereix una perfecció matemàtica, una actitud hieràtica i una *religio infixis animis*, és a dir, unes conviccions religioses profundes en el fons de l’ànima. L’augur, diu Ciceró, ha de tenir consciència plena d’un deure transcendent. L’augur, era el magistrat, la figura clau i més important del ritus fundacional de la ciutat.

El ritus pròpiament dit (faig referència al més conegut etrusc-llati) consta d’un doble temps que es materialitza en una doble acció ritual; en primer lloc, com a condició de possibilitat, era imprescindible el ritus de la *Contem-platio*. Aquesta part del ritus, sens dubte la més transcendent, era la que exercia l’augur.

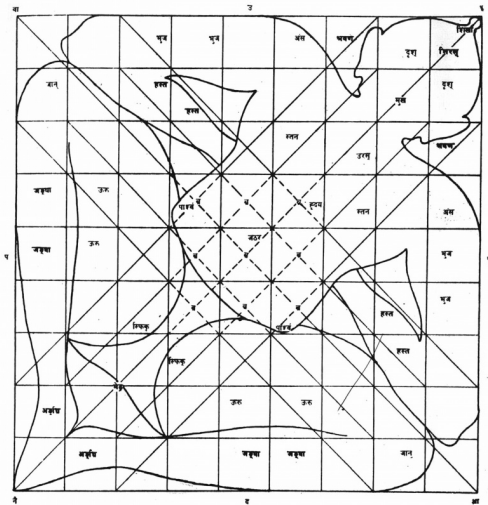
La *Contemplatio* consistia en, una vegada situat en un lloc eminent del territori, que en virtut del ritus es convertia en “muntanya còsmica” o “eix del món”, escrutava el cel i, segons la topologia que tenia en aquell moment, es detectaven dos meridians creuats que, convenientment transposats sobre la superfície del territori, conformarien les dues traces principals de la ciutat. El punt d’intersecció entre els dos meridians es projectava sobre el territori i aquest seria el centre de la ciutat; aquest punt és el que pròpiament s’anomena *templum*. En veritat, el *templum* era un esquema que podia ser dibuixat, però també simplement indicat (amb el dit o bastó, que era l’emblema de l’augur) o més encara, gesticulat, amb els braços, amb el cos sencer o amb pantomimes.

En la *Odissea* (XVI, 471) Homer parla d’un “turó d’Hermes” on els homes són arrabassats i guiats per un veloç missatger, és a dir Hermes; aquest turó és el punt eminent del territori on es situa l’augur, i és allà on rep els signes que haurà d’interpretar per prendre la decisió de si és fast o nefast fundar la ciutat en aquell indret. L’augur era com la personificació d’Hermes i, per tant, el mitjancer entre el Cel i la Terra. En efecte, la magistratura exercida per l’augur era en realitat un pontificat, doncs exercia de pont, camí o canal en virtut de qual els tres nivells còsmics (Cel, Terra i Home) es materialitzaven. En tant que *pontifex*, l’augur representa a tota la humanitat, entesa tant com a naturalesa específica com a col·lectivitat de tots els homes; per això, he dit abans que el *pontifex*

ho és perquè en ell s'estableix una conjuntura d'identificació en un punt crític d'intermediació en virtut del qual el lloc és consagrat, com tot seguit veure'm (“àgur” té ètim d'*augère* “augmentar” en el sentit de “consagrar”).

La *Comtemplatio* era també una “espera” en estat d'alerta per advertir en el cel un signe, un prodigi (quelcom fora del normal), una senyal, un “àngel” podríem dir, que prenía la forma d'una au, moment en que l'harúspex, que feia justament el que el seu nom indica, és a dir, “endevinar pel fetge”, la caçava, l'obria en canal, li treia el fetge i el dividia en parts, adscriuint cada part a una divinitat específica, i advertia o interpretava el signes, les senyals oraculars; això no obstant, la figura de l'harúspex i la del àgur, en aquest punt del ritus, de vegades coincidía, doncs “àgur” també significa literalment “el que observa les aus” o el que “endevina per medi del cant de les aus”, és a dir, el que llegeix l'oracle (*àuger*, d'on àgur, és una paraula composta de *avis* (*avis*) “au” i *géro* “actuar” o “fer”, és a dir “, “el que interpreta el que diuen o fan les aus” (la forma del vol de les aus era especialment significativa).

El *templum* era un esquema o diagrama simbòlic, una cosmografia (anàleg al *vastu-purusha-mandala* –símbol espacial del Ser, és a dir, representació del Ser manifestat- hindú) que es representa sobre la superfície del territori, i és en aquets moment que es practica una cavitat, un petit nínxol, anomenat *mundus* (anàleg a la *gharbha* -“el sí del temple”- hindú) a on es dipositen les restes de l'au que ha portat els bons auguris, símbol del Cel, un grapat de terra que s'ha portat per l'ocasió d'una ciutat germana, símbol de la Terra, i les restes de l'heroi fundacional, símbol de l'home universal (s'ha especulat molt si l'àgur era sacrificat i enterrat en el *mundus*, però aquest aspecte no el tractarem ara). El *mundus* es tapava amb una llosa de pedra, sobre la qual es disposava un altar amb un foc encès, el focus, que serà el centre de la ciutat futura. En aquets moment, sens dubte epifànic i inefable es donava nom a la ciutat, en nombre de tres: un nom secret (conegut només pels magistrats), un altre sacerdotal (el nom que servirà per altres ritus i litúrgies) i el nom públic pel qual la ciutat serà coneguda per tothom (en el cas de Roma, els noms eren Amor, Flor i Roma, respectivament). En aquest precís moment i tenint en compte tot el que s'ha fet fins ara, quedava *in-augur-ada* la ciutat.

La segona part del ritus la realitzava l'*agrimensor*, que, tenint en compte totes les determinacions prèvies, plantava un *gnòmon* en el centre del *templum* i esperava tot el dia, marcant les direccions de l'ombra a la sortida i a la posta del sol. Aquests direccions marcaven els eixos principals i simbòlics de la ciutat, el *cardo maximus*, direcció Nord/Sud, i el *decumanus maximus*, direcció Est/Oest (no tinc lloc aquí per explicar les particularitats d'aquest acte, però pensem que els carrers principals de la ciutat no sempre coincidien exactament amb els eixos fundacionals perquè la construcció física de la ciutat (carrers, muralles, portes i *poternas*) sempre

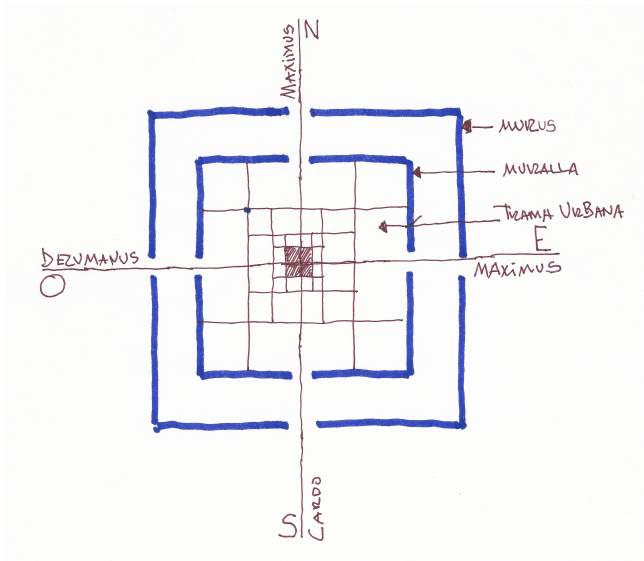
s'adeqüen a la realitat orogràfica, vents dominats... etc.)

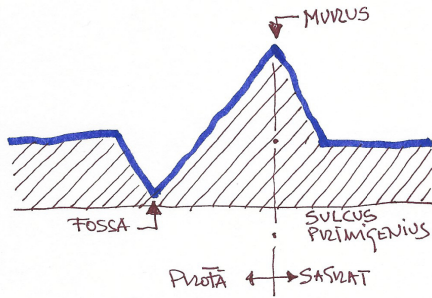
Posteriorment a l'establiment dels eixos, venia una part importantíssima, amb implicacions no només religioses sinó jurídiques i polítiques; es tracta de la demarcació dels límits de la ciutat, que sembla un acte fàcil i en cert sentit banal, com si no vingués d'un pam, però que requereix una precisió extrema. Per tal acte, amb l'ajuda d'una arada, es traçava un solc (*sulcus primigenius*) que dibuixava un quadrat a l'entorn del *templum* que delimitava l'àmbit de la futura ciutat; la terra era fecundada per l'esperit diví (l'arada, *langala*, té l'arrel de *linga*, fal·lus), per tant, finalment sacralitzada i delimitada: *Ordo ab Chao*. Per emfatitzar aquest fet, l'arada, que era de bronze, metall d'aliatge emprat només pels actes rituals i símbol de la justícia, estava traccionada per una vaca jove de pèl clar i un bou vell de pèl fosc, ambdós animals simbolitzant la unió dels complementaris; el bou caminava per la part exterior del solc i la vaca per la part interior i l'arada es posava obliquament de tal forma que la part baixa de l'esquerra que deixava quedés clarament diferenciada de la part alta, allà on s'amuntega la terra sobrant.

Aquesta diferenciació era cabdal: el solc s'anomenava *fossa* i el monticle *murus* i, en efecte, aquest és pròpiament el *murus* ritual que delimita l'àmbit sacre de la ciutat i té caràcter sagrat i mai pot ser traspassat: marca els límits entre l'espai *fanum* i el *profanum*.

Quan s'havien de deixar, com és natural, llocs per on entrar i sortir de la ciutat sense transgredir el *murus*, és a dir, quan s'havia de fer una porta, s'aixecava l'arada i quedava així traçat un espai que no tenia el caràcter d'inviolabilitat del *murus*; bàsicament, les portes rituals eren quatre i coincidien amb les quatre direccions, encara que després per raons obvies de funcionalitat s'obrien distintes poternes en llocs estratègics. Diu Ovidi, que Rómul va matar a Rem per haver traspassat el *murus* fundacional de Roma després d'una baralla per discrepàncies en la interpretació dels auguris per fundar la ciutat. Les muralles que tots coneixem de les ciutats romanes, que delimiten físicament l'àmbit de la Urbs, estaven construïdes dins del l'àmbit entre el *templum* i el *murus* ritual (*proemium*).

Aquests dos dibuixos ajudaran a comprendre-ho tot una mica més:

Com segurament ja es deu haver intuït, el ritus fundacional és una quadratura del cercle, en la mesura que el Cel (l'esperit) es quadra sobre la Terra, fent-la habitable. Hi ha una autèntica subjecció en el temps lineal i en l'espai successiu d'un temps etern i un espai òntic supranatural. És quantifica o, si es vol, es cosifica el Ser en la mesura que es cristal·litza l'essència còsmica i es resol en una geometria que representa o simbolitza, justament, aquest Ser cosificat.

“¿Acaso ignoras, Asclepio, que Egipto es la imagen del cielo (imago sit caeli), o lo que es más exacto, la proyección y descenso aquí abajo de todo lo que es gobernado y puesto en movimiento en el cielo? De hecho, si hemos de decir la verdad, nuestra tierra (terra) es el Templo (templum) del cosmos (mundi) entero.”

Per ampliar el tema:

- Rykwert, J., *La Idea de Ciudad*. Ed. Blume, Madrid 1985.
- Fustel de Coulanges, N. D., *La ciudad antigua*, Ed. Iberia, Barcelona, 1987.
- Burckhardt, T., *Principios y métodos del arte sagrado*, Lidium Ed., Buenos Aires, 1982.
- La cita final és de Textos Herméticos, Gredos Ed., BCG 268, Madrid, 1999, “Asclepio” p. 24. Tanmateix, si voleu una explicació més detallada vegeu l'article: “El Rito fundacional de la Ciudad” versió castellana: (<http://www.arkho.com/grac1c.htm>) versió francòfona: (<http://www.arkho.com/grac1f.htm>), només disponibles pels lectors de PM.
- Les cites a Titus Livi les trobeu de *Ab Urbe condita (Historia de Roma)*, IV, 31, 4 i XXVIII, 18, 1, Gredos Ed.
- L'obra citada de Ciceró és *Defensa de Publi Sesti*, 8, traducció en Col. Bernat Metge, Discursos, Vol XIV.
- Podeu revisar Charles Delfante, *Grande Histoire de la Ville: de la Mésopotamie aux États-Unis*, Armand Colin/Her Éditeur, Paris, 1977; trad. cast. Abada Ed., Madrid, 2006 per veure una de les darreres aportacions acadèmiques més lúcides i honestes.

LA FUNDACIÓ DE BARCELONA

Josep Maria Gràcia

En la memòria d'un poble, hi han dos formes de passat: un passat datat, eventual, lineal i suc-cessiu, i un passat no datat que parla d'allò que és immemorial, d'allò que és a-temporal. Mentre el passat datat és un entre varis (és a dir, no hi ha Història sinó histories), el passat no datat és específicament únic en ell mateix i conforma la referència sapiencial: és la Història. Mentre que el passat datat sempre remet a la materialitat del seu temps, el passat no datat remet a la immaterialitat dels principis ontològics universals. El passat no datat no és un passat pròpiament dit sinó una forma de present o, encara més, potser l'únic present possible, per això no dubtem en referir-nos a ell com un "present etern". Ambdues formes de passat no són excloents, ans al contrari, comparteixen importància en la realitat quotidiana d'un poble, per bé que és el passat no datat a través de l'entramat cosmològic, mític, simbòlic i ritual el que caracteritza i determina la forma de procedir social, política i religiosa.

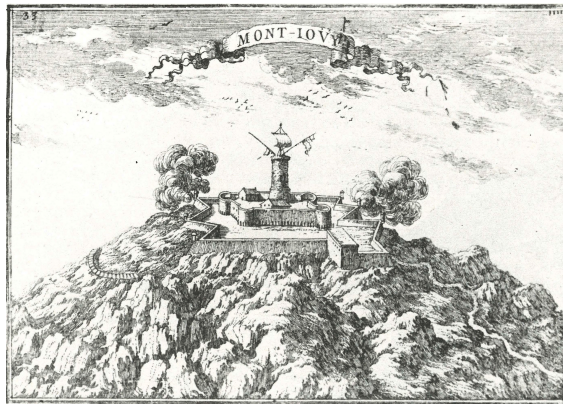
Ja ho he exposat en un altre lloc, però m'agradaria tornar a insistir que, dit breument, la concepció de la cosmologia moderna (bàsicament de la Física), de Newton en endavant, imagina l'espai com una "cosa" al costat de l'altre i el temps com una "cosa" al darrera de l'altre, fent abstracció de "la cosa"; a més a més, els elements que es poden segmentar d'aquest *continuum* que se suposa "infinit" no es diferencien els uns dels altres, son isomorfs i isòtrops: en el cas de l'espai són

tres les direccions i en el cas del temps és la direcció única i unívoca de la linealitat. Si afegim a aquesta visió la dramàtica però exitosa reducció cartesiana del món a dos ordres, el de l'extensió i el del moviment, ens trobem que sota el concepte modern d'espai i temps no es permet acollir les formes simbòliques, i es bandeja qualsevol coneixement que no provingui de la raó pura. Per això, no només cal fer referència a aquesta "història mítica" sinó també a una "geografia mítica" o, com s'acostuma a definir ras i curt, cal considerar una Història sagrada i una Geografia sagrada, les que conformen una autèntica i específica manera d'habitar el món, val a dir una cosmovisió de caire sapiencial i transcendent.

Si abordem els orígens fundacionals de Barcelona des de les fonts epigràfiques, arqueològiques i historiogràfiques, tenim un relat coherent, sòlid i acurat alhora que d'hermenèutica oberta, com marquen els canons científics; aquesta és la forma de passat datable, aquesta és la història. Però, hi ha una història menystinguda i, fins i tot, silenciada. És una història fabulosa, increïble, una història que està present en la ciutat però que la considerem irracional, perquè la seva significació ha desaparegut de la nostra memòria col·lectiva. Aquesta història ens parla del que som com a éssers humans, individual i col·lectivament, i del que som específicament com a mediterranis i alhora com a habitants del món; és la història no datable.

Les hipòtesis fundacional de Barcelona s'expressen, sobre tot les elaborades entre els segles XI i XIV, amb una poderosa càrrega mitològica; fins ben entrat el segle V, la convivència de la mitologia homèrica i la hebraica (cercle troià i diluvià) es manté en els límits del reconeixement mutu en tot l'occident mediterrani. En primer lloc, el rastre fundacional d'Hèrcules és extraordinari en tota la península. Torres d'Hèrcules n'hi han documentades moltes, i el viatge de l'heroi fins las Columnes homònimes és un fet mitològic de gran rellevància en Occident. A Barcelona, la Torre d'Hèrcules estava situada en la cúspide dels Mons Iovis, la Muntanya de Júpiter, Montjuïc. Està documentat que en temps antics allà estava situada una torre anomenada El farell o Torre de la guarda, assegurant que va ser el mateix Hèrcules el que consagrà aquesta muntanya a Júpiter o Osiris Júpiter, construint una Torre en el seu honor. Ja Pomponi Mela, s. I dC, en *De Chorographia* en parla, del *Mons Iovis* de Barcino, i la història d'Hèrcules demarca una primera denominació mítica de la ciutat, a través de la barca novena que va varar a la platja, la *barca nona*, d'un grapat de grecs que el buscaven per demanar-li ajuda en la guerra de Troia; com veure'm tot seguit, la barca nona no fa referència només a una barca, sinó a un tabernacle, a un centre espiritual.

En segon lloc, la fundació romana; de les portes i de les muralles i del *cardo* i *decumanus* en conservem parts molt significatives, i tenim l'epigrafia que en dóna fe en el Museu d'Història de la Ciutat, i molta més documentació. La fundació romana de Barcelona va seguir fil per randa el ritus fundacional etrusc-llatí que he explicat en l'article anterior: una rota, una pedra de molí, ens recorda el centre fundacional de la ciutat, el *Templum*, sobre el *Mons Taber*, al cap d'amunt del Carrer Paradís. El Mons Taber va ser el "turó d'Hermes". Però, hi ha quelcom extraordinari que pertany a la història mítica; quan Marc Vitruvi Pol·lió, l'arquitecte d'August, fa referència a la fundació mítica de Roma per Ròmul (*De Architectura*, II, I, 5-6), parla de la *Romuli* casa, la, literalment, "barraca", de Ròmul en la cúspide del Capitoli; en el text de Vitruvi, el sentit de casa és el de santuari, és el *Mishkam* (*Tabernaculum*) que en la traducció grega de la Bíblia es tradueix per *skene* o *skenoma*; diu Vitruvi que aquesta casa constitueix un *arce sacrorum*, una Fortalesa sagrada; "fortalesa" no té aquí cap sentit militar, ans al contrari, és el lloc on es conserva i es protegeix la tradició, la que, simbòlicament, està representada per l'Arca en el centre del Tabernacle (té el mateix sentit la barca de Noé).

Les plans et profils des principales villes et lieux considerables de la principauté de Catalogne. Chevalierde Beaulieu, lám. 33.

Arce, en tant que ablatiu, expressa el senti de protecció, defensa i conservació en temps i forma: la fortalesa sagrada representa la Tradició espiritual, sagrada i misteriàcia aquí i ara, no com a forma de passat. I per August, aquest lloc de connotacions hercúlies (*barca nona*), protegit del nord i dels vents nefastos per la serralada de Collserola, flanquejada per dos fèrtils rius, el Llobregat i el Besòs, amb una muntanya fundacional, el Mons Taber, i protegida del mar per la muntanya de Montjuïc, aquesta barca, tenia totes les significacions simbòliques (geogràfiques i historico-mitolò-giques) per a ser un centre fundacional en continuïtat amb el paradigma instaurat a Roma. Barcino va ser fundada a imatge de la *aeterna urbs*, de la *prima inter urbes*, com l'anomena Ausoni, i com a centre espiritual indispensable, val a dir, fundacional (*Arce sacrorum*) per la administració d'un veritable i eficaç domini territorial a nivell peninsular. Barcino, i no una altre en la península és, per August, una ciutat vicària de Roma, centre fundacional de la zona occidental de l'Imperi.

En tercer lloc, hi ha notícia d'una enigmàtica ciutat anomenada *Laie* o *Laeisa* o *Laia* que era el cor i la capital d'un extens territori que anava del riu Tordera al Llobregat: *Laetania* (*laietan*, com deien els púnics i els perses). Els fundadors de la ciutat i habitants de la zona eren d'origen celta –emigrats dels Alps– i no sembla que fossin clans gentilicis més o menys organitzats, sinó una civilització sòlida i solidària, organitzada, jeràrquica i estructurada a l'entorn d'un sobirà que ostentava el poder temporal i l'autoritat espiritual. No sabem qui era Laia, però no cal cercar documents que ho expliquin, perquè, fins avui, no se'n coneixen i, probablement no n'hi hagin. Això no obstant, tenim una referència indirecte: Ciceró, quan parla de l'eloqüència grega i romana (*Brutus* i *De Oratore*) ens parla d'una mítica i jove donzella anomenada *Laelia*, filla de *Laelius* el savi, desposada amb un àugur, proveïda d'una proverbial eloqüència i fina expressió per medi de la qual transmetia a cau d'orella, xiuxiuejant, els continguts sapiencials de la seva tradició espiritual; Laia era la veu de l'oracle que expressava el *dictum* diví. La Laia, “parlava bé”, no en el sentit gramatical, parlava bé en el sentit que deia la veritat, i sabia com dir-la (encara que moltes vegades, com tots els oracles, diuen mentides com si fossin veritats). La existència d'aquesta tradició a l'entorn de Laia té precedents: es tracta del culte a Isis, present a la zona de Barcelona a jutjar per les restes arqueològiques egípcies de tipus funerari trobades a Tarragona en 1855, és a dir, cultes anteriors a la presència dels cartaginesos i fenicis. Aquest fet, se superposa al que abans s'ha dit respecte a la fundació augusta: sobre el *tabernaculum* de Isis, o de Laia o d'Hèrcules, Octavi August funda una colònia representativa del paradigma per ell instaurat i que va estar present a la zona fins la decadència de l'Imperi, però que no va desaparèixer en essència sinó que va tenir continuïtat en el nou paradigma cristià.

En efecte, l'any 304 va arribar a *Barcino* el prefecte Dacià, enviat per donar compliment als edictes dictats des de Roma que obligaven a la persecució, i posterior execució –cas que no reneguessin de la seva fe-, dels cristians; Dacià, després de passar per *Gerunda* va fer cap a *Barcino*; era el seu destí principal, i al arribar a la ciutat, va tenir notícia d'una jove anomenada Eulàlia, una donzella cristiana que vivia a Sarrià, un llogaret tranquil a les afores de la ciutat, dotada d'una gran facilitat de paraula. La jove Eulàlia, al assabentar-se que el mesquí i sanguinari prefecte estava a la ciutat perseguint als seus correligionaris, decidida, va demanar audiència, gràcia que Dacià, admirat per la reputació de la donzella i embadalit per la seva dolçor i bellesa, li va concedir, interessant-se molt per les seves preferències de culte; però, ai las!, va comprovar a desdir que aquella prover-bial parladora era cristiana! Li va demanar que reneguéss de la seva fe un munt de vegades però com més insistia més la noia parlava a cor què vols, provocant la ira del prefecte. Al final, la va fer martiritzar, com tothom ja sap, i va esdevenir santa Eulàlia. Amb aquest relat llegendari s'explica el pas del culte pagà de Laia al cristià de santa Eulàlia, eu-laleo, la que “parla bé”, la “ben parlada”, la que diu la veritat i parla el llenguatge dels ocells, els mateixos que, simbòlicament, varen devorar el seu cos inert. Des del 12 de febrer de 304, Eulàlia és la patrona de Barcelona i així, el centre espiritual, el *tabernaculum* herculi i augustià està present entre nosaltres. En una descripció de la bandera de santa Eulàlia -oficialment anomenada així des de l'acord del Consell de Cent de principis del segle XVII, però *de facto* coneguda així popularment des de sempre, com, també el mateix Consell de Cent ho corrobora en un acord de 1390- es descriu la bandera de santa Eulàlia com un estendard on hi havia pintat “un curiós *tabernaculum*, i en ell una bellíssima santa Eulàlia...”.

Per ampliar el tema

Per una explicació més extensa, amb una també extensa bibliografia, vegeu en castellà: “*Barcelona, la Ciudad de las Aves*”

(<http://www.arkho.com/grac8.htm>)

i versió francòfona:

(<http://www.arkho.com/grac8f.htm>),
només disponibles pels lectors de PM.

EIVISSA, FENICIOPÚNICA O CATALANA?

Joan Gimeno Prats

Em poso a escriure aquest text un dia cinc d'agost. Fa una calor pesada i aferradissa; és la xafogor pròpia d'aquesta època de l'any que a Eivissa en diuen des Nicolaus i que va del quinze de juliol al quinze d'agost (l'expressió és d'origen incert). La data no és buscada però tampoc és casual: avui comencen a Eivissa les Festes de sa Terra que celebren la conquesta catalanocristiana de l'illa. Això succeï el vuit d'agost de 1235, dia de sant Ciríac, convertint-se així aquest sant, en el patró de la Vila d'Eivissa. En aquell temps, però, també hi havia una gran devoció per la Verge Maria i després d'una acció com la conquesta es cercava el dia de la Mare de Déu que fos més proper a l'efemèride principal. Santa Maria de les Neus va ser l'escollida, doncs te dedicat el seu dia el cinc d'agost, quan segons es creu va nevar miraculo-sament al turó de l'Esquilí, a Roma. Va ser d'aquesta manera com aquesta gèlida advocació de la Verge va esdevenir la patrona de l'illa d'Eivissa per ser celebrada durant l'època més càlida de l'any. És, doncs, en aquests dies de Festes de sa Terra, entre el cinc i el vuit d'agost, que he trobat el temps – el *kairós*, podríem dir per ser més exactes, doncs no es tracta d'un temps qualsevol – per compartir algunes reflexions sobre la fundació o les fundacions d'Eivissa i, per tant, sobre quins són els orígens, la història i la identitat dels eivissencs.

Primera fundació: L'Aybosim feniciopúnica

Tot i que l'illa d'Eivissa ha estat poblada des de l'època del Bronze no va ser fins el segle VII a.C. que aquest bocí de terra apareguè en els registres de la història documentada. Va ser en aquella data quan un contingent de fenicis provinent de la costa del Llevant peninsular van fundar un petit poblat al sud de l'illa, en concret al lloc anomenat Sa Caleta. Aquest poblat, d'urbanisme irregular, va durar poc temps, doncs poques dècades més tard aquests mateixos fenicis es mudaren a un indret més avantatjós des de tots els punts de vista, amb una badia oberta a llevant presidida per un puig de vuitanta metres d'alçada: l'actual Dalt Vila. Allà els fenicis sí que van fundar una veritable ciutat, Aybosim, YBSM. L'historiador del segle I a.C Diodor de Sicília seguint a Timeu de Taormina ho explica així:

«...hi ha una illa anomenada Pitiüsa que rep aquesta denominació per la gran quantitat de pins que hi creixen. Estant en alta mar, dista de les columnes d'Hèracles una travesia de tres dies i altres tantes nits, de Líbia un dia i una nit, des d'Ibèria un sol dia. Pel que fa a la seua extensió és quasi semblant a Corcira. Encara que en fertilitat és moderada, té, però, una petita comarca de vinya i d'oliveres empeltades als ullastres. Diuen que, dels seus productes, el que n'excel-leix és la suavitat de les llanes. Dividida en planures notables i turons, té una ciutat anomenada Eresos, colònia dels cartaginesos.

Té també ports importants i considerables bastiments de murades i un gran nombre de cases ben aparellades. L'habiten tot tipus de bàrbars, però els més nombrosos són els fenicis. La seua fundació tengué lloc cent seixanta anys després de la fundació de Cartago»

La informació que proporciona aquesta breu i general descripció ens dona algunes pistes del que va ser l'evolució d'Eivissa al llarg de l'època antiga. Els primers pobladors van ser els fenicis levantins que van aprofitar l'illa com a nexa de comunicació amb els ports catalans i del sud francès, així com les riques salines que existeixen al sud de l'illa. Cap el segle V a.C. els púnics – fenicis de Cartago – van anar substituint poc a poc la població fenícia original. Va ser durant aquest període i fins el segle II a.C. que l'illa va assolir un esplendor poc relacionat amb la seva petita extensió. És en aquest moment el que podem parlar d'un dels períodes de classicisme de l'illa d'Eivissa, si entenem aquest concepte com el que descriu una etapa on convergeixen fortes energies socials en tots els àmbits de l'esdevenir humà, des de l'artístic i l'econòmic fins a l'institucional i l'ideològic, etapa que és sentida com a particularment dinàmica, digna de ser reconeguda i recordada. Per contra, no comptem amb informació sobre el per què de l'elecció d'aquest emplaçament per a fundar la ciutat. És cert que es tracta d'un puig – que podria funcionar d'axis mundi, segons el que explica el Josep Maria Gràcia en articles precedents – i que és més que probable que al cap damunt de puig, els fenicis situessin un temple, que amb els segles esdevingués mesquita i finalment catedral cristiana. Però bé, no ens avancem.

La població de l'illa en època púnica va arribar als cinc-mil habitants. La ceràmica eivissenca es podia trobar per tota la Mediterrània occidental i els seus vaixells de transport abastien ports des d'Andalusia fins

a Massàlia (Marsella), Empúries inclòs. La seca d'Eivissa va encunyar moneda pròpia fins el segle I. d.C., una moneda que sempre va portar a la cara la figura del Déu Bes, d'on la ciutat i l'illa reben els seu nom: illa de Bes (YBSM), que els grecs traduiran per Ebesos i els romans per Ebusus. Una possible explicació d'aquesta associació de Bes – recordem que l'origen d'aquesta divinitat està a l'antic Egipte - amb Eivissa caldria cercar-la en el fet que els colonitzadors feniciopúnics relacionassin l'absència d'animals verinosos amb l'acció protectora i vivificadora de Bes. La creença, en l'antiguitat, que la terra ebusitana posseïa propietats benefactores, quedà confirmada en diversos textos clàssics (Plini, Pomponi Mela, etc.), que afirmaven que aquesta divinitat feia fugir o matava les serps i els animals verinosos. Encara que no s'hagi trobat, és del tot probable que Bes tingués un temple o un santuari a l'illa.

Després de la segona guerra púnica (218-201 a.C.), Eivissa va passar a l'òrbita de Roma, primer com a ciutat rendida, després com ciutat federada i per últim com a municipi. Roma va permetre una certa autonomia de l'illa i la població continuà sent en la seva gran majoria púnica. La romanització, com solia passar en aquests casos, començà per les elits. Eivissa o Ebusus, com era coneguda en aquesta època, mantingué més o menys el to però mai no va superar l'esplendor de l'època púnica.

Les etapes que seguiren a la romana no foren per Eivissa gaire destacables i fins i tot a l'historiografia local es coneixen com a segles foscos (èpoques vàndala i bizantina). Durant l'etapa vàndala, la població eivissenca va abraçar el cristianisme en la seva branca arriana. De fet se sap que en aquests anys Eivissa va comptar amb una diòcesi episcopal i, com a mínim hi va haver un bisbe, un tal Ofilió. Pel que fa a la població i a la cultura

tot sembla indicar que va continuar restant romana, tant en època vàndala com en època bizantina (romans d'Orient). Cap al segle VIIIè la devallada de població de l'illa va ser fortíssima, tant, que hi ha alguns autors que pensen que Eivissa va quedar des d'aquella data despoblada. L'any 902 es produeix la incorporació de les Illes Balears i d'Eivissa amb elles a al-Àndalus. Els andalusins sí que van portar població nova. El substrat de població romanobizantí, en part hereu del púnic, s'havia extingit en gran mesura o en la seva completa totalitat.

Segona fundació: la Yābisa àrabomusulmana

'Isam al-Jawlānī va ser l'encarregat d'encapçalar la nova colonització de l'illa a partir de l'any 902. Els colons andalusins foren sobre tot pagesos i ramaders que es van instal·lar per diferents llocs del territori seguint una assignació planificada. Així, l'Eivissa musulmana va ser un territori bàsicament rural on la població es distribuïa en rafals i alqueries i amb una ciutat – la madīnat Yābisa – que segons l'autor Al-Himyārī era bona, petita i desplegava les activitats pròpies de qualsevol altre gran i ben poblada, és a dir, comptava amb mesquita, banys, mercat i murades.

Políticament romangué sempre dins del conjunt administratiu de les Illes Orientals, que tenia la seva capital a madīnat Mayūrqa i durant totes les etapes polítiques que va travessar al-Àndalus (califat, regnes de taifes, imperi almoràvid i imperi almohade) Eivissa restà sempre depenent d'aquesta. Sobre les autoritats locals, sabem que la màxima autoritat a Yābisa va ser l'almoixerif (encarregat de recaptar els impostos), però també està documentada la presència de l'Alcaid (qa'īd), càrrec militar encarregat de la defensa del territori. Altres personatges importants de la vida de la Yābisa àrabomusulmana eren els *fuqahā*, plural d'*al-faqī*

(alfaqū) i els *'ulamā* (ulemes), entesos o savis en l'Alcorà i en el dret islàmic o en les normes de la vida que se'n derivava, així com en el costum. L'historiografia eivissenca n'identifica quatre d'aquestes autoritats amb nom i cognom al llarg del període musulmà. D'aquest període sí que sabem ja per mitjà del registre arqueològic que la mesquita de la ciutat es construïa al cim del turó de Dalt Vila, fet pel qual podem deduir que tant el temple romà com el santuari feniciopúnic podien haver estat al mateix lloc, fent del cim i per tant de la ciutat un centre del món en l'àmbit espiritual o transcendent.

Tercera fundació: l'Eivissa cristianocatalana

En el context de l'expansió del Casal de Barcelona cap el sud podem emmarcar la conquesta (no pas reconquesta) de l'illa d'Eivissa per part del rei Jaume I. Aquesta va ser la conseqüència del pacte que van signar Guillem de Montgrí (sagristà de Girona i arquebisbe electe de Tarragona) i Jaume I, amb la condició principal que la conquesta es realitzaria abans del 29 de setembre de 1235, dia de sant Miquel. El document estipulava que Montgrí tindria les dues illes en feu a costum de Barcelona, que seria l'encarregat d'administrar justícia i que s'havia de reconèixer vassall del monarca i estar en pau amb els seus amics i en guerra amb els seus enemics. Al seu torn, Guillem de Montgrí va signar un acord amb altres dos nobles catalans, Nuno Sanç i Pere de Portugal mitjançant el qual pactaven fer junts la conquesta i repartir-se el territori de l'illa i els béns de manera equitativa en proporció al nombre de cavallers i armes que havia posat cadascú. El primer a que es comprometien a fer era erigir un temple amb categoria d'església parroquial en honor a Santa Maria. En el preàmbul del document que van signar s'assegurava que el pacte tenia la intenció

«d'arrabassar de mans dels sarraïns la terra que injustament ocupen, i una vegada expulsats els impius, introduir-hi un poble acceptable per Déu». El document continuava assegurant que «junts, virilment i potent, anirem contra els sarraïns que habiten les illes d'Eivissa i Formentera».

Efectivament, la dita conquesta va tenir lloc el dia vuit d'agost de 1235 després d'un setge d'un parell de mesos. De seguida es va alçar l'església parroquial dedicada a santa Maria de les Neus al lloc on estava la mesquita, desacralitzant primer i resacralitzant després la ciutat. També sense perdre temps es va repartir l'illa entre els tres consenyors. La població àrabomusulmana va ser en la seva totalitat o bé reduïda a captivitat o bé expulsada, de tal manera que l'illa esdevingué per població, llengua i cultura catalana i cristiana. A finals del segle XIII ja estava en funcionament l'òrgan de govern propi de l'illa, la Universitat. Aquesta forma de govern local, pròpia dels territoris dels Països Catalans, estigué vigent fins el 1715 quan, com a conseqüència dels Decrets de Nova Planta, l'estat espanyol transformà les universitats en ajuntaments. Per altra banda, fins a 1782 Eivissa dependrà, eclesiàsticament, de l'arquebisbat de Tarragona.

Els nous pobladors catalans es van anar establint per l'illa a partir de les cartes de franquesa. En la seva distribució pel territori van ocupar les alqueries i rafals que havien estat obligats a abandonar els andalusins. Probablement per això el tipus general d'hàbitat rural a Eivissa és el casament aïllat. El territori de l'illa es va dividir en parròquies i aquestes, al seu torn, en vendes. Des del segle XVIII comencen a destacar alguns petits pobles com Santa Eulària, Sant Antoni però la vida urbana, fins el segle XX, estarà hipertrofiada a Vila (Eivissa capital).

Feniciopúnica o cristianocatalana?

Tota aquesta llarga introducció sobre els orígens i la història de l'illa em serveix per reflexionar breument sobre alguns fets i actituds que fa anys que observo, aquí a Eivissa, al voltant de la qüestió de la identitat. Semblaria – generalitzant, és clar – que des d'una percepció “popular” o “del carrer” o de vegades, des de una certa intel·lectualitat, la identitat d'Eivissa estigués protagonitzada essencialment pel seu origen feniciopúnic. Aquest fet es pot veure tant a partir de les icones publicitàries (encapçalades majoritàriament per la figura de la deesa Tànit, protagonista de tantes i tantes samarretes), com pel nom d'algunes marques (Ebosim, Ereso, Ebusus...) com des de publicacions més o menys científiques (recordem el llibre de Ferdinand Joachim i Philippe Rotthier, *El palau pagès*), com des de l'hipertrofia d'estudis arqueològics sobre època antiga que hi ha hagut a Eivissa des de inicis del segle XX. Semblaria que tot plegat volgués destacar per sobre de tot els orígens antics i, en especial feniciopúnics, ja sigui de la població, ja sigui de la religiositat, ja sigui de l'arquitectura rural – és el cas de Joachim i Rotthier - d'Eivissa. En canvi, molt sovint s'ha menystingut, s'ha infravalorat o directament s'ha invisibilitzat tot allò que sona a català: de la llengua diuen que no és català, que és eivissenc o en tot cas baleàric; de la música i el ball pagès se'n busca l'origen antic dels instruments (flaüta o xeremia), l'arquitectura rural se la relaciona amb la feniciopúnica o fins i tot amb l'egípcia (Joachim i Rotthier, Hausmann o Blackstadt) i finalment, fins fa no gaires anys, se'n deia que l'origen genètic de la població d'Eivissa estava més a prop del nord d'Àfrica que de Catalunya. En aquest darrer aspecte, per sort, un estudi de l'UPF va demostrar l'any 2018 que l'origen genètic de la població eivissenca, tot i ser una excepció en el conjunt de la Mediterrània, no te cap mena

de relació amb la població feniciopúnica que va habitar l'illa fa més de dos mil anys, com d'altra banda és lògic. De fet l'hipòtesi principal dels autors de l'estudi és que la població de l'illa en època catalanocristiana patí un intens aïllament que va fer que els descendents dels catalans quen l'habitaren es relacionessin només entre ells. Així, i contràriament a aquest imaginari generalitzat, Eivissa seria - fins a les grans onades d'immigració de la segona meitat del segle XX - l'exponent contemporani d'una catalanitat profunda.

Per què, doncs, aquesta insistència en destacar allò antic, feniciopúnic especialment, i difuminar tot allò català encara que des del punt de vista material i sobretot cultural és infinitament majoritari aquest darrer? Senzill: per sustentar el discurs que Eivissa no forma part del Món Català (Països Catalans, en la seva versió política) i, seguint aquest mateix raonament, negar l'existència real d'aquest conjunt històric i cultural que conforma aquest Món Català. Per això es busca en un passat remot -sí, certament tant brillant que fins i tot hem parlat de període de classicisme - la negació del present. I quin és aquest present (i parlo d'un present extens, del període contemporani i no de l'estricta actualitat), doncs que Eivissa és des de la seva última fundació, per llengua i cultura, catalana i per tradició, religió o espiritualitat, cristiana.

Per ampliar el tema:

- Cirer, F., Costa, B., Ferrer Abárzuza, A., *Història d'Eivissa i Formentera. Des de la prehistòria fins al turisme de masses*, Eivissa, Ed. Balàfia Postals / Institut d'Estudis Balearics, 2019.

- Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera:
www.ecif.es

- Joachim, F. i Rotthier, Ph., *El palau pagès*, Ed. T.E.H.P, Eivissa, 1984

LA NACIÓ CATALANA

RAMÓN LLULL O L'ESDEVENIR DEL 'PONT' I EL 'COR'

Jesús Artiola i Ruhí

Ramon Llull és, sens dubte, una de les figures de més relleu i més projecció de la cultura catalana. Se'n parla, se'l coneix i se'l reconeix, sobretot, com a creador de la llengua catalana en termes literaris. Se'n parla i se'n discuteix, també, en la seva dimensió de "predicador", en la seva voluntat de convertir al Cristianisme jueus i musulmans i, de forma bastant simplista i forçada, tan aviat és elevat als altars del diàleg inter-cultural com condemnat als inferns del dogma-tisme religiós. Enllà de tot això, tanmateix (i malgrat certs esforços de reconeixement en els darrers anys) resta oculta habitualment la perspectiva del pensament català que mai no mor, des del qual, com en un prisma, hi descobrim alhora els colors del filòsof, de l'espiritual franciscà-cristiano-suff i de l'activista metapolític. La voluntat d'aquest escrit és, precisament, la d'oferir una reflexió que ens hi acosti en aquest sentit.

L'obra de Llull: formalització escrita d'una experiència de civilització

Seguint les tesis confluents de Lluís Racionero i de Simone Weil, parteixo de la hipòtesi que a l'entorn de l'any 1000 i dels monestirs del Pirineu (Sant Miquel de Cuixà, Ripoll, Sant Pere de Rodes, La Seu d'Urgell, Vic...) pren cos una autèntica experiència de civilització: el Romànic. En paraules de Simone Weill, un renaixement molt més profund que no pas el que s'esdevindrà alguns segles més tard a l'actual Itàlia i que la historiografia

oficial europea situarà, precisament, com a "El" Renaixement. I és precisament aquesta experiència, bevent i traduint les arts i les ciències d'Al Àndalus i fent de pont amb els "bàrbars del Nord" la que permetrà, segles més tard, l'eclosió dels sabers de la cristiandat llatino-germànica.

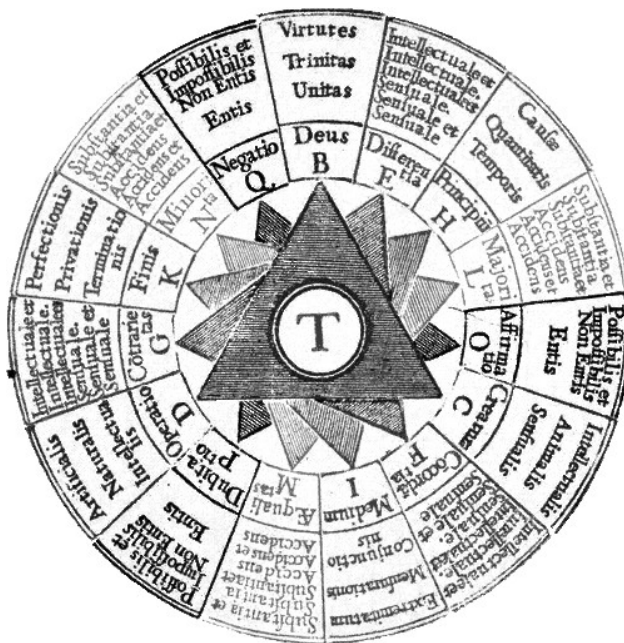
L'extensió i amplitud del romànic catalano-occità és molt gran com per a poder-ne parlar raonablement bé en un escrit com aquest. Tanmateix, fixar-nos en un petit element coherent amb el conjunt (el Tapís de la Creació de Girona) pot ser suficient per il·lustrar la hipòtesi que vull compartir. Diuen els autors de "Tradició i llibertat": "El Tapís de la Creació, en paraules d'Assumpta Garcia, és l'expressió d'un cristianisme sagrat i còsmic, ben diferent, afegim nosaltres, de l'actual, que podem qualificar com a-còsmic i fonamentalment antropocèntric. Es tractaria de la plasmació simbòlica d'un coneixement esotèric transmès fins al seu creador (o creadora, o gremi de filadores, tan prolífic a l'edat mitjana), que alhora hauria estat influenciat pels llibres bíblics i pels escrits de Joan Escot Eriúgena. D'aquest darrer hi trobem, en el Tapís, la seva concepció d'un Univers governat pel que l'autora anomena la "lleï de la proporció harmoniosa", en virtut de la qual, les diferents parts en què l'obra sencera s'articula queden harmònicament resoltes en la composició del conjunt, com, per exemple, la contraposició entre Natura i Teofania, pel fet que la Creació és considerada com a

manifestació del diví." Doncs bé, aquest saber, que imaginem teixit per dones filadores de la Catalunya vella medieval, com sàbies dones maies o quètxua-aymares que des de fa segles escriuen el seu saber en els teixits, pren forma escrita dos segles més tard, a plena llum de la Mediterrània, en català però gràcies a l'àrab i en contacte amb mestres cabalistes i súffis. L'autor n'és Ramon Llull i amb ell entenc que prenen forma de pensament escrit dos arquetips fonamentals que nodreixen i articulen el pensament català que mai no mor: el Pont i el Cor.

El pensament de Llull

El Tapís de la Creació, doncs, ens transmet com és en un mateix teixit de la Realitat on prenen forma l'eternitat i els pas dels mesos i dels dies, on s'esdevenen l'Humà, el Còsmic i el Diví. L'obra de Llull, a més d'això, s'aventura a pensar i a vivenciar en mots, en conceptes i en símbols imaginats com es dona aquest teixir-se conjuntament.

El cor d'aquest pensament és "L'Art" (Art de trobar veritat), conjunt de mecanismes i figures que ens permet pensar, a través de l'escala dels Éssers, com l'Humà i el Còsmic són Teofania en moviment on es dona la diferenciació i la pluralitat (de forma descendent) i com l'Humà i el Còsmic ens permeten entendre el Diví (de forma ascendent). Per a fer-ho Ramon Llull es basa en la noció de dignitats (Noms bíblics de Déu com Bondat, Belleza, Veritat, Virtut, Saviesa, Poder...) compartides amb les tradicions sapiencials del Judaïsme i de l'Islam. Aquestes dignitats (que conformen la primera figura del seu Art) són poders actius de manifestació del Diví i havien estat ja pensades per l'escola cabalística de Girona amb el terme hebreu "Kavod" que traduïm com a "Glòria" i que, segons ens indica Moshe Idel, connota també honor i dignitat. Llull, que sabem que conegué Moshe Ben Adret, deixeble principal del sabi Nahmànides de Girona, les anomenarà "Dignitats".

Aquesta primera figura de l'Art es combina amb una segona figura que s'articula per principis lògics (tals com contrarietat, diferència i concordança, principi, mitjà i fi, majoritat, minoritat i igualtat) i que recull els plantejaments lògics més destacats de l'època, estudiats en la lògica del sabi musulmà Al Gazzali. Combinant la primera figura (que expressa el dinamisme del diví) amb la segona (principis lògics del raonament) s'aconsegueixen nombrosos predicaments que, a través de lletres, arbres i flors expressen un sistema general de relacions on s'articula una realitat dinàmica que pensa tant el món en ell mateix com el món en el seu ésser teofania. Molt probablement, aquest sistema combinatori sigui testimoni de la seva relació amb el cabalista Abraham Aboulafia, a qui -segons sembla per la seva correspondència- també conegué.

D'altra banda, en el desplegament de l'Art, i en la relació entre les Dignitats i l'escala dels Éssers, serà destacable com Llull, utilitzant les formes declinatives pròpies de l'àrab, genera una concepció dinàmica de la realitat depassant la clàssiques concepcions dicotòmiques, essència-accident, gènere-espècie... (pròpies de la filosofia en llatí) que ens obren a una concepció dinàmica i no essencialista de la Realitat com a teixit essencialment relacional. Així, per exemple, en la definició d'Home (un dels nou subjectes de l'escala dels éssers) Llull no dirà "Home és animal racional" sinó "home és ésser homificant" (i homificable, homificador, homificat...) o "Déu és ésser deíficant", etc.

Per què parlar del "Pont" i del "Cor"?

Seguint una perspectiva propera a la plantejada pel psicòleg Carl Gustav Jung, veiem en el "Pont" i en el "Cor" dos arquetips fonamentals de la humanitat; és a dir: dues imatges primordials que relliguen l'ànima

humana al batec de la realitat sencera i que tenen un abast temporal i geogràfic molt més ample que el que pot tenir el pensament concret d'un filòsof o d'una escola en un moment determinat. Entenc que si alguna cosa fa que llegim i tornem a llegir textos elaborats fa segles en móns ben diferents del nostre i si alguna cosa fa que continuem trobant i retrobant-hi sentit és, sens dubte, el fet que en aquests textos (propis d'un temps i d'un lloc, històrics per tant) s'hi fa més o menys transparent la presència arquetípica de quelcom, poc o molt, transhistòric -o tempitern-. Em sembla que és el cas de Llull que elabora en aquest sentit, i seguint la frase cèlebre d'en Francesc Pujols, les línies de força del pensament català que mai no mor. I entenc que aquestes línies de força les podem identificar entorn aquestes formes arquetípiques: el "Pont" i el "Cor".

El Pont (del que s'ha dit també que és l'arquetip propi de Catalunya) ens trasllada la imatge de la relació que uneix, que relliga allò separat, que media i comunica entre ribes atravessades per un mateix fluir. És la imatge, doncs, de tota concepció orgànica, no fraccionada i no-dualista del Real. L'Art de Llull és un intent colossal, un esforç gegantí del pensament per expressar els ponts a través dels quals l'Humà, el Còsmic i el Diví se'ns mostren com a dinamismes relacionals enllaçats per la força generadora del diví: la Glòria ("Kevod" hebrea). Però també l'Art de Llull és "Pont" en un altre sentit: en ell s'hi expressa (o s'hi pretén expressar) un possible camp comú de comprensió, un espai comú que possibiliti el diàleg entre judaïsmes, cristianismes i islams enfrontats al llarg i ample de la Mediterrània. És cert que la voluntat de Llull fóu sempre la conversió dels "infidels" al cristianisme catòlic, però l'eina de la que es dotà per a fer-ho, el mètode, respon sens dubte al meu entendre al símbol del Pont.

Pel què fa al Cor, aquest és un terme més o menys present en diversos textos i moments tant de la tradició cristiana, com de la jueva i la musulmana i es refereix, generalment, a una dimensió de percepció i de comprensió que, anant enllà de les capacitats quotidianes de l'enteniment, permeten la manifestació de la unitat del divers en la consciència humana. Jo he descobert la força i la presència d'aquest "Cor", els darrers anys, en l'escolta i el diàleg amb el pensament quètxua-aimara i maia. El "Cor" és, en aquests pobles, allò que uneix, dona vida i sentit a la realitat sencera. Tot allò que és viu es fa comprensible als altres perquè "té Cor", o perquè "està en el Cor" o perquè "participa del Cor" i ens situa en una lògica en què conèixer (l'Intel·lecte) i estimar (l'Amor) són dues cares de la mateixa moneda, no es pot donar l'una sense l'altra. Doncs bé: no podem entendre el pensament de Lull i la seva perspectiva unificadora de "Fe" i "Raó" que s'expressa en l'Enteniment "Il·luminat" o "Fantàstic", o en "l'Intel·lecte d'Amor", si no atenem molts elements de la seva obra com a figures del Cor. Especialment en el "Llibre del Gentil i dels tres Savis", en el "Llibre d'Amic i Amat" o en "L'Arbre de Filosofia d'Amor" la comprensió de la Realitat no es dona sinó és per les imatges del Cor que parlen personalment tot revelant sentit i significació, i revelant a qui les contempla com a participant en l'Amor. Les fonts, els ocells, els arbres, les flors, els prats... però també Dama Intel·ligència o Dama d'Amor (Filosofia d'Amor), són totes elles imatges del Cor, que a través del món de l'Imaginal (on allò material s'espirtualitza i allò espiritual es materialitza) relliguen la consciència i la pròpia intimitat, al ritme U i Plural del real.

Set segles ens separen de Ramon Lull i, en molts aspectes, el temps no passa en va. Però, a la vegada, Lull no deixa mai de ser font inspiradora i nodridora d'un pensament català que mai no mor: Gaudí, Maragall, Pujols,

Dalí, Xirinacs o Panikkar en són mostres explícites. En els embats dels nostres dies, enmig de la putrefacció d'una tecnomodernitat capitalista dement, cridats per la crisi ecològica com a signe, un pensament que convoqui el "Pont" i el "Cor" entorn de l'existència com a Joia, continua essent tant necessari com sempre, més necessari que mai.

Breda, Països Catalans. Agost 2019

Per a aprofundir en el tema:

Sobre Ramon Lull:

- *Antologia filosòfica*, Editorial Laia, Textos Filosòfics, Barcelona 1984.
- *Arbre de filosofia d'amor*, Editorial Barcino, Barcelona, 1980.
- *Llibre d'Amic i Amat* (dins de *Llibre d'Evast e Blanquerna*), Edicions 62, Barcelona 1982.
- *Llibre del gentil i dels tres savis*, Editorial Claret, Barcelona, 2016.

Altres

- Corbin, H., *La imaginación creadora en el sufismo de Ib'n Arabi*, Ed. Destino, Barcelona, 1993
- Cruz Hernández, M., *El pensamiento de Ramon Lull*, Fundación Juan March-Editorial Castalia, València, 1977.
- De Courcelles, D., *La paraula arriscada de Ramon Lull*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2012.
- Gràcia, J.M^a, Iniesta, F., Nicolau, A., *Tradició i Llibertat. Antics fonaments per a una Catalunya nova*, Edicions Bellaterra, Barcelona, 2014.
- Idel, M., *Estudios sobre la Cábala en Cataluña*, Ed. Alpha Decay, Barcelona, 2016.
- Racionero, Ll., *Cercamón*, Edicions 62, Barcelona 1986.
- *Microcosmos català*, Plaza&Janés, Barcelona, 1987.

ART, TERRITORI I ESPIRITUALITAT: MONTSERRAT COM A PARADIGMA

Nina Ferrer Juan

PEL 7 d juny d'aquest 2019 Joaquím Maria Puyal reflexionava al voltant de la figura d'Antoni Gaudí als Matins de Catalunya Radio, on diàriament transmet la seva mirada sobre assumptes diversos durant uns minuts. La figura de Gaudí ens pot atraure des de molts punts de vista: catòlic practicant, amant de la natura, catalanista i, per sobre de tot, gran creador. Aquell matí em vaig quedar amb la següent frase, que segons Puyal havia dit Gaudí: «Que venguin ells al temple [alumnes interessats en la Sagrada Família], el veuran, és l'única manera d'explicar-lo, i llavors no caldrà que jo digui res.» Puyal hi afegia «Qui crea s'expressa creant. Després, la cosa creada ho diu tot». L'art té aquesta força, el millor és el fet d'experimentar-lo, les explicacions sempre són inexactes o parcials. Ens trobem davant aquell “je ne sais quoi” al que recorrem quan la inefabilitat es fa present davant de l'experiència artística, o també del contacte amb la natura, o de la recerca del misteri de Déu. I reflexionant al voltant d'aquests tres darrers termes: art, natura i espiritualitat, vaig arribar mentalment, a Montserrat. Gaudí va viure la celebració del Mil·lenari de Montserrat l'any 1880, ell era una jove promesa de l'arquitectura i, encara que la relació de Gaudí amb la muntanya no va ser fluida, -hi havia treballat com a delineant amb l'arquitecte Francisco de Paula Villar i, més endavant, entre els anys 1903 i 1907 s'encarregaria de la recreació del Primer Misteri de Gloria, disseny inserit dintre del rosari de 15 conjunts escultòrics de

diferents artistes catalans que culminava a la Santa Cova-, sí que molts autors creuen que les formes de la muntanya influenciaren moltes de les seves obres.

Montserrat és símbol d'espiritualitat, de cultura catalana i de natura. La Renaixença va tenir un paper clau en la construcció d'aquest símbol. Va recollir el que havia estat Montserrat i el va modernitzar. La modernitat ha compartimentat els sabers del món, de manera que nosaltres reflexionem per separat sobre espiritualitat, natura, art, societat, etc. I ens costa molt pensar que tot forma part del mateix, que és el mateix, perquè sorgeix de la mateixa font. Antoni Gaudí va arribar a un punt, no sabem quan, en el que va viure l'experiència d'una realitat sagrada, la qual forma part d'un tot molt més gran, aprehensible però difícilment raonable. Van ser només les formes de la muntanya les que van atreure l'arquitecte? No ho sabrem mai. Els anys en que el jove Gaudí treballava al santuari, -la seva empremta es pot copsar a la capella del Cambril de la Mare de Déu-, van ser anys molt agitats, anys en que es va definir el Montserrat que coneixem actualment.

La història de la muntanya barrejava fets i llegendes. Es tenen notícies de població a Montserrat des de la prehistòria. La llegenda diu que la imatge de la verge bruna es va trobar el 880 d.C. i vuit anys després es té la primera menció documentada. Al segle IX ja hi havia quatre capelles habitades per ermitans. Santa Cècilia, per exemple, va ser fundada el 945 dC. El 1025 l'abat Oliba va

fundar el monestir de Montserrat, i es sap que al segle XIII ja arribaven pelegrins al santuari. Entre els segles XIII i XIV es desenvolupà la llegenda de fra Garí i el comte Guifré el Pelós, on podem veure la relació de Montserrat amb els orígens de Catalunya i la seva naturalesa sagrada. El 1223 es tenen les primeres notícies de l'Escolania de nois cantors, probablement la primera d'Europa, molt important als segles XVII i XVIII. I a finals del segle XV es va instal·lar una de les primeres impremtes d'Europa. El 1522 Ignasi de Loiola va deixar les armes als peus de la Mare de Déu de Montserrat, és a dir, va deixar enrere la vida de cavaller i per convertir-se en pelegrí. Baixa fins a Manresa on s'instal·la en una cova amb vistes a Montserrat on desenvolupà els coneguts Exercicis Espirituals. Totes aquestes referències donaven sentit a la importància espiritual, cultural i natural que es volgué potenciar a partir de mitjans del segle XIX i que encara manté.

L'estat del santuari de Montserrat i de la muntanya després de la Guerra del Francès i de les desamortitzacions de Mendizábal era ruïnós. Encara que l'any 1844 s'havia tornat a obrir el santuari el seu estat era realment lamentable. El pitjor era que cap entitat estatal o catalana tenia el propòsit de fer-se'n càrrec. Els mites i llegendes relacionaven la muntanya amb els orígens de Catalunya com a poble, a més a més, definien Montserrat com una muntanya sagrada. Per tant, possibilitaven múltiples mirades per atreure diferents sensibilitats: història, llegendes, espiritualitat, art i paisatge possibilitaren al darrer quart del segle XIX el sorgiment d'un símbol.

La morfologia de Montserrat la fa fàcilment reconeixible. Les roques i els pics arrodonits, s'alcen imponents i magnànimes acollint tot aquell que ho necessiti. Des dels seus cims es domina amb la vista gran part de Catalunya, és un mirador estabornidor. Mirador que ja a

principis del segle XIX havia atret l'atenció dels romàntics alemanys. Wilhelm von Humboldt va realitzar un viatge per Espanya l'any 1800. Amic de Johann Wolfgang Goethe, escrivia al filòsof alemany per explicar-li el seu viatge. Quan va visitar Barcelona va aprofitar per fer una excursió fins Montserrat. I és en aquesta excursió que pujant des de Collbató fins el convent, abans d'arribar va tenir una experiència que li recordà la d'un personatge de Goethe: el Markus del poema *Els Misteris* que, quan ja no queda gaire per arribar però es troba exhaust repiquen les campanes que l'animen a continuar el seu pelegrinatge. La carta de Humboldt va ser publicada l'any 1803. El filòleg alemany descrivia la vida dels ermitans, feliços de trobar en la natura la seva forma de vida. Sembla ser que Goethe, que mai va anar a Montserrat, en un comentari del seu poema va arribar a dir: «Que el lector s'imagini ser conduït a una espècie de Montserrat ideal, i abastar planes amples i fèrtils després d'haver fecundat masses de roques». Els de Weimar convertiren Montserrat en símbol de retrobament interior i d'harmonia d'esperit. El romanticisme, en especial l'alemany, concebia la natura com un espai on trobar-se amb Déu, on l'home podia formar part de la Creació, sentint la seva petitesa o trobant l'harmonia de formar-ne part. Evidentment, la natura com a espai sagrat no l'inventen els romàntics. En Josep Maria Mallarach afirma que cap tradició espiritual, tampoc la cristiana, separa els espais en sagrats i profans, tots són sagrats. O si més no així va ser, pel cristianisme, fins la modernitat. Per tant, els romàntics el que fan és, a la seva manera, retrobar una sacralitat perduda. Aquesta manera de concebre la natura la coneixien alguns intel·lectuals catalans, com Víctor Balaguer, que va estar compromès en la reforma del santuari. Víctor Balaguer tenia un projecte polític, social i econòmic per a Catalunya i per Espanya.

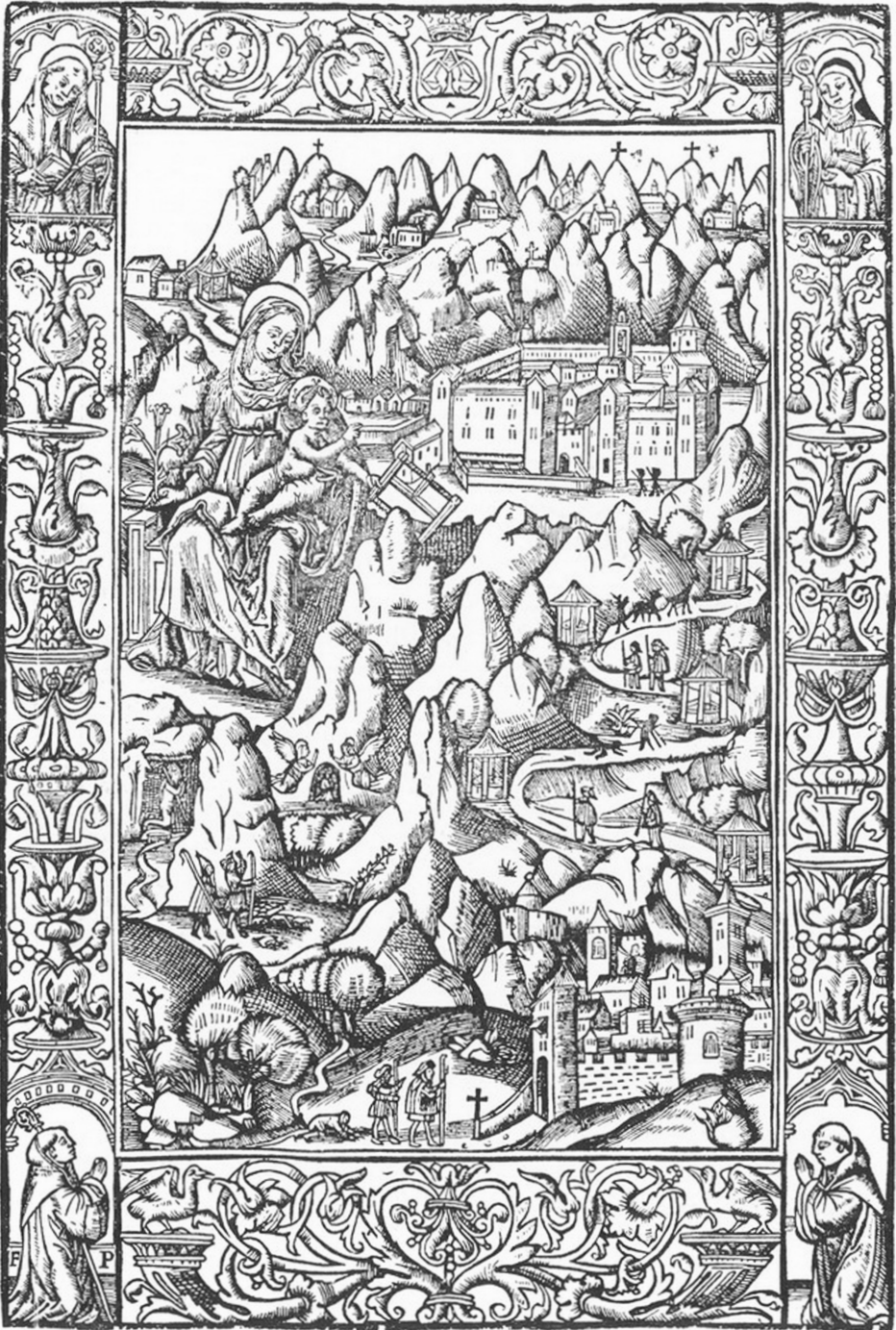
El projecte de Balaguer consistia en un estat de caire federal, monàrquic i que inclogués tota la península Ibèrica, en el qual la història de Catalunya i la Corona d'Aragó havia de ser un referent. En aquest projecte la recuperació de monuments arquitectònics tindria un paper clau per crear un univers simbòlic, a partir de llegendes, història, tradicions i cultura, al voltant del qual es construirien les ciutats i la nació. És en aquest context en el que Montserrat va agafar importància en l'univers balaguerià ja que podia atreure diferents sensibilitats de dintre i fora de l'estat. Balaguer va recollir suports per la reconstrucció del monestir i va estar al darrera de projectes tant de caire científic, - la construcció d'un observatori -, com de tipus turístic. Avui, la muntanya rep des de persones que volen realitzar un retir espiritual, pelegrins, excursionistes i escaladors que busquen el contacte amb la natura durant unes hores o uns dies i, no ho podem oblidar, turistes, molts turistes, i sense comptar, és clar, els monjos que hi viuen.

El projecte de Balaguer era un projecte lliberal no del tot en consonància amb el projecte de l'abat Muntadas. Miquel Muntadas, monjo benedictí, que com tots els monjos espanyols va viure les difícils vicissituds polítiques de les desamortitzacions des de 1844 fins la seva mort s'encarregà de la reconstrucció de Montserrat. Malgrat la situació política, la reina mare, Maria Cristina, intervingué per a que al monestir es tornés a venerar la imatge de la Mare de Déu. Aquell any de 1844 la imatge tornà de Barcelona, on s'havia dipositat, i va ser rebuda per una gran multitud de fidels. Quan Muntadas va assumir l'abadiat es posà com objectiu principal la reconstrucció del santuari. D'aquesta manera el 1859 l'Escolania tornava a funcionar. Uns anys abans s'havia creat la Junta de Restauració Artística del monestir que es proposà reconstruir el que es pogués i construir de nou allò necessari, no

només la basilica, l'Escolania i les cel·les per rebre pelegrins sinó també els habitatges dels eremites espargits per la muntanya. L'objectiu de Muntadas era retornar a Montserrat l'atracció que sempre havia gaudit pels fidels catalans i d'arreu d'Europa.

Les festes del Mil·lenari l'ajudaren en aquest objectiu. El 1880 s'acomplien mil anys de la suposada troballa de la imatge de la Mare de Déu. Uns anys abans tres sacerdots vinculats a la cultura catalana començaven a sembrar les llavors del gran esdeveniment: Jaume Collell, Jacint Verdaguer i Félix Sardà i Salvany. Així Montserrat també es convertí en el punt de trobada de poetes, músics i artistes de la Renaixença, i esdevingué símbol d'espiritualitat i catalanisme. L'abat Muntadas i el bisbe de Barcelona, Jose Maria Urquinaona, donaren suport als sacerdots i el 1879 ja s'havien convocat certàmens literaris i artístics amb l'objectiu de celebrar multitudinàriament les festes. Després del Mil·lenari va venir la proclamació del patronatge de la Mare de Déu de Montserrat sobre el principat de Catalunya i la coronació de la Mare de Déu per part del Papa Lleó XIII. Les festes tingueren com objectiu reforçar la sacralitat de la muntanya, així com el lligam entre la nació catalana, el seu paisatge, la seva cultura, i la seva fe, el cristianisme catòlic.

Al voltant d'aquells anys el catalanisme anava prenent força: s'havien restablert els Jocs Florals, havia aparegut Jove Catalunya, un dels primers diaris en català o el primer Congrés Catalanista. Una part de l'església catalana també va voler formar part d'aquest moviment i, relacionat amb el Mil·lenari, aparegué La Veu de Montserrat fundat per Jaume Collell amb la col·laboració de Jacint Verdaguer i de Torras i Bages. La vinculació històrica de Montserrat amb el catalanisme cristià és visible a molts llocs del monestir. Així ens trobem que a la façana que dóna accés a l'atri de la basilica, reconstruïda després de la Guerra Civil i obra de Francesc

J.Rosenbach, *Lectionarium Sanctonale*, Montserrat 1524, làmina 2

Folguera, uns relleus de Joan Rebull, recullen una cita de l'obra *La tradició catalana de Torras i Bages*: «Catalunya serà cristiana o no serà». I encara que, com toca, el monestir ha intentat mantenir-se equidistant dels diferents esdeveniments històrics dels segles XX i XXI, sempre ha estat present a favor de les llibertats individuals i col·lectives i protegint la llengua i la cultura catalana.

Són molts els músics, poetes, arquitectes, escultors i pintors que han deixat petjada al santuari al llarg de la història de Montserrat. Hem parlat d'Antoni Gaudí, però no podem oblidar els artistes que esculpiren la talla de la Mare de Déu al segle XII, o els arquitectes que anaren construint la basílica o Santa Cecília, o Pau Serra l'escultor del timpà del segle XVIII que pertanyia a l'antiga façana, però també Puig i Cadafalch, Joan Llimona, Josep Obiols, Josep Maria Subirachs i tants d'altres. La relació de Montserrat amb la cultura i l'art està molt assentada i malgrat les pèrdues irreparables que els diferents conflictes han suposat segueix mantenint un patrimoni de gran riquesa. S'ha de tenir molt clar que les diferents manifestacions artístiques i culturals sempre han estat lligades a l'espiritualitat i la natura circumdant. Des de principis del segle XX el monestir compta amb un museu propi que va néixer per acollir la important col·lecció del pare Ubach formada per diferents tipus de materials (arqueològics, etnològics, zoològics i botànics) procedents dels països que apareixen a la Bíblia. Amb els temps, les col·leccions s'han diversificat i ampliat gràcies a les adquisicions i donacions, així s'ha convertit en una de les pinacoteques més importants de Catalunya. Els darrers anys, des del 2015, una nova iniciativa cultural està agafant empena a Montserrat. El monestir de Santa Cecília, primer testimoni de l'art romànic a Montserrat, després de segles de deterioració malgrat les diverses reformes i, inclús èpoques d'abandonament, ha acollit un projecte, apa-

drinat per l'artista Sean Scully i depenent del Museu de Montserrat, on art contemporani i espiritualitat van de la mà: l'Institut d'Art i Espiritualitat Sean Scully. L'artista irlandès Sean Scully que coneix Montserrat des de principis dels anys noranta, immediatament va percebre la muntanya i el santuari com a lloc privilegiat per la meditació i el desenvolupament personal. L'any 2005, a través del galerista Carles Taché, es posà en contacte amb el monestir amb la intenció de realitzar algun projecte en comú. Scully va considerar que la ubicació de la capella romànica era perfecte per realitzar una intervenció, respectant el conjunt arquitectònic i el paisatge que l'acull. D'aquesta manera va sorgir la idea de que Santa Cecília albergués un institut per acollir i desenvolupar l'estudi, l'exhibició i la pràctica de creacions artístiques contemporànies que tinguin com objectiu la recerca del sagrat.

La Renaixença va iniciar un camí que encara continua. Avui en dia el santuari de Montserrat té moltes dimensions. No podem oblidar la turística, amb tot el que comporta. Així i tot, agradi o no, Montserrat segueix sent un far per cristians catalans i d'arreu del món, creients d'altres religions i persones que cerquen un camí espiritual.

Referències per ampliar el text:

- *Montserrat un símbol*. <https://www.ccma.cat/catràdio/alcanta/montserrat-un-simbol/fitxa-programa/760/>
- García-Fuentes, J. M^a, «*Montserrat, el miracle de Catalunya*», al diari Ara, 27-09-2015.
- Massot i Muntaner, J., *El creadors del Montserrat Modern. Cent anys de servei a la cultura catalana*, Ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1979.
- Piulats, O., *Goethe y Montserrat. Encuentros con la espiritualidad de la montaña*, Ed. Pau da Damasc, Barcelona, 2016.

LA GENT CATALANA

Tradició i llibertat

Josep Maria Gràcia i Ferran Iniesta

El 2014, 300 anys després de la gran desfeta catalana de 1714, tres amics vam publicar Tradició i llibertat. Antics fonaments per una nova Catalunya. Aquella rara obra buscava ser una fita, una referència espiritual enmig d'uns anys on tot era política i economia, història i república, tot vist des d'un angle profà. Avui, desaparegut l'Agustí Nicolau, els dos autors que encara som en aquest món, hem pensat que cal parlar novament d'allò que constitueix el fonament i l'estructura del poble català. Ara, en el reflux conjuntural en què ha entrat la lluita per la llibertat en aquest troç de mediterrània, després de la defecció dels líders (tots!) l'Octubre de 2017, pensem que és temps de reprendre i actualitzar els antics valors: cal recuperar l'esperit i la memòria d'una nació antiga, arrelada i amb ple sentit de la terra i de la transcendència de tot el que som i el que ens envolta. Tot això, en aquest enfollit segle XXI, és més urgent que mai.

Els pobles de l'occident mediterrani

La terra té sempre una significació excelsa, sublim i sagrada; expressions com «fills de la terra» i «defensors de la terra» indiquen alguna cosa més que un sentiment de pertinença al territori nacional, de naixença, al territori del pater, a la pàtria.
(Tradició i llibertat, 283)

Els “segadors de la terra...” no són només espigolaires. Terra i territori es diferencien, però sovint sembla que els mateixos segadors ho han oblidat. Aquest sentit de terra, no es troba enlloc: “Fills de la terra”, “Defensors de la terra”... perquè som fills del fang i perquè som fills d'una saviesa tradicional concreta i determinada que ha trobat en aquest indret un punt focal dins de la Mediterrània.

És clar que considerar que la terra és quelcom sagrat que ens dona la vida, i això en tots els sentits, doncs no només de pa viu l'home (Mateu 4:4) és quelcom comú a totes les tradicions espirituals. Però a casa nostra, l'explicitació d'aquest fet és sui generis, genuïna. La terra, que és el terror, té una significació simbòlica i alhora molt material; això passa sovint: l'esperit, que per naturalesa pròpia té el seu terror en l'espai metafísic, alhora està profundament arrelat a la vida material. També hem dit que el mot terra no fa referència al territori sinó a una cultura; però, caldria puntualitzar que cultura és una categoria il·lustrada que no incorpora plenament tot el contingut que suposadament li pertany. Es tracta de tradició, de saviesa tradicional de base sapiencial, sagrada i misteriosa. La tradició no és cultura, és allò que fonamenta una civilització completa circumscrita a una llengua, que és un instrument funcional i alhora un fet simbòlic de gran rellevància que determina la forma de transmetre i reple el coneixement. No hi ha cultura de veritat que no provingui de terror; tant de cultivar la terra, a saber, la terra física, d'argila o de llicorella, com la terra entesa com a substància

original, val a dir, la terra com *arjé*, com a principi; aquesta terra incorpora el sentit primer i original de natura. La saviesa humana és un do que prové de la terra, de la natura, no és una construcció artificial. Aquí, a casa nostra, la cultura és fonamentalment una metafísica d'arrel mediterrània que constitueix el nucli sapiencial del poble, com de molts altres pobles del nostre entorn, perquè el mestissatge incloent i complex que ens caracteritza seria un melange babilònic que no hauria tingut cap mena de futur sense una columna vertebral de caràcter sapiencial que caracteritza aquest territori que un dia, molt abans de l'eclosió de la Grècia clàssica, va ser el centre d'una encara inexistent Europa política.

Com en diu a Tradició i Llibertat, "La gent dels nostres països està banyada pel mar però també per una subtil certesa que un fort corrent uneix aquesta terra al món i a la divinitat, als altres pobles i a l'Esperit que tot ho vivifica, a les generacions que ja van marxar i a aquelles que ens donaran el relleu" (Tradició i Llibertat, 399 i ss). Aquest és, per altra banda, un fet també extraordinari, perquè no és la política o la economia, no és el capitalisme excloent i antidemocràtic que crema com brins de palla tot el que no es refereix a ell sinó la tenacitat i dignitat de tot un poble que se sent partícip d'una llarga tradició espiritual que mai ha desesperat ni desespera del seu destí, la que sosté la seva realitat històrica -que alguns anomenen identitat- i que aquesta saviesa antiga que conforma la nostra bases intel·lectual, ja bé sigui pagana o de tronc abrahàmic, o de qualsevulla tradició que hagi prosperat en aquest territori, té la potència profunda d'una espiritualitat genuïna abastament explicitada al llarg de la història que dóna sentit al món, a l'existència humana i a la comunitat mateixa.

"Esperem que tot allò que hem après, no sigui veritat", deia el poeta amb elegància, humilitat i saviesa (més que no pas la socràtica) per significar el fet que no és en els coneixements mundans a on trobarem la solució a l'enigma de

l'existència sinó en les veus internes que cadascú sent en els seus silencis. I és aquest silenci ancestral i mític, aquest silenci productiu que dóna el pa, aquest silenci inefable i alhora eixordador el que està al darrera del mot terra. I alhora, és aquesta terra la que dóna el sentit de pertinença, per bé que aquest no només és un sentit local, ans al contrari, molt universal, i per a nosaltres -i per a tots els pobles germans- molt mediterrani.

Un pensament vertebrat i creatiu

*Afortunadament, «qualsevol nit pot sortir el sol»,
com diu un cantautor del país: l'emergència del seny
català reclamant independència ha obert totes les
portes i tots els horitzons.
(Tradició i llibertat, 337 i ss)*

De veritat hi ha un "pensament català", com reivindicava Pujols? La frase sembla una provocació, perquè aquesta terra forma part d'un entorn sapiencial i mil·lenari de tal envergadura que hom diria que qualsevol tradició antiga que ha prosperat en aquestes terres desbordaria el contingut del tal "pensament català". Però, de fet, l'expressió té contingut si considerem que no està fet referència a un pensament filosòfic, especulatiu, científic, humanista, racionalista o antropocèntric (al menys, no principalment) sinó a una saviesa, que nosaltres vàrem definir com "saviesa d'amor", arrelada a una visió sagrada de l'existència. Aquí, sí que la cosa funciona. S'ha dit que aquest "pensament català" té un origen medieval en Ramón Llull, i, en cert sentit, és així. Però, cal afirmar igualment que, si bé el mestratge culte i metafísic del mestre de Randa va ser fundacional per a tot l'Occident, uns anys després, la saviesa d'amor lul·liana trobà en Ausiàs March una eclosió pública i abastament publicada de gran rellevància que, juntament amb Dante i

Petrarca, va tenir una gran influència a nivell europeu fins el segle XVI, quan aquella confederació de regnes o estats que va ser la Corona d'Aragó, va entrar en decadència. Ausiàs March, és considerat pels acadèmics més il·lustres com el millor poeta europeu del segle XV, la qual cosa també és una provocació considerant que és el segle de l'inspirat Jorge Manrique, per exemple, i sense anar més lluny. Podríem dir, sense cap voluntat d'entrar en detalls i disputes filològiques i sense que ningú se'ns ofengui més del necessari, que el català és la llengua d'Ausiàs March, i que aquesta llengua té entitat sònica i simbòlica per vehicular un pensament elevat, sagrat i metafísic. Aquesta funció elevada (la catalana, a diferència de la provençal, nodrida de matisos que Llull incorpora de l'àrab, que és i era una llengua sagrada) desborda tota consideració científica, sobretot la d'una certa filosofia materialista que tendeix a considerar la llengua com el codi d'una tecnologia, i no una forma d'identitat cultural.

La universalitat i completesa metafísica d'un pensament que s'expressa en igualtat de condicions en llengua catalana, llatina i àrab és innegable, en el sentit que les teologies més elevades d'orient i algunes filosofies occidentals, com la d'Espinoza, per exemple, o abans la de Plotí o San Bernat, tendeixen a la inclusió de tot el Real a un sol i únic Ser, de tal manera que el sentit de no-dualitat –expressat de moltes maneres distintes i amb més o menys fortuna– és el punt de partida per entendre l'existència humana i l'essència divina; "... no és possible comprendre el pensament de Lluç sense prendre en consideració que aquest és una articulació destinada a comprendre com [...] la realitat sensible es troba íntimament lligada a Déu i a les seves dignitats, de manera que en darrer terme la diferenciació entre la divinitat i el món és il·lusòria. Tot és Ell o, com diuen les tradicions índies i africanes, tot és generació

divina." (Tradició i Llibertat, 342). Aquest fet, d'una innegable profunditat metafísica, es troba abastament exposat en Lluç però també en el rerefons dels Cants espirituals d'Ausiàs March, tal i com també es troba en Dante. Aquesta visió única que tendeix a refondre-ho tot a una unitat original no diferenciada caracteritza sobre aquest pensament català, de tal forma que al llarg dels segles conforma també el caràcter de la seva gent, inclusiva i generosa, oberta de mans cap la terra i mirant cap el Cel; un pensament original que vertebrava el territori i les tradicions que en ell han prosperat, que estableix un referent artístic, filosòfic i científic de gran rellevància que dialoga amb altres tradicions vives al llarg dels segles i que mai no mor.

L'emergència d'una nació

Totes les institucions polítiques catalanes del passat van ser possibles per la capacitat popular de plantar-se davant dels abusos i dels mals «usatges» dels nobles rurals, de l'alta jerarquia eclesial i dels burgesos urbans.
(Tradició i llibertat, 189 i ss)

La genealogia popular catalana està feta de rebuig dels abusos i les arrogàncies oligàrquiques, i d'una espiritualitat confiscada per poders polítics i religiosos que l'han fet odiosa i poc accessible: remences del segle XV, segadors del 1640 ("Visca la terra. Mori el mal govern!"), defensors de la Barcelona del 1714, carlins del segle XIX, rabassaires i anarcosindicalistes del passat segle i manifestants pacífics del temps present, tot això és una llarga tradició política contra l'opressió i la desmesura dels mals poders. Nosaltres, poble de Catalunya, no som insubmisos sense causa, sinó gent amant del respecte a les nacions, als col·lectius, a les persones, i per

damunt de tot, gent que sent amor a la llibertat de pobles i persones, començant pel respecte a tots aquells que mai no hem abandonat el sentit transcendent de les nostres existències.

Els mals dels nostre temps, les desventures i els infortunis han enfortit l'ànima del poble, de tot el poble català, i aquesta força té molt de providencial; posats sobre la taula per molt autors, hi han trets característics del món català –també en el nostre món contemporani– que té una especial forma de respondre als desafiaments que se li presenten. Una certa “emoció àcrata”, una divina acràcia, com dirà Papasseit, sembla instal·lada en aquells que tenen aquell sentit de terra incrustat en llurs cors. Una acràcia implícita en molts individus, encara que moltes vegades explicitada en forma de militància anarquista o anarcosindicalista aliena a tota forma d'espiritualitat, que comporta en sí mateix un sentiment de transcendència estretament vinculat als ideals republicans de llibertat, igualtat i fraternitat, amb una forta càrrega de base espiritual. Aquesta divina acràcia és el foc que calenta i il·lumina un posicionament apàtrida que, participant de les idees universals, transcendeix les pròpies determinacions locals o nacionals. La característica intrínseca d'aquesta divina acràcia, això no obstant, és que si cal, aquests individus posen en evidència la perversitat del sistema amb tanta claredat i independència que alhora, misteriosament, esdevenen immunes als seus efectes perversos.

I això, per sobre de l'individualisme característic de la classe mitja, també d'un cert proletariat, que ja no és rica i culta com deia Rovira i Virgili, sinó pobre i inculta no per incapacitat sinó per voluntat pròpia, desarelades de tot sentiment de pertinença i indiferents al destí de la nació en general, sempre i quan no se'ls hi toqué la butxaca i les

vacances. Realisme personal i idealisme col·lectiu, com deia Espriu, continuen amb forta presència a casa nostra amb un fort, com ja hem apuntat, esperit comunitari respecte al contingut de la terra i la llengua, eixos vertebradors d'una història compartida mil·lenària que vol obrir-se pas cap un esdevenidor fort i just.

L'ÀNIMA OCCITANO-CATALANA

Llengua, poble i nació a la llum de la tradició

Jordi Quingles

Com tants altres conceptes importants, els de nació, poble i llengua s'han vist pervertits per les ideologies modernes, cosa que ha contribuït a fomentar la confusió contemporània. Aquest breu article, confegit simplement a base d'aplegar uns quants extractes d'un llibre nostre publicat fa uns anys* (dedicat fonamentalment a aprofundir en la dimensió pròpiament espiritual del llenguatge i, també, a precisar la distinció entre llengua culta i llengua vulgar des del punt de vista tradicional), proposa d'aportar algunes clarícies sobre aquestes nocions.

Quan parlem de "consciència de poble", ens referim, des del punt de vista tradicional, a un reflex, fragmentari però fidel, de l'autèntica consciència de nació com a comunitat espiritual, és a dir, no definida a priori per circumstàncies històriques o polítiques sinó responnent bàsicament a un fons transcendent; consciència, aquesta de nació, que probablement ja no existeix plenament enlloc, però, perquè les veritables nacions han deixat de tenir un lloc en la consciència dels homes, que només conserven —en alguns casos— una certa consciència de poble. Vegem ara el cas que ens afecta més particularment, on podrem veure concretat el que volem dir: la comunitat espiritual de base de tots els pobles de l'àrea occitano-catalana (si la

podem designar així, a manca d'un terme propi), que per a nosaltres constitueix l'autèntica nació en el sentit superior que donam a aquest terme.

A l'àrea occitano-catalana, és dir, l'àrea que correspon als territoris de l'antiga Gallia Narbonensis, l'Aquitània i part de la Hispania Tarraconensis, s'hi adverteix una clara comunitat de base. Com és generalment admès, els ibers cobrien en aquella època tant la Provença com l'Aquitània, a més, lògicament, de les àrees hispàniques que normalment hom els assigna, i la seva civilització se superposava, doncs, sense anul·lar-la del tot, a l'anterior civilització lígur, present a les mateixes àrees. Per a nosaltres aquesta unitat de base consisteix, simplement, en el "país d'oc" (presa aquesta designació en sentit ampli), és a dir, la base natural de la gran nació occitano-catalana, responsable, en cert sentit, de la comunitat de llengua que aquesta exhibeix. Perquè la llengua vulgar és més propietat del país, en certa manera, que no pas dels pobles que eventualment ocupen un territori. Per tant, la indubtable diversitat de pobles i cultures que se superposaren al llarg dels segles en aquests territoris, l'únic que va fer va ser confegir una amalgama lingüística dominada pel geni del país, amalgama que ja estava consolidada quan els romans els ocuparen.

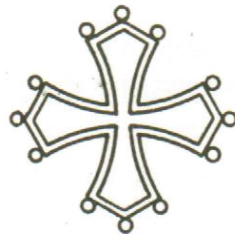
* Llengua culta i llengua vulgar a la llum de la tradició, publicat per Prensa Universitaria, Barcelona, l'any 1999. Aquests extractes, procedents de les pàgines 105-141, són en realitat les "notes de lectura" que un bon amic va transcriure per al seu ús propi.

El que és inqüestionable, és l'existència d'una comunitat de base de tots els idiomes de l'àrea occitano-catalana, que contrasten abruptament, tant amb la parladura francesa (en expressió de Ramon Vidal de Besalú) com amb el román paladino de Castella. La simpatia natural que tots els occitano-catalans sentim els uns pels altres, es desperta instintivament en sentir les nostres parles respectives; però aquest sentiment és ben palès que no es desperta ni envers la gent de parla francesa, ni envers la de parla castellana, ben al contrari. I en aquest cas això és més, en realitat, que una simple qüestió estrictament "sentimental", ja que parla d'afinitats pregones que es desvetllen automàticament pel miracle de la parla. Perquè és evident que aquest sentiment no és fruit de la (curta) història comuna, que la immensa majoria dels parlants respectius desconeix, sinó que és la sonoritat mateixa d'aqueixes diverses parles la que el desperta naturalment. I això ens revela, de manera diàfana, que el principi instaurador de la diversa realitat humana de l'àrea occitano-catalana és en realitat un "so" únic, és a dir, un logos concret, que només a nivell contingent adopta unes característiques diferenciades, mai no tant, però, que no puguin ser reconduïdes a aqueix principi únic. És a dir, que tota aquesta àrea constitueix, en funció del que dèiem al començament, una nació en el sentit metafísic del terme, la qual integra diversos pobles que avui pertanyen a nacions polítiques diferents.

I aquesta "nació" té, consegüentment, una sola llengua, concretada en parles certament distintes, però que no són sinó l'expressió, ja en origen plural, d'aquell principi únic, i que no resulten ser, per tant, un factor de divisió en elles mateixes. I aquesta unitat era sentida nítidament, en temps antics, pels parlants que avui es defineixen bé com a occitans, bé com a catalans. El llatinista i romanista Joan

Bastardas (1919-2009), per exemple, afirma que "la coincidència de gran part del lèxic bàsic devia fer sentir el català i els diferents dialectes occitans [ara fa mil anys] com formant part d'una mateixa república lingüística"; és a dir, que els pobles d'aquestes dues grans àrees no tenien consciència de parlar llengües diferents.

Antoni de Bastero (1675-1737), eminent filòleg, considerat per Josep M. de Casacuberta com "el més remarcable romanista català anterior al segle XIX", no solament va ser un ferm defensor de la identitat entre el català i el provençal, sinó que va defensar la identitat entre aquesta llengua única catalano-provençal i la lingua romana, entesa aquesta darrera com la primera i única llengua que s'hauria format per la corrupció del llatí i de la qual haurien sorgit posteriorment les altres llengües romàniques. En haver-se establert originàriament la cort visigòtica a Barcelona (Ataülf, any 415) la llengua va tenir aquí el seu principal centre. I d'aquesta llengua, que va ser originàriament coneguda com a "romana" —però que Bastero designa decididament com idioma "català"— es van originar en gran part el francès, el castellà i el toscà, com ell mateix afirma.

En qualsevol cas, fins aquella llengua que tenia com a vocació pròpia esser la llengua natural per excel·lència dins la Llatinitat medieval va sofrir les conseqüències de la ruïna de l'imperi carolingi, garant de la regularitat tradicional dins de l'Europa occidental, ruïna que va propiciar, entre altres coses, que les llengües vulgars dels seus dominis arribessin a obtenir la condició de llengües cultes, suplantant gradualment el llatí. En efecte, si amb la Renovatio del llatí impulsada per Alcuí i el mateix Carlemany, el llatí i el vulgar passaren a ser sentits de manera clara com dues realitats totalment independents (sancionant així el model que nosaltres tenim per normal de separació entre la llengua culta i la llengua vulgar), l'extinció d'aquell món i el sorgiment de diverses consciències "nacionals" comportà igualment la fallida d'aquest model i l'aparició de diferents llengües cultes vinculades amb les respectives "nacions".

Per consegüent, la creació, a partir d'aquesta única "llengua romana" de què parlàvem, de dues llengües cultes diferents va obeir a raons polítiques i culturals, més que no pas a raons estrictament lingüístiques, les quals, encara avui, parlen més de comunitat de geni, que no pas de divergència; i les fronteres que s'establiren entre aqueixes dues llengües són en gran mesura, doncs, convencionals. En efecte, la mateixa ciència lingüística admet perfectament que, per posar un exemple, hi ha més diferències entre el gascó i el vivaro-alpí (dos dialectes de l'occità), que no pas entre el llenguadocià central i el català, la qual cosa demostra que el fet d'establir "dominis lingüístics", no deixa d'esser quelcom purament convencional i que la història "pressiona", en aquest sentit, sobre les consideracions estrictament lingüístiques.

Cal recordar que, originàriament, les llengües cultes naixien a redós de les corts dels

prínceps, no pas de les "nacions", ja que, d'altra banda, aquestes no eren concebudes antigament com altra cosa que la "pertinença" dels sobirans respectius. Segons l'erudit humanista occità Fabre d'Olivet (1767-1825), la llengua d'oc va néixer "políticament" —és a dir, va esdevenir llengua culta— l'any 880 a Arle, a la cort de Bosó (cunyat de Carles el Calb i autoproclamat rei de Provença el 879), mentre que la llengua d'oïl hauria nascut l'any 940 —per tant, més tard— a la cort de Guillen "llarga-espasa", fill de Rol·ló, duc de Normandia i abans simple pirata noruec. D'aquesta primacia de la llengua d'oc en l'ordre de l'existència política, Fabre d'Olivet infereix que aquesta havia hagut d'influir necessàriament en el "naixement" de les llengües veïnes. La idea és que un focus de cultura irradia, per definició, i que un focus de llengua culta tendeix igualment a comunicar-se i a propagar-se, tot donant naixement a d'altres focus anàlegs. Per tant, afirmar que totes les llengües romàniques procedeixen de la llengua d'oc és, segons aquesta perspectiva, perfectament legítim, perquè hom no té en compte la seva dinàmica com a llengües vulgars, sinó simplement la seva expressió històrica com a llengües cultes, que hauria resultat afectada certament per la primacia de la llengua d'oc en l'ordre de l'"existència política".

Això ens porta a remarcar que el llenguatge humà és alhora una realitat metafísica i un producte històric, sense que això impliqui contradicció ni incompatibilitat de cap tipus; i a més, que és perfectament possible detectar l'essència metafísica en l'accidentalitat històrica de qualsevol llenguatge humà. Perquè en realitat, per la intel·ligència veritablement humana, ordenada en principi a la realitat total, és l'essència metafísica allò que resulta més fàcilment cognoscible, no pas l'accident, que sempre té un component d'indiscernibilitat que el fa esser més

inaprehensible, intel·lectualment parlant. Hem de precisar —per evitar malentesos— que, per a nosaltres, existeix efectivament, des de fa temps, una separació neta entre la llengua catalana i l'occità, i que d'ençà que aquesta separació es va consumir, totes dues han seguit camins propis i independents. Ara bé, si aqueixes dues llengües cultes varen esdevenir efectivament distintes, en passar a ser l'òrgan respectiu de dues consciències "nacionals" diferents, no ha passat el mateix amb les parles de tota aquesta gran àrea, que continuen essent expressió de la unitat metafísica que les substancia. El que volem dir és que aquesta diversitat podria, per tant, en principi, esser el suport dialectal d'una sola llengua culta. Efectivament, si hi hagués una voluntat real de fer un sol estàndard escrit per a totes les parles de l'àrea occitano-catalana, segurament no serien insalvables les dificultats "tècniques" que això suposaria, com ho demostra el fet que, tanmateix, els dos estàndards actuals resulten esser molt acostats entre si.

Ara bé, el que seria veritablement important no és ja la realització d'aqueixa eventual llengua culta unitària a la que ens referíem, sinó la recuperació d'una vertadera consciència nacional de tots els pobles que conformen essencialment la gran nació occitano-catalana, que seria una de les millors armes contra les imposicions del nacionalisme modern, ja que anorrearà les fronteres polítiques o culturals que aquest ha establert, fronteres amb què delimita i configura ferriament llengües, cultures, literatures, etc.

Per ampliar el tema:

- Quingles, J., *Llengua culta i llengua vulgar a la llum de la tradició*, Prens Universitaria, Barcelona, 1999

EL PAROXISME MODERN

ELS DARRERS 25 ANYS A CATALUNYA EN EL CAMP RELIGIÓS-ESPIRITUAL-TRADICIONAL

Joaquim Cervera Duran

Em sembla que en aquests darrers 25 anys, a Catalunya en el camp religiós i espiritual, han succeït un conjunt d'esdeveniments de llarga tirada, com ara:

En quant al fet religiós i espiritual en la seva relació amb la societat catalana observem:

1. Un procés secularitzador que en la nostra societat catalana ha avançat molt però encara té camí a recórrer en quant l'augment de la indiferència religiosa, en la pèrdua d'influència social del cristianisme catòlic (per exemple encara l'església ha de perdre el privilegi del finançament estatal, o de l'adoctrinament catòlic a les escoles, o la separació del matrimoni civil de l'eclesiàstic, o la presència quasi exclusivament catòlica en els hospitals, presons, exèrcit, en el calendari festiu, etc.).
2. Una profunda crisi sobre els conceptes, imatges de Déu. I en concret de la imatge de Déu de la tradició judeocristiana. Aquesta crisi està molt ben explicada en el llibre *L'exili de Déu* de Lluís Duch.
3. Un procés de reencantament del món que s'ha iniciat i va estenent-se de manera pluriforme: diversitat religiosa, espiritual i conviccional en creixement (a Catalunya ens trobem, avui dia, amb la majoria de tradicions de saviesa de la humanitat presents al país, pel fet de la immigració, revalorització del fet religiós en general, i aparició d'espiritualis-
- mes, de sectes, de para-religions (culte al cos, a la imatge, a l'esport, el consum, el joc, el cotxe, l'espectacle, les drogues, la sexualitat, el poder, els diners...), d'esoterismes, de fonamentalismes, de carismatismes, d'experiències estètico-religioses..., tot plegat acompanyat encara de molta desinformació sobre el fet religiós (tabú, es té vergonya de dir que segueix una tradició religiosa, fanatismes...).
4. Un procés de posicionament de les persones, en el camp religiós, que va avançant, i encara que moltes persones estan en el buit religiós, en diferents formes com són: el "passotisme", la inacció, la inhibició, la perplexitat, la indiferència, el menysteniment del fet religiós en la seva vida, o la recerca d'espiritualitats, l'atracció envers elles..., lentament les persones s'aniran identificant dins del mercat cada cop més obert religiós i espiritual, ja que es pot fer difícils restar en el buit.
5. Una davallada del model de cristiandat i una lenta davallada del cristianisme catòlic basat en la tradició i en els recolzaments sociopolítics i culturals, que ha rebut durant segles.
6. Unes reals dificultats en la transmissió dels valors i de la religiositat, l'espiritualitat, a través dels agents tradicionals de la família, l'escola, i la parròquia, o la comunitat religiosa. S'observa molta preocupació perquè les generacions d'infants, adolescents i joves,

coneguim la tradició religiosa i s'hi adhereixin. Moltes de les accions realitzades en aquest sentit resulten força fracassades.

En quant a l'interior de les diferents tradicions:

1. L'aparició de fonamentalismes de minories però forts, que posen a nivell públic el fet religiós de forma dura, fanàtica, deixant les altres posicions en la fragilitat, la intempèrie i en processos d'autèntica marginalitat (això s'observa tant en l'església catòlica, com entre els protestants, en l'islam, en el judaisme...).

2. Un cert creixement de la dedicació de cristians o de creients d'altres tradicions religioses o no, al voluntariat social i en els moviments socials.

3. Un creixement de les associacions pels exclosos i amb els exclosos, creades des de les comunitats religioses. Algunes d'aquestes associacions segueixen vinculades, en diverses formes, a la comunitat religiosa, altre se n'emancipen. I també es dona el fet de persones membres de comunitats religioses que participen activament en associacions civils en favor dels més necessitats..

4. Un creixement de propostes formatives (sovint disperses i poc acordada la seva complementarietat) i per tant ens trobem cada cop més amb gent més formada.

En quant a l'església catòlica:

1. En alguns casos a dins de l'Església catòlica es radicalitzen les posicions: hi ha un augment i una redefinició del pluralisme catòlic en diferents tendències, sobretot a l'hora de percebre's com a església, i a l'hora de concebre la relació de l'Església amb la societat.

2. Una extensió molt relativa i precària, de l'evangelització en el món obrer i popular (sobre tot per la llarga presència quotidiana de religioses- i religiosos- en els barris treballadors), inclòs el quart món, encara que darrerament estem en moments difícils, per l'envelliment de les religioses, de les comunitats parroquials en barris populars i per la fragilitat i dificultats d'adaptació dels moviments catòlics obrers..

4. Un reforçament de petits nuclis comunitaris que apareixen no solament en el cor de les parròquies, sinó també en les escoles cristianes (i aquí amb persones joves i de mitjana edat que no es troben tant a les parròquies), i en els moviments, amb persones convençudes lliurement de la fe o en petits grups sense vinculació institucional. L'existència d'aquestes comunitats petites (que fan estudi d'evangeli, revisió de vida, pregària, celebracions...) que moltes d'elles no tenen cap vinculació (per voluntat pròpia per un cert recel vers les institucions) ni en parròquies, ni en moviments instituïts, apunten un cert futur del cristianisme catòlic al país.

Algunes d'aquestes comunitats celebren fins i tot l'eucaristia, sense sentir la necessitat d'un capellà que la presideixi. Han retornat, en el context actual ben diferent, a l'estil de les primeres comunitats cristianes, en una relació d'iguals, sense jerarquies de poder, ni en el culte, ni en l'organització interna. Aquesta democràcia que exerceixen que desitjarien per tota l'Església (el fet del dèficit democràtic en l'Església catòlica els ha provocat una certa desafecció vers la institució eclesial) l'observen present en les associacions musulmanes, en les sinagogues jueves progressistes, en les esglésies evangèliques, i en altres tradicions religioses i espirituals (budisme, hinduisme, sijisme, fa bahàí), de les quals poden aprendre molt.

5. Una davallada (relativa ja que depèn de llocs i moments) de l'agrupació cristiana catòlica en comunitats de base, grups, moviments que relacionen fe cristiana i vida, i que s'han presentat com nous agents de socialització cristiana. Un desempar teològic i pastoral que reflexioni tot això.

6. Un creixement de demandes de participació, de canvi, per refundar les formes organitzatives de la Institució església a tots nivells.

7. Un creixement del carismatisme en l'Església (tant en el papat, com en alguns bisbes, capellans religiosos o religioses o en laics i laiques que han fundat nous moviments, la majoria de caire conservador), i en alguns casos amb la funció de tapadora de les necessitats de canvi institucional. En la dialèctica social entre carisma i institució, el fet de la crítica a la institució (sempre més "freda", burocràtica, corruptible, poderosa, manipuladora i que pot perdre les intuïcions fundacionals) produeix la decantació vers el carisma personal, sempre més vital, espontani, afectuós, però fràgil (al dependre de les circumstàncies, opcions, falles i esdeveniments personals). Aquest fet pot ocultar la necessitat cada cop més urgent de la renovació profunda de la institució eclesial (responsabilitat compartida en la marxa de les comunitats, democràcia interna, paper d'ela dona...). Pot legitimar i justificar el fre als canvis, i resistir-se a ells. D'aquesta manera s'allarga l'agonia de la institució, de les comunitats, i fa patir a molta gent, que desitja els canvis, explota al personal de manera inhumana, i va perdent credibilitat el seu missatge veritable

8. El camí vers una comunitat de ministeris diferenciats, i per tant vers la desclericalització de l'església, es percep lent i amb moltes dificultats i resistències.

9. Una necessitat cada cop més indispensable de propostes de les comunitats cristianes davant de les problemàtiques d'identitat, de comunicació i de projectes d'acció social.

10. L'Església catòlica està desplaçant el seu centre, d'Europa vers el Tercer Món.

Per tal que tots aquests processos conflueixin en una positivitat i desenvolupament en bé de les persones i del poble (i en altres caldrà correcció o capgiraments) ens cal una oferta d'espiritualitat i d'experiència del Misteri (Dimensió absoluta, espiritual de la vida), posar les condicions pel canvi i per tant treballar pel futur (posar adob avui perquè fructifiqui demà), obrir espais de diàleg entre les diferents tradicions de saviesa, establir una xarxa de grups, de moviments, de formació, d'accions i de coneixements i sobretot coratge, humilitat, bon humor, joia, harmonia i molta esperança.

Per ampliar el tema:

- Estruch, J., Gómez i Segalà, J., Griera M^a del Mar., Iglesias, A., *Les altres religions. Minories religioses a Catalunya*, Ed. Mediterrània, Barcelona, 2004.
- Duch, Ll., *L' exili de Déu*, Fragmenta Editorial, Barcelona, 2017.
- Cervera i Duran, J. M^a., *Església, mare i creu*, Edicions Zaragoza, Barcelona, 2010.
- Barbarà i Anglès, M., *El fet religiós i església en els mil anys de Catalunya*. Publicacions Abadia Montserrat, Barcelona, 1989.
- Barbarà i Anglès, M., *Doble Mirada*, Editorial Claret, Barcelona, 2012.

CATALUNYA EN TEMPS COLONIALS

L'estat-nació espanyol a la Mediterrània

Ferran Iniesta Vernet

Pensar el món català d'aquest inici de tercer mil·lenni exigeix una ullada ràpida al passat, sobretot als darrers cinc-cents anys. Autors rellevants -Vicens Vives, Soldevila, Vilar- han parlat del triomf progressiu de la modernitat als països catalans i més concretament al Principat de Catalunya, contrastant l'oligarquia aristocràtica i financera espanyola amb la nova burgesia catalana. No serem nosaltres qui presumirem de fer-ho millor ni amb més coneixements històrics, així que ens limitarem a fer algunes reflexions que ajudin a valorar el trajecte recorregut, els dilemes actuals i els reptes de futur que s'insinuen, almenys en una lectura pròpia de les tradicions espirituals.

Quan el poder s'allunya

El primer fet que convindria destacar és la marxa física, geogràfica, del poder polític a terres castellanès. Entorn a l'any 1500 -per donar dates rodones- el Regne de Castella no tenia una ciutat que fos la capital estable del seu sistema polític i per això els anomenats Reis Catòlics -Ferran II d'Aragó i Isabel I de Castella- feien itinerància desplaçant la seva cort quan les seves reials persones ho feien. Tanmateix, la vida de la cort es feia molt majoritàriament a terres castellanès i això s'aniria incrementant amb la dinastia successora, els Àustria. El centre polític, ja als segles XVI i XVII, era clarament castellà i des d'aleshores es tendia a identificar el neologisme Espanya amb Castella.

Aquesta ubicació d'un poder polític inicialment confederat -com gairebé tots els imperis medievals- a terres interiors, castellanès, tenia causes militars, econòmiques i ideològiques i totes elles es reforçarien amb el pas dels segles. Militarment, el poder castellà havia fet la Reconquesta obrint una gran falca territorial amb vèrtex al nord fins a obrir-se a les grans extensions manxegues, extremenyès i andaluses: amb l'ocupació de Granada desaparegué l'exèrcit feudal en favor d'un de més professional i de control reial directe. Econòmicament, seria pertinent senyalar que ja el 1412, durant el 'compromís de Casp', els representants aragonesos i valencians van decantar-se ben aviat en favor del candidat castellà -Ferran I de Trastàmara- perquè els seus lligams mercantils amb la Meseta eren ja molt més intensos que amb Catalunya. Ideològicament, tampoc s'hauria de negligir que intel·lectuals catalans de renom es desplaçassin a la seu política castellana i passessin a escriure en castellà: Joan Boscà fins i tot va reajustar el propi nom a la nova hegemonia emergent (Juan Boscán).

El desplaçament físic del poder és sempre rellevant, però els seus efectes s'amplifiquen quan aquest surt de l'àrea cultural a la que pertanyia inicialment. Molt aviat, la cort castellana, cada cop més autodenominada espanyola, va produir tota la seva documentació oficial en la llengua de Castella: l'antic aragonès perdia presència i el català anava quedant confinat com llengua provincial.

Tot el que era important es resolia a la cort i la idea d'Espanya anava desdibuixant els antics Regnes confederats, els de la corona aragonesa i el de Navarra, com acabaria passant amb el Portugal incorporat per Felip II a finals del segle XVI. Espanya emergia com estat-nació.

Durant els dos segles de govern dels Àustria, les institucions dels vells regnes confederats van mantenir la seva autonomia política. Potser, en percepció local, tot era com sempre, tret d'algun intent reial d'acabar amb l'autonomia aragonesa o la greu insurrecció catalana dels Segadors, que Portugal va aprofitar per tornar a independitzar-se de la confederació espanyola. En canvi, en termes objectius, tot el món català havia perdut capacitat decisòria i estava considerat pel poder reial com marginal, estrany i propens a la queixa i el conflicte. Al món català -València, Mallorca, Catalunya- el poder era llunyà, físicament i culturalment, i els mateixos reis eren perfectes forasters.

Després de 1714. Les febleses catalanes... i les espanyoles

La majoria d'escrits europeus i espanyols sobre els catalans dels segles XVII i XVIII insistien, de forma sorprenent, en la manera oberta i frontal de ser dels catalans, en la seva dignitat de gent lliure i en la seva propensió a defensar allò que consideraven just. Tot això no va esvaïr-se d'un dia per l'altre amb la victòria final de les tropes francoespanyoles l'11 de Setembre de 1714, quan va caure la ciutat de Barcelona després d'un any de setge implacable. Però cal admetre que la pèrdua de totes les institucions polítiques i judicials, la imposició del castellà com a única llengua oficial i la ferotge centralització sota la dinastia francesa dels Borbons van produir canvis rellevants en comportaments i mentalitats de vencedors i vençuts.

Al llarg de dos-cents anys, impossibilitats d'accedir a les estructures de l'estat, els catalans van centrar la seva energia en la feina als camps o als tallers, a les petites indústries o al comerç al detall. Fins gairebé un 90% de la superfície del Principat va quedar conreada i encara avui es pot veure en foto aèria que els cims dels turons i les vessants verticals de les muntanyes havien estat abancalades amb infinitat de marges en pedra. El mateix és observable amb els centres d'explotació de mines, amb les colònies industrials al llarg de tots els rius o amb el desplegament hidro-elèctric al Pirineu. La desfeta catalana va deixar com a única opció una laboriositat intensa i extensa, que encara avui perviu com una afirmació de dignitat individual i col·lectiva. En negatiu, tanmateix, trobem la realitat d'una gent exclosa dels àmbits oficials, comportaments un tant provincians davant les institucions espanyoles, empobriment de les creacions literàries i filosòfiques, tendència dels grups d'elit catalans al servilisme formal i a la submissió al poder de l'estat, percebut com omnipotent.

També Castella -i per extensió Espanya- ha patit un doble problema. El més greu és la creació d'un imperi que va centrar les energies socials en l'àmbit militar i burocràtic, i tot això des del 1492 fins pràcticament el 1968, quan Guinea Equatorial va esdevenir independent. Però hi ha un segon problema, característic de molts estats-nació moderns, i és emprar mètodes colonials contra els pobles que se situen a l'interior del propi estat: això no és altra cosa que el ben conegut colonialisme interior. Aquest colonialisme interior s'ha adreçat a minoritzar, avergonyir i sotmetre culturalment pobles d'altres llengües, tradicions i experiències històriques, per tal de fer una cultura uniforme segons els paràmetres del poble hegemònic, aquell que controla l'aparell d'estat. L'obstacle burocràtic i militar és una rèmora rellevant, però un

colonialisme interior que no ha reeixit a eliminar culturalment els pobles minoritzats per l'estat-nació te, al segle XXI, un veritable polvorí envoltat de dissidències identitàries creixents. És el cas espanyol.

Per això, el tòpic espanyol d'uns catalans bolcats en una vida de treball i d'un realisme prosaic te tant suport a la realitat com el tòpic català d'un espanyol burocràtic i arrogant: «Endarrere aquesta gent / tan ufana i tan superba» cantava ja l'himne dels Segadors fa més de tres-cents anys. En el fons, ambdós tòpics es confronten sempre entre una metròpoli imperial i la seva colònia: el colonialista veu el colonitzat com a treballador estúpido i covard, mentre el colonitzat menysprea la prepotència militar d'un colonitzador incapaç de treballar i crear riquesa. Els tòpics, com es ben sabut, no donen tots els matisos de la realitat, però certament són persistents perquè tenen base històrica.

Bona part dels estats-nació han passat els darrers segles impartint elevades dosis de retòrica nacionalista unitària, tal i com s'ha fet per part d'Espanya a l'interior de la península ibèrica. Però mentre que aquest discurs inflammat de patriotisme reeixia a la França republicana, tenia un èxit moderat en el cas espanyol: mentre l'estat francès acompanyava les seves filípiques nacionalistes amb accions enèrgiques en educació o salut a tots els racons del seu territori metropolità, Espanya es limitava a espremer els antics pobles confederats sense aportar gairebé res en termes socials. Puntualment -invasió napoleònica a inicis del segle XIX- els catalans assumien la seva espanyolitat imaginant els reis Borbons com a propis i legítims, però el penós retorn a la pràctica habitual demostrava que els pobles perifèrics de l'estat eren ciutadania de segona classe. La clau del problema roman: l'estat espanyol mai ha ofert esperança als mal assimilats.

En temps dels Àustria, Espanya va ser un poder distant i injust, però en temps dels Borbons el poder espanyol afegia a la injustícia l'explotació econòmica i el menyspreu cultural. Com haurien dit a l'època de la indústria tèxtil catalana «tenim mala peça al teler», perquè aquest sentiment col·lectiu d'injustícia i extorsió a gran part dels països de cultura catalana no ha desaparegut: més aviat s'ha anat incrementant, sota dictadures, guerres i governs de dreta o esquerra, sense massa variació en el tracte dispensat al món català. Aquest divorci profund va més enllà del model democràtic actual, com indica la història recent en una Espanya democràtica i membre destacat de la Unió Europea, perquè el «problema català» no és quantitatiu ni parlamentari, sinó qualitatiu i colonial.

Clarobscur de la catalanitat moderna

Potser el món català hauria d'estar agraït a aquesta llarga colonització espanyola, perquè li ha permès d'experimentar el drama del sotmetiment polític i cultural, sense haver acabat desapareixent, com tants altres pobles. Tampoc caldria ignorar que qualsevol hegemonia política expressa inicialment la força d'una nació i d'una tradició, però que una hegemonia multiseular acaba sent una terrible gangrena per a la mateixa societat imperialista, que decau malalta d'inèpcia i d'ignorància. El millor que va passar amb l'hegemonia catalana a la Mediterrània medieval és que va ser intensa -expressió de força social- i breu -indici de recentrament intern- i això hauria d'ajudar a reflexionar.

Cal admetre que cinc-cents anys amb un poder llunyà, foraster, i tres-cents amb aquest poder esdevingut explotador i opressor han deixat un rastre considerable en la cultura catalana. Però s'haurà d'acceptar també que aquesta acció colonial sostinguda no ha eliminat la consciència de poble diferent ni

l'anhel de llibertat davant cada nova acció injusta. La tensió no és deguda a un model polític concret, sinó a l'exigència de dignitat.

Al llarg de tres segles, només durant dos breus períodes (1931-1939 i 1978-1992), Catalunya ha disposat d'institucions polítiques pròpies, amb una capacitat de decisió limitada i amb expeditives intervencions estatals (1934-1936, 1917-1918) que recorden que el poder es troba fora de l'abast de la població catalana. Aquesta realitat ha fet que els sectors intel·lectuals i polítics més sensibles nacionalment -l'anomenat 'catalanisme'- hagi estat moderat, per no dir poruc i amb tendència a la submissió. En canvi, el gran patriariat econòmic mai ha estat dubitatiu i, en cada crisi social, ha optat sempre per aixopugar-se sota l'ombra del poder espanyol.

Per això, quan milions de persones han sortit a carrers i carreteres de Catalunya (2010-2019) reclamant el dret a decidir i finalment a autodeterminar-se com nació, les grans empreses han desplaçat les seves seus fora de territori català, mentre els polítics autonòmics han estat incapaçs de fer front a l'estat espanyol, argumentant que tot és un problema de democràcia. Avui no ho desenvoluparem, n'hi ha prou en senyalar que com tot fet colonial, el conflicte es dona per manca de llibertat, perquè un poble vençut reclama igualtat i independència.

El cantó positiu del desvetllament d'una comunitat catalana que es creia en extinció és la seva exigència de justícia, la seva determinació, la seva perseverança i la seva acció no-violenta malgrat les agressions estatals. En la zona d'ombres hi trobem, en contrast, una arrelada convicció racionalista en què el progrés durà indefectiblement a la independència dintre d'una Unió Europea idealitzada: tanmateix, totes les evidències proven que aquesta Europa protegeix les grans finances i

els grans poders polítics -els estats nació que componen la UE- però en absolut els febles ni els pobles silenciats pels estats. Per tant, mil anys després de la conformació d'una comunitat nacional catalana, amb les seves intenses lluites internes per la igualtat i la justícia, el món català es troba confrontat obertament al desafiament fonamental, el ser novament un poble lliure.

Molts ciutadans catalans consideren avui el seu país -malgrat l'evident dependència colonial- més avançat econòmicament i més modern ideològicament que Espanya. L'argument és de pes, però això inclou la més poderosa zona d'ombra de la catalanitat actual: la buidor existencial, amb prou feines dissimulada per una frenètica activitat laboral o d'esbarjo. Però caldrà començar a pensar que, si no es frena i modifica el model progressista del racionalisme modern, el país català independent serà un estat-nació més, repressor, ecocida, xenòfob i, per damunt de tot, un desert per a l'esperit. Sortir del desordre colonial espanyol és a l'abast, però reprendre el sentit transcendent de la nació catalana, en la vida diària, demanarà una feina molt més intensa i llarga.

Referències per aprofundir en el tema:

- Elías de Tejada, F. *Historia del pensamiento político catalán*, Larramendi, Madrid, 2008
- Gràcia, JM.-Iniesta, F.-Nicolau, A. *Tradicció i llibertat*, Bellaterra, Barcelona, 2014
- Soldevila, F. *Història de Catalunya*, L'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2002
- Vicens Vives, J. *Espanya contemporània (1814-1953)*, Quaderns Crema, Barcelona, 2012
- Vilar, P. *Catalunya dins l'Espanya moderna*, Curial, Barcelona 1991 (1962)

LA FORÇA DE LA PARAULA COM A CAMÍ CAP A LA LLUM

Jordi Pigem

En un article publicat a La Veu de Catalunya el 26 de febrer de 1905, Joan Maragall lamenta l'aparició d'un estri mecànic que permet fer so-nar música pels carrers, el piano de manubri (o de maneta). Maragall no té problema amb el soroll que és fruit de l'esforç útil, però sí amb aquesta nova forma de mandra sorollosa. Maragall escriu (amb la grafia de l'època): «Quan, sia anant pel carrer, sia desde'l balcó, o en lo més recòndit de casa meva que'm refugii, m'hi persegueix el martelleig escandalós del piano de manubri, que té tota la freda brutalitat de la màquina i tota la petulancia de l'autòmata sens ànima que estrefa baixament les obres d'una art baixa; [...] i veig a la gent de botiga i a les pobres criatures que van pel carrer, fascinats per aquell soroll que obra sobre la puresa del sentit musical del poble com un mal aguardent sobre una naturalesa sana; i quan llavors imagino al malalt retorcent-se en son llit i tapant-se les orelles, i a l'home de treball intel·lectual malehint amb el puny clos la escandalosa pertorbació, i a tota persona de mitjana cultura o delicadesa natural de sen-tits havent de soportar aquell estèril martiri».

L'article es titula Música amb màquina. Poc més de cent anys després, la major part de la música que sentim, voluntàriament o no, en els carrers i transports públics, està produïda per màquines. I avui ja no cal donar voltes al manubri perquè faci girar un cilindre que percudeix cordes de piano -només cal premer 'play'. Maragall descriu aquest predecessor del

mòbil i altres estris contemporanis com "malèfic armatost" i "màquina infernal". Què diria avui?

L'aparició de noves formes de soroll és un dels molts símptomes d'un procés de creixent mecanització de la vida i de l'experiència, un procés que erosiona l'encís que tenen les formes de vida més properes a la natura i que genera cada vegada vides més buides de sentit. El sociòleg Max Weber, contemporani de Maragall, ho anomenava *Entzauberung der Welt*, 'desencantament del món'.

En unes Notes autobiogràfiques de joventut, Maragall ja expressa la seva crítica al progrés material i tecnològic: «La Naturalesa és Déu Pare, l'Art Déu Fill, l'Amor Déu Esperit Sant, que són un sol Déu: La Bellesa. Això pera mi és tot; lo demás (progrés, ciència, ambició, civilització, ect., ect.) és pols, misèria...». Escriu també, de manera més extensa: «Traslladar-se en una hora a un punt que'n dista sis o set al pas natural; fer teles més o menys ben teixides pera abrigar-nos; construir màquines pera multiplicar la producció d'aquelles teles; poder rebre en una hora una notícia de París o Berlín; omplir de superfluitats les cases dels rics; i que a la nit, en reduïts i determinats punts, no sia del tot fosc... [...] És més feliç l'home per atravessar de pressa terres i mars, per dur vestits més o menys imperfectes, per saber més aviat les coses, que la major part de les vegades valdria més que ignorés sempre, per respirar un aire viciat o per anar pel món

quan la naturalesa vol que dormi?».

Tot aquestes 'superfluitats', que no han deixat de multiplicar-se des que Maragall va escriure aquestes ratlles, poden veure's com a part d'un procés en que la consciència, personal i col·lectiva, cau cada vegada més en la fragmentació, l'ensopiment, la confusió i la poca-solta.

Què fer en un món on creixen els signes de decadència? Maragall sembla haver trobat tres maneres de fer camí cap a la llum. Una és l'espiritualitat —es va vincular amb el franciscanisme dels caputxins. Una altra és la natura; en un breu text titulat Montserrat, escriu: «Ben cert és que el gran miracle és la natura mateixa, però l'home encara és massa nin per adonar-se'n». La tercera via, com no podia ser d'altra manera en un poeta, és la paraula.

«Tot el misteri i tota la llum del món»

El 15 d'octubre de 1903, Maragall pronuncia com a lliçó inaugural del curs a l'Ateneu Barcelonès el seu Elogi de la paraula, on lloa la llum i el misteri de la paraula vertadera, la "paraula viva". Maragall gosa dir: «Havent-hi en la paraula tot el misteri i tota la llum del món, hauríem de parlar com encantats, com enlluernats. Perquè no hi ha mot, per ínfima cosa que ens representi, que no hagi nascut en una llum d'inspiració, que no reflecteixi quelcom de la llum infinita que infantà el món». Què és, però, aquest misteri i aquesta llum? Què vol dir Maragall?

Un dels exemples que dona Maragall és aquest: «¿No heu sentit mai els enamorats com parlen? Semblen uns encantats que no saben el que es diuen. [...] Així parlen també els poetes. Són els enamorats de tot el del món, i també miren i s'estremeixen molt abans de parlar». També s'estremeixen els

profetes i es místics quan parlen. Els mots centrals de tota tradició espiritual conserven aquest encís, si més no pels que participen en aquella tradició. Però Maragall ens diu que tota la llum i tot el misteri del món no només s'expressen en mots com om, tao, rigpa o Déu, sinó en tota paraula viva i creativa.

Una de les persones que, a Catalunya, sembla haver entès a fons això és Raimon Panikkar, que arriba a la seva concepció del caràcter misteriós i sagrat de la paraula a través de les tradicions índica i germànica. Entre els seus textos sobre la paraula destaca l'assaig La paraula, creadora de realitat, ponència troncal d'un simposi que va tenir lloc a Tavertet durant dos caps de setmana de setembre de 1992, amb la participació d'eminents representants de la lingüística i les lletres catalanes i sota la coordinació del mateix Panikkar. En aquest text, Panikkar fa afirmacions com aquestes: «La vitalitat d'una llengua, índex màxim de la identitat d'un poble, rau en la seva creativitat, es mostra en el caire únic amb què revela el món i es manifesta amb l'expressió genuïna amb què dona sentit al fet de viure. [...] Els problemes prioritaris del català són, al meu entendre, metafísics i antropològics abans que tècnics i logístics. [...] Els mots són símbols, cristallitzacions històriques d'experiències col·lectives. [...] Per aquest motiu, quan una llengua gosa absorbir-ne una altra, subreptíciament o declaradament, intenta pervertir els seus mots, manipular les seves expressions més genuïnes, tracta, en una paraula, de malmetre'n la parla i deformar el seu tarannà natural».

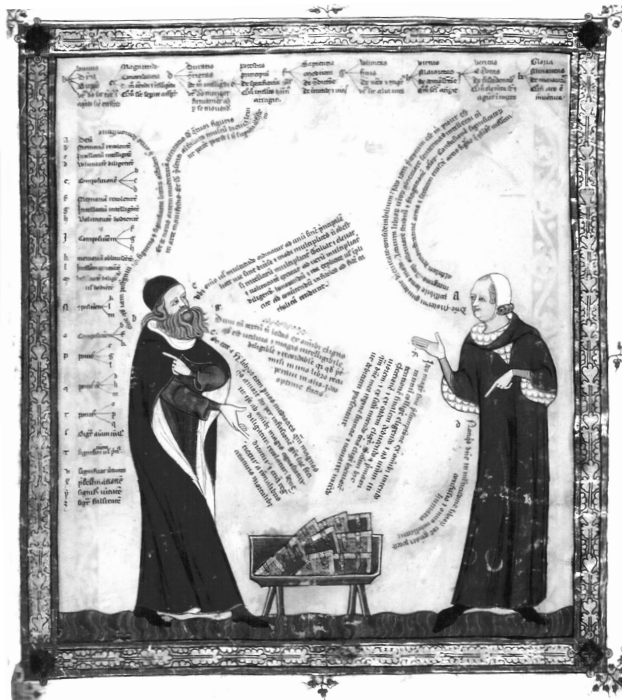
Panikkar trobava obsoleta la idea d'estat-nació i posava l'èmfasi en la independència cultural i lingüística: «La independència d'un poble és la independència cultural, i aquesta és efecte i causa de la independència de la seva llengua».

En un altre article publicat a La Veu de Catalunya, l'11 de juliol de 1907, Joan Maragall també afirmava que la nació és la llengua: «Per a mi la nació és la llengua. [...] al voltant del Pirineu i més lluny escampant-se pels plans cap a Tolosa i cap a Pau i també tot arran del mar cap a Marsella i més enllà; i de la nostra banda igualment per la costa i les illes [...] hi ha una llengua dolça, dolça, molt difosa i matisada, virolada diríem, alterada per tants accidents i tantes influències, però fonamentalment una i sencera [...]. ¿I on crida amb veu de renaixença aquesta llengua, sinó en boca catalana?»

Si hi ha un lligam entre el desencantament del món i el desencantament dels mots, també hi ha un lligam entre la revitalització de les paraules i les llengües i la revitalització del món. És en la paraula viva, creadora, i en la parla genuïna, on hi ha no tan sols la nació, sinó «tot el misteri i tota la llum del món».

Referències per aprofundir en el tema

- Maragall, Joan, *Elogi de la paraula*, a https://ca.wikisource.org/wiki/Obres_completes_d%27en_Joan_Maragall_-_Escrips_en_prosa_II/Elogi_de_la_paraula
- Panikkar, Raimon, *Fe, hermeneùtica, paraula*, Opera Omnia Raimon Panikkar, vol. IX, tom 2, Fragmenta, Barcelona, 2016.
- Pigem, Jordi, *Àngels i robots: La interioritat humana en la societat hipertecnològica*, Viena, Barcelona, 2017.
- Taylor, Charles, *The language animal: The full shape of the human linguistic capacity*, Harvard University Press, Cambridge, 2016.

Breviculum, Miniatura XI, *Converses entre mestre i deixeble*

NACIONALISME, ESPIRITUALITAT I ELIMINACIÓ DE LES CLASSES SOCIALS

Joaquim Cervera Duran

Ja quan estudiava a l'Institut d'Études Sociales de l'Institut Catholique a Paris (1976-1978), m'encuriosia la confluència i concomitància en alguns països, entre el fet nacional (alliberament nacional, nacionalisme, moviments nacionalistes), el fet religiós i espiritual (catòlic normalment), i el fet social (alliberament social, conflicte de classes, moviments sindicals, i partits d'esquerres). Així ho observava a Catalunya (en temps de la transició que és quan jo estudiava a França), a Irlanda, a Bèlgica, a l'Île Maurice a l'Àfrica, en altres indrets i també a Polònia, encara que amb un nacionalisme catòlic no declaradament d'esquerres, però sí crític al règim autoritari anomenat "comunista" que era més aviat un "capitalisme d'Estat").

Si la fita és l'eliminació de les classes socials i per tant de tota dominació, discriminació, i de tot privilegi, la mística religiosa ofereix no sols una certa identificació de les utopies religioses -Regnat de Déu, Paradís, Nirvana- amb les utopies socials (aquesta eliminació de tota classe social i la construcció d'una fraternitat universal), sinó també un estímul i sentit a l'acció per 'anar-hi anant', un estímul, un catalitzador, una força esperançada i una aportació de cohesió al grup (o grups) que s'adhereixin a aquest conjunt d'accions per l'emancipació social. La mística pot tenir així una finalitat revolucionària, d'indicador de les injustícies, dels camins a seguir, de protesta, i de posar "roses" a la lluita pel pa, pel treball, per la llibertat i la cultura per a tothom, en especial pels exclosos i més necessitats..

L'espiritualitat religiosa (i també una de laica) pot oferir el mateix, per l'impuls nacionalitzador, per l'emancipació nacional d'un país. El servei a un poble, a una nació, pot venir generat, impulsat, accionat i recolzat per una mística religiosa, espiritual o conviccional (o avui dia fins i tot per una trobada regular entre diferents religions, espiritualitats i conviccions, el diàleg respectuós i fecund entre les plurals tradicions de saviesa de la humanitat) que valora el servei als altres, com a persones i com a col·lectiu. Les espiritualitats i religions acostumen, a ser crítiques a tot poder absolut (tirà, rei, dictadura, Estat...), en nom d'un únic sobirà (Déu, Misteri de Vida, Amor infinit, Realitat, Unitat,...) o/i en nom d'un servei a la Humanitat (fraternitat, solidaritat).

I a l'hora de construir el subjecte actiu revolucionari per l'alliberament social, els moviments nacionalistes populars poden fer una gran aportació, fins i tot també per la seva "mística" humana i emotiva, que pot quedar completada, desenvolupada i esperonada per la mística religiosa, espiritual o conviccional (o pel diàleg mutu). La mística i espiritualitat poden ser en sí mateixes revolucionàries, com també el moviment d'emancipació nacional, com ara ocorre a Catalunya. De fet la combinació dels tres elements (alliberament social, emancipació nacional i espiritualitat) sempre hi són, encara que amb graus, intensitat i ritmes diferents. En alguns processos un element serà més visible, o més potent, que els altres, però al meu entendre, sempre hi

són presents els tres. I si no és així, les possibilitats de canvi autèntic, tant personals com col·lectives, disminueixen.

Les accions per l'alliberament nacional poden ajudar a avançar en l'alliberament social, si són degudament protagonitzades pel poble treballador. I a Catalunya no serà possible l'alliberament social, l'eliminació de les classes, sinó hi ha alliberament nacional. Vista la realitat actual de les relacions entre Catalunya i Espanya, no és possible, sense estat propi, aconseguir una societat catalana sense classes. Tot és un procés. Quan arribem a l'estat propi haurem de seguir treballant no només per l'eliminació de les classes al nostre país, sinó per l'eliminació de les classes en els nostres veïns, de tot Europa, i de tot el món.

La fe catòlica (i l'evangèlica protestant també en bona porció) a Catalunya, ha estat en molta part de la població, des de la lluita antifranquista (i en alguns casos abans), un ingredient fonamental per la lluita per l'alliberament social i nacional. Avui dia les tradicions diverses cristianes, i la jueva, la musulmana, la budista, la hindú, la sij, la bahà'í, la confucionista, i d'altres, poden en el diàleg interreligiós, interespiritual i interconviccional, i en el treball en comú, ser uns patrimonis espirituals que incideixin fortament en el fons de sentit que tota acció social necessita. Potser no veurem, convertir la consciència social revolucionària latent (encara molt en forma de queixa i de protesta) que hi ha en el nostre país, en un subjecte col·lectiu actiu i alliberador que lideri totes les emancipacions (social, nacional, de gènere...), i en unes accions comunes importants i incidents, fins que no intimin fortament totes les lluites i moviments nacionals i socials (els moviments pacifistes, ecologies i feministes- el moviment feminista, ben segur, que hauria de ser un quart element a tenir en comte en aquesta reflexió-, també són fonamentals en aquest procés), amb les espiritualitats religioses i

laiques, totes elles plenes d'humanització, llibertat, amor, perdó i de capacitats per superar les separacions, i encaminar-nos vers la Unitat (pau, felicitat, benestar).

Empro el terme "classes socials" dins la tradició marxista, oberta i adaptada a les societats europees actuals. S'ha analitzat molt, i hi ha molta bibliografia sobre la complexitat de l'estructura de classes de les societats europees de la globalització, del coneixement, de la innovació i de la revolució tecnològica cibernètica. Hauríem de parlar de classes, subclasses, capes socials,... En la meua modesta opinió, podem afirmar que hi ha una classe dominant, cada cop més rica i poderosa, i un conjunt de classes i capes socials dominades, en diversos processos de precarietat. S'estan produint, com en tota mutació tecnològica, canvis i reestructuracions en les classes socials. Apareixen noves classes, estaments,... Amb la introducció de les noves tecnologies, apareixen les noves capes mitjanes, és a dir els tècnics, els comandaments intermedis, els funcionaris...que dominen bé aquestes noves eines. Aquesta "nova" capa social té una presència pública que imposa el seu estil (formes de divertir-se, de llenguatge, de símbols, de vestir, de menjar...) a altres classes socials.

La tensió i conflicte entre les capes oligàrquiques, de l'alta burgesia, de les altes finances i les capes treballadores, continua, rep noves formes i està travessada per una altra confrontació. Enfront de les noves capes mitjanes, creix la infraclasse dels exclosos, que no poden accedir a les informacions fonamentals ni a cap poder, ni a cap decisió social important, i no "obren", ja que si tenen treball, el tenen en precari, amb moltes èpoques a l'atur, o demanant almoïna, en la delinqüència, en les economies submergides, la droga, etc.

Hi ha transformacions internes i tensions dins de cada classe, fins i tot dins la classe obrera on ens trobem amb:

- a) un sector més aburguesat de la classe obrera.
- b) un segon sector amb treball estable i consciència de classe obrera, socialitzada en la cultura del treball que, tot i que el perdi, fàcilment s'hi incorpora de nou i no es queda en l'exclusió del quart món; és a dir, una classe obrera integrada, però amb una certa consciència de classe i sense mala consciència.
- c) un tercer sector en procés de precarietat i d'exclusió. L'atur perllongat, els treballs temporals, o el fet de no haver tingut des de la joventut una socialització familiar o personal, o una cultura del treball, pot portar les persones a la marginació.

L'eliminació de la dominació d'unes classes sobre altres (i per tant l'eliminació de les classes) és la fita final de l'alliberament social. Avui dia moltes persones no es senten identificades en una confessió i menys en una institució religiosa-espiritual. Les causes d'aquest fet són diverses, però podem apuntar-ne una de força important: totes les tradicions religioses i espiritualitat de la humanitat conegudes, han sorgit en uns temps ben llargs impregnats del sistema patriarcal i dels sistemes mitològics relacionats amb societats agrícoles i ramaderes, pre-industrials. Avui dia a Occident en una societat del coneixement, del canvi, de la innovació i de la tecnologia, difícilment tals tradicions amb les seves mitologies i rituals poden ser compreses. A més tenim els aparells crítics per analitzar tals mtes i rituals i veure'n la seva adscripció i adaptació a societats anteriors.

Com diu F. Torradeflot: «Les tradicions religioses i espirituals són clarament patriarcales. Però ara ja no cal que ho siguin [...] L'espiritualitat és ara també una decisió lliure i personal [...] La immensa majoria de les savieses de la humanitat eren formalitzades per barons [...] situats en un context històric-cultural i en un paradigma de civilització determinat que necessitaven la submissió i l'obediència per preservar la cohesió social, la convivència, la seguretat i la supervivència de

la comunitat [...] Cal netejar els textos espirituals de brossa per poder veure l'experiència (de la dimensió absoluta de la realitat) sense les opacitats, contaminacions o condicionants que fan difícil l'accés dels éssers humans de la societat del coneixement a les savieses espirituals tradicionals».

Necessitem, doncs, captar "l'essència", el "fons", de tals savieses espirituals de la humanitat (veure llibres de Marià Corbí) per extreure'n el que ens pot ser veritablement indispensable per la nostra supervivència i necessitat de sentir. Per això és possible que moltes persones actualment es deixen impregnar per espiritualitats orientals, o per unes "mescles", o "sincretismes" d'espiritualitats de diferents procedències, o intentant configurar "un fons comú espiritual" sense el sentiment de pertinença d'una determinada religió. És el que alguns han anomenat "espiritualitat laica". Es pot dubtar si l'adjectiu "laic" està ben utilitzat, ja que tota espiritualitat o recerca espiritual té un element "religiós" (de re-lligament al Misteri de la vida, de re-lectura de la realitat i de re-elecció personal de caire transcendent).

Per ampliar el tema:

- Costa i Riera, J., *Dels moviments d'Església a la militància política*, Mediterrània, Barcelona, 1997.
- Diaz Salazar, R., *El factor catòlic en la política espanyola*, PPC EDITORIAL, Madrid, 2006.
- *Formas modernas de religión*, Alianza Editorial, Madrid, 1994.
- *Refundación de la izquierda y cristianismo*, Sal Terrae, Santander, 1991.
- *Iglesia, Dictadura y Democracia*, Ediciones HOAC, 1981.
- *La izquierda y el cristianismo*, Ed. Taurus, 1998.
- *El proyecto Gramsci*, Ed. Anthropos, 1991.
- Mardones Martínez, J. M^a, *Esperanza Cristiana y utopías intrahistóricas*. Ediciones SM, Madrid,
- Torradeflot, Fr., "*Dones, espiritualitat i canvi social*". *Diàleg entre Teresa Forcades i Karma Lekshe Tsomo*, Plecs budistes edicions, Sitges, 2014.

BASTINT LA
QUARTA ACADÈMIA

L'ESPIRITUALITAT A LA TERRA CATALANA: Arrels i vitalitat contemporània

Josep Maria Mallarach

Segons els autors de *Tradicció i Llibertat* (2014) un dels trets més significatius de l'espiritualitat catalana és la fidelitat a la terra. Que els crits antics de *Visca la terra!* o *Terra i Llibertat!* encara ressonin avui, com ho han fet des de fa segles, a tot Catalunya, té un sentit més pregon del que sembla. Que l'himne d'Els Segadors s'adrexi als 'defensors de la terra' assenyala que el vincle del poble català amb la seva terra té arrels molt fondes. Unes arrels que, com que s'endinsen en cultures premodernes, han de tenir, necessàriament, una dimensió espiritual, de la qual volem parlar.

Jordi Quingles (1999) mostra, amb arguments lingüístics, que el substrat identitari del poble occitano-català és ligur-ibèric. Per tant, caldria remuntar a les cosmologies d'aquelles civilitzacions, per comprendre la profunditat de les arrels de l'espiritualitat de la terra rebudes dels nostres avantpassats. De vestigis tangibles i intangibles d'aquelles civilitzacions, empeltats amb aportacions de les cosmologies hel·lènica, romana, islàmica, i visigòtica, en queden més del que hom suposa, malgrat els efectes que la secularització i la vida urbana ha tingut en gran part de la població contemporània.

Entre els exponents de l'espiritualitat de la terra voldríem remarcar l'antiga geografia sagrada, la toponímia que la reflecteix, alguns esdeveniments que s'hi ha perpetuat, com les falles i els aplecs, i apuntar algunes iniciatives

que palesen la seva vigència contemporània. La literatura -sobretot la poesia- seria un altre camp on el poble català ha manifestat clarament l'espiritualitat de la terra, però és aquest és un camp tant ric, que mereixeria un altre article. La funció del poble en la transmissió de moltes tradicions és la de ser-ne un receptacle viu i fidel, però passiu i generalment inconscient dels significats o valors més profunds que vehiculen, com bé indicava René Guénon,

Geografia sagrada

En les cosmologies primordials -arcaiques- tot és sagrat. Tanmateix, com que la terra, en la diversitat de llocs i paisatges manifesta qualitats molt diverses, els llocs que avui anomenem 'sagrats' serien aquells on l'antiga cosmologia indoeuropea, que sosté la Sanatana Dhârma d'Índia, indica que s'hi manifesta la tendència còsmica (guna) ascendent, lluminosa o espiritual (sattwica), a diferència de les tendències 'expansives o descendents.

Tot i que els orígens deuen ser anteriors, romanen moltes evidències de la geografia sagrada neolítica, puntuada d'una profusió de megàlits: esteles, dolmens, menhirs, etc. en indrets particularment venerats. Alguns llocs sacralitzats neolítics van ser reutilitzats per santuaris grecs, romans i més tard cristians, mentre que d'altres s'hi van disposar amb relacions significatives, com mostren els

arreglaments solsticials descoberts a la Garrotxa. Tot i que alguns dels nodes s'han malmès al llarg dels segles, bona part ens ha perdurat i s'ha anat integrant en la geografia sagrada de civilitzacions posteriors, fins al cant de cigne del barroc, que s'esdevé la gran ruptura de la revolució industrial (Garganté i Solà, 2017).

Topònims evocadors de sacralitat, bellesa i bondat

Els topònims evocadors de sacralitat palesen la qualitat espiritual dels llocs que designen. N'hi ha d'obvis, com Montsant (amb presència eremítica mil·lenària), Pic en Cel, els nombrosos Miracles, santes coves, rocs sagrats, sants pous, fonts santes, etc. D'altres són més discrets, pel fet que deriven d'altres llengües, com Lluc (del llatí *lucus*, bosc sagrat), Albarca (de l'àrab *barakah*, gràcia divina) entre centenars d'altres. Ara bé, el més significatiu creiem que és l'extraordinària abundor de topònims binaris, que contenen un primer nom que representa el pol celestial i un segon, el genitiu, que representa el pol terrenal. De tant característics com són de les terres catalano-occitanes –on s'hi compten per milers– podem obviar el símbol diàfan del vincle Cel-Terra que manifesten. En són mostres: Santa Maria de Taüll, Santa Magdalena de Terrades, Sant Joan Desvern, Santa Eulàlia d'Elna, Sant Pere de Casserres, Santa Fe del Penedès, Sant Jaume de Frontanyà, Santa Coloma d'Andorra, Sant Martí del Canigó, etc. als quals encara s'hi haurien d'afegir els topònims vinculat a deïtats precristianes com el Portvendres, del llatí *Portus Veneris*, port de Venus.

D'altra banda, adjectius com ara *bell*, *bo*, *clar*, o similars es combinen d'innombrables maneres per generar una nova munió de topònims (molts dels quals han esdevingut cognoms) de fines ressonàncies poètiques:

Bellpuig, Belltall, Bellver, Bellaterra, Bellví, Bellguarda, Fontbella, Costabella, Fontbona, Costabona, Puig Lluent, Claravall, etc. Escau recordar que, *bo* i *bell* són conceptes indestruïbles, fins el punt de ser un sol mot, en moltes llengües sagrades i arcaïques (com ara on en basc) i segurament també en la llengua dels nostres ancestres ibers.

Les falles pirinenques

Les falles de Sant Joan són cerimònies solsticials que han perdurat, des de temps immemorials, en una seixantena de pobles pirinencs, principalment catalano-occitans. Es tracta d'una mateixa tradició amb variants, com la baixada de torxes enceses en processó des d'un indret alt del voltant del poble (ermita o faro) fins a la plaça major del poble; o abrindar un gran tronc de pi i ballar-hi al voltant. El seu simbolisme vincula el Sol, al moment de l'any que més força té, amb el foc, aportant llum i joia a la curta nit solsticial. Recordem que en basc, l'arrel del mot ésser (*izan*) és llum (*iz*), així que llum i vida estan estretament unides en les nostres arrels. A més de rememorar rituals solars arcaïcs, aquestes celebracions enforteixen els vincles de germanor i pertinença a unes comunitats i uns paisatges de muntanya concrets, motiu pel qual van ser declarades patrimoni cultural immaterial de la humanitat el 2015. Una versió d'aquestes falles donà lloc a la Flama del Canigó, que, servada al Castellet de Perpinyà, és pujada cada any per encendre el foc dalt de la 'muntanya sagrada dels catalans', la vigília de Sant Joan. Des d'aquell foc, que il·lumina la Pica la nit més curta de l'any, davallen les torxes que abrinden les fogueres de les terres catalanes.

Els aplecs a ermites i santuaris

Els aplecs d'avui dia són hereus d'un conjunt de pràctiques i creences, algunes d'origen

ancestral, que han configurat unes trobades en llocs sants, sovint des de fa segles. Les comunitats rurals i, darrerament, els seus descendents que ja viuen en ciutats, han dotat de significats uns indrets privilegiats, nodes de la geografia sagrada, antics santuaris o ermites fora vila, sovint religats per vells camins de pelegrinatge –alguns dels quals d'origen prehistòric- per on la gent puja a l'aplec. Malgrat els dràstics canvis socials que des dels anys 1960 han buidat el món rural, els aplecs han palesat una sorprenent resiliència. A despit de l'empobriment espiritual general, contra tot pronòstic, la majoria mantenen un nucli religiós (la celebració eucarística i el cant de goigs) amb un àpat compartit, seguit, tot sovint, de danses. És així que vinculen la gent del país i els seus descendents a un lloc i un dia sants concrets -any rera any- fomentant un ambient de fraterna confiança i ajuden a mantenir o restablir bones relacions. A més, ajuden a conservar un patrimoni singular, amb elements naturals, culturals i espirituals, tant intangibles com materials: camins i pistes, capelles i santuaris, i el paisatge dels entorns.

D'entre la diversitat d'advocacions dels santuaris i ermites, cal remarcar les marianes, per quant connecten la Mare Terra, amb la dimensió femenina de la divinitat que la MaredeDéu encarna en el cristianisme, a voltes superposats a temples de deesses precristianes. Dins dels santuaris marians, destaquen els que veneren imatges romàniques o gòtiques de la MaredeDéu, amb la forma canònica de Seu de la Saviesa, relacionades amb la llegenda àuria de la troballa de la imatge per part dels pastors i/o el seu bestiar. Els darrers anys han sorgit alguns aplecs vinculats a altres tradicions religioses i fins i tot alguns de laics.

Manifestacions contemporànies diverses

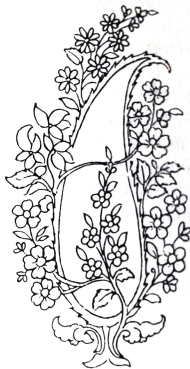
Entre els elements desenvolupats al darrer segle, podem remarcar l'excursionisme cultural, les campanyes de salvaguarda d'espais naturals amenaçats; els camins per connectar amb les rels del país, guies per fomentar la integració dels valors culturals i espirituals en espais naturals o cursos sobre natura i espiritualitat, tots els quals reflecteixen el vincle espiritual singular del poble i la terra catalana, car no els retrobem en cap altra nació hispànica.

L'excursionisme cultural (per diferenciar-lo de l'esportiu) començà a Catalunya a finals del segle XIX, en l'ambient de la renaixença, i ha deixat una forta empremta en el coneixement del país, i la seva estima, fonamentada en el reconeixement i inventari dels valors naturals, culturals i espirituals de la terra. Moltes de les campanyes de salvaguarda, que es van impulsar des de l'acabament de la dictadura franquista l'han foren deutores. De reivindicacions amb el lema de 'Salvem...' se n'han fet centenars per tot el país, impulsades per plataformes civils, que han permès salvar de la destrucció nombrosos d'indrets i paratges emblemàtics que avui formen part del sistema d'espais naturals protegits. I per acabar amb un exemple tecnificat contemporani, escau esmentar el projecte de recerca col·laborativa Wikipedra, aixoplugat pel web de l'Observatori del Paisatge de Catalunya, on centenars de voluntaris inventarien pacientment l'extens patrimoni de pedra seca del país, des de fa anys, per posar-lo en valor i conservar-lo.

Amb un altre perspectiva, l'ambiciosa iniciativa "El camí" inspirada en ideals de Lluís Maria Xirinacs, iniciada l'any 2003, ja té prop de 5000 km de camí troncal senyalat amb marques vermelles, a més dels brancals que s'estenen al seu entorn, amb marques

grogues, que es van ramificant. Es tracta d'un altre projecte col·laboratiu, obert a participacions diverses, com la d'aportar textos a la Camipèdia. Tot i que està pensat per fer-lo a peu, té trams ciclables, i ha estat reconegut pels Parlaments de Catalunya i de les Illes Balears com a projecte d'interès cultural i turístic nacional.

Per acabar, tres elements, amb les quals s'ha vinculat l'autor d'aquestes ratlles: El primer taller internacional sobre espais naturals protegits i espiritualitat, organitzat per la Iniciativa Delos, de la Unió Internacional per la Conservació de la Natura, dut a terme a Montserrat el 2006. El primer manual per orientar la integració dels valors culturals i espirituals dels espais naturals protegits va sorgir de l'Associació Silene, per bé que es va publicar conjuntament amb Europarc-España, el 2012, per garantir-ne la difusió estatal. En darrer lloc, l'únic curs universitari sobre significats i valors espirituals de la natura l'ofereix la Universitat de Girona, des de 2014, hereu del curs anual 'Natura i Espiritualitat', que durant nou cicles va oferir la casa d'espiritualitat del Santuari del Miracle, custodiat per una comunitat benedictina dependent de Santa Maria de Montserrat.

Per ampliar el tema:

- Garganté M. i Solà, X., *Santuaris, ermites i capelles a l'època del barroc. Geografia sagrada de la muntanya catalana*, Diputació de Barcelona i Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2017.
- Gràcia, J. M^a., Iniesta, F. i Nicolau, A., *Tradició i Llibertat. Antics fonaments per una nova Catalunya*, Edicions bellaterra, Barcelona, 2014.
- Mallarach, J. M^a. & Papayannis, Th., *Protected Areas and Spirituality. Proceedings of the First Workshop of The Delos Initiative*. Montserrat 2006. IUCN – Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Sant Joan les Fonts, 2007.
- Mallarach, J.M., Comas, E., de Armas, A. *El patrimonio inmaterial: valores culturales y espirituales. Manual para su incorporación en las áreas protegidas*. Serie de manuales EURO-PARC España. Editat per la Fundación Fernando González Bernáldez. Madrid, 2012.
- Quingles, J., *Llengua culta i llengua vulgar a la llum de la tradició*, Premsa Universitària, Barcelona, 1999.

El Camí:

<https://www.elcami.cat/>

Wikipedra:

<http://wikipedra.catpaisatge.net/>

UNA POSSIBLE LECTURA EVANGÈLICA DEL PROCÉS D'EMANCIPACIÓ NACIONAL A CATALUNYA

Joaquim Cervera Duran

Fa temps que intento posar ordre a un seguit d'intuïcions i experiències interiors que relacionen la meua fe cristiana amb el procés que estem vivint a Catalunya.

S'han escrit manifestos, reflexions i declaracions, de diversos grups de cristians, capellans, bisbes, comunitats, parròquies i moviments sobre el "procés català". En la majoria dels casos, són adhesions, suposo que necessàries, a les diferents posicions davant de la qüestió. També han aparegut crítiques a tals posicionaments, normalment pel fet d'establir una "barreja" indeguda entre "política" i "religió", o pel fet de trobar-hi possibles manipulacions mútues. En general, els escrits que m'han arribat es centren en qüestions ètiques, apel·lant a la "Doctrina social de l'església", o a declaracions episcopals o papals, o a la Declaració dels Drets Humans, o altres documents cívico-socials, per recolzar (o no) el referèndum, o / i (o no) la independència de Catalunya. Força documents també es centren en la denúncia d'unes i altres posicions, en nom de la justícia, la pau, els drets, la democràcia...

Igualment apunten paraules i fets dels evangelis. Pocs he trobat que intentin llegir des de la fe cristiana, des de l'Evangelí, l'experiència personal (i col·lectiva) viscuda, sigui del procés cap a un Estat Català, en les diferents mobilitzacions que hi ha hagut, sigui per defensar el manteniment de Catalunya a Espanya (amb diverses modalitats), sigui per mostrar els dubtes, la perplexitat, o fins i tot les angoixes que es viuen.

Em sembla convenient i indispensable poder expressar el que sentim com a seguidors i seguidors de Jesús. Sé que en el poble cristià, hi ha també totes les opinions i posicions que hi ha en la societat catalana. Per tant lluny de mi exposar una lectura evangèlica com la única, i molt menys es tracta de justificar una postura sociopolítica, utilitzant l'evangelí en favor dels propis interessos. Precisament escriure sobre tal temàtica és molt delicat, i tens la percepció de ser tot seguit criticat, per construir una "barreja" de política i fe cristiana, o per realitzar una indeguda manipulació de l'evangelí. Però la por a la possible crítica, no és bona consellera, i cal superar-la, i no em pot inhibir de poder mostrar amb sinceritat el que sento, veig, penso i visc com a cristià en aquests moments històrics i difícils del nostre poble. Les paraules que segueixen, intenten revelar la meua experiència il·luminada per la bona notícia i la missió de Jesús. Estan escrites amb tota la humilitat i delicadesa, es volen allunyar de tota declaració transcendent i demanen igualment, com una necessitat intensa, paraules d'altres cristians i cristianes que ho viuen i veuen com a tals, diferentment.

Dit això, a mesura que he anat participant dels esdeveniments, manifestacions, converses en grups, des d'una perspectiva independentista, que és la meua (des de fa uns anys), considero el procés català com un procés d'alliberament, o millor dit com una baula (en aquest cas axial) del procés d'alliberament

del poble català. Estem en una passa més en la llarga caminada vers la llibertat. La transició de la dictadura franquista a la democràcia, va ser, al meu entendre, una altra passa en aquest procés.

Per suposat abans i entremig en podríem identificar d'altres. També penso que és un pas més en el camí d'emancipació nacional, que es vincula en els passos vers l'emancipació social. De què ens estem alliberant?. Estem fent petjades comunitàries per alliberar-nos del franquisme instal·lat en l'aparell de l'Estat Espanyol (en el sistema burocràtic, judicial, policial, administratiu, eclesiàstic, ...). Més encara, intentem alliberar-nos de les famílies i oligarquies que des de fa segles, han ocupat els aparells de l'Estat, manipulant-lo en favor dels seus interessos, corrompent-lo i posant-lo en contra del nostre poble, precisament per no perdre el seu poder. Volem alliberar-nos d'un Estat que ha esdevingut conqueridor i colonitzador, que imposa les seves lleis, des de fa 300 anys, que va anul·lar el nostre ordenament jurídic i el nostre antic Estat. Volem alliberar-nos d'uns mètodes, que en una "democràcia" ben precària, són autoritaris i tenen una cara dictatorial envers Catalunya i altres pobles de les Espanyes. La recerca de llibertat interior i exterior, és una de les energies profundes de la dinàmica del "Regne" de Déu anunciat pel Senyor.

El moviment que crec es pot anomenar revolucionari, de legitimar un nou règim legal i constitucional a Catalunya, i per tant que indispensablement necessita denunciar lleis de l'Estat Espanyol, i transparentar la seva injustícia, també ho relaciono, com ja han dit altres, amb el constant i persistent exercici de Jesús d'anar contra les lleis que creia injustes, o/i que anaven contra la salut integral (física, psíquica i espiritual) dels més desfavorits. De

fet Jesús, el van assassinar poders i autoritats establertes perquè ell anava contra les lleis que s'imposaven sobre el poble, marginaven i menyspreaven els més pobres. En nom de l'amor als altres, d'un Déu que no menyspreava sinó que preferia els pobres, s'hi va jugar la vida. Per Jesús les persones són 'sagrades', són habitades pel seu Esperit d'Amor. Una llei, una constitució no és "sagrada", ni tampoc l'emperador, ni cap autoritat. Sovint veiem com la defensa de les lleis espanyoles per part de persones, partits, jutges, fiscals, eclesiàstic i per part del govern espanyol, podíem dir que s'inscriu en una mena de "legalocràcia" o "legaloltaria" o fins i tot "legalopatia". No saps si actuen més aviat com el Sanedrí, o com Herodes o com Pilats. Els "esperits malignes" dels evangelis, es referien al que avui en podríem dir malalties psíquiques, i també a tancaments de mentalitat, a esquemes mentals rígids, pors, recerques de seguretat, sovint induïdes per les autoritats legalitzades, que no sols no servien el poble, sinó que el mantenien súbdit per a poder seguir extraient-los els pocs bens de què disposaven (a través dels sacrificis en el temple, els impostos...)

A més, el moviment independentista vol anar molt més enllà. Vol construir una democràcia participativa, on les decisions cada cop més siguin preses per tothom. Vol avançar vers un millor benestar social, econòmic de totes les capes socials i dins del mateix moviment hi ha grups que volen més justícia social i més igualtat. També en els fets i paraules que intenten expressar l'experiència de seguiment de Jesús de les primeres comunitats en els evangelis, trobem anhels i caminars vers la justícia, la igualtat (de gènere, social, no discriminació per races, nacions, llengües...). La solidaritat (germanor) que s'ha donat en les diverses mobilitzacions són un altre signe del Regne. Un altre signe de vida és el mateix exercici de la no-violència, de les crides constants, per part dels líders, a ser un moviment

pacífic, a defensar-se amb les mans alçades, sense deixar-se portar per provocacions. Tot plegat indica la maduresa de pau interior, de contenció, d'un cert grau de vida espiritual-contemplativa (en alguns dels líders, observant el seu comportament seré, humà, sense cap mena d'odi o venjança a la presó, en el judici, o a l'exili, és ben clar), de capacitat de convivència i de diàleg, apresada en moltes persones, sobre tot més joves, en les escoles que des de fa anys han educat en la pau i el diàleg. Altres signes de vida, de renovació, de ressorgiment, són la creativitat, el bon humor, la imaginació, l'esforç per superar les pors, que s'observen tant en les accions com en els manifestos, en els missatges de mòbil, en les diverses xarxes socials, en els correus electrònics, en les estratègies per amagar urnes i paperetes, en la rapidesa a organitzar tallers i activitats lúdiques a les escoles, a les places, en la música i els cants en les manifestacions. Tot em recorda les èpoques de la clandestinitat en el tardofranquisme i primers anys de la transició, que ho vivíem sense vergonya i així ho expressàvem, com a cristians. Tot mostra una maduresa del nostre poble que el dignifica i el prepara bé, per seguir en el camí de l'alliberament.

Els moments "infinitos" de diàleg, a vegades tens, a vegades silenciosos, per respecte i delicadesa als que pensen diferent, per no produir ferides o trencaments en les relacions bàsiques familiars i d'amistat, també han estat i són un exercici de posar-se a la pell de l'altre (comportament ben cristià) per comprendre les seves raons, sentiments i experiències. Fins i tot el decidir no parlar-ne, o parlar-ne menys, amb segons quina persona, en segons quin grup, i apel·lar al que ens uneix, a les relacions amicals, són un veritable signe de la maduresa cristiana i humana. Finalment un altre signe de vida, també evangèlic, entre altres, és el fet que per molts joves (com la meua generació ho fou en temps

de a transició) entre 16 i 25 anys, aquests fets que vivim, els serà un punt de referència fonamental en la seva maduració com a ciutadans i ciutadanes i com a presa de consciència política que els durarà tota la vida. Tot el que sigui consciència del fet col·lectiu, de la vida política i comunitària, ajuda a pensar en l'altre, en els altres, en el teu poble, encarrila vers un camí tant essencial en el cristianisme com és servir els altres, més enllà dels teus interessos particulars. Aquests "temps catalans" són una experiència viscuda i un aprenentatge per això, per molta gent jove i adulta, i com titula Teodor Suau en un llibre seu: "Més important que la meta, és el camí". La meta no saben ni quan, ni com arribarà, però el camí recorregut, viscut, ja ha estat un tresor, i l'esperança que tenim, un segon tresor.

Espero, que aquesta lectura, que com resta ben clar, és una entre moltes altres, pugui aportar algun element per compartir amb altres i no m'allunyi gens d'aquelles persones amb qui comparteixo amistat, història conjunta i la mateixa fe en Jesús, encara que pensem i sentim diferent sobre el que avui viu el nostre poble.

Per aprofundir en el tema:

- "La passió de Jesús" als 4 evangelis:

Mateu 26,1-75. 27,1-66

Marc 14,10-15,47

Lluc 22,1-71. 23,1-56

Joan : capítols 18, 19 i 20

- *Declaracions de Justícia i Pau sobre Catalunya-Espanya*, <https://www.justiciaipau.org/es/>

- Escrits d' Oriol Domingo a El Pregó:
www.galerada.cat/elprego

- Suau, T., *Més important que la meta, és el camí*, Ed. El gra de Blat, Barcelona, 1994.

VIVÈNCIES A PELLE MAHA

Tardor 2018 - Estiu 2019

Rafa Crespo Ubero

*“Quien está desarraigado desarraiga.
Quién está arraigado no desarraiga”*
Simone Weil

Amb el present text vull compartir la vivència personal sobre el que significa per a mi la pertinença a Pelle Maha (PM), Casa Gran en llengua basaa, tot just des de la tardor de l'any 2018.

Vull advertir que és la meva visió personal, altres persones de PM haurien transmès altres moments, sentiments, idees, percepcions. Llavors, no és una crònica "oficial", no aspiro a ser griot ni cronista de PM, simplement una veu entre altres, i agraeixo la confiança que m'ha fet el consell editor de poder redactar aquestes línies. També m'agradaria que fos un reconeixement a les persones que han fet possible la concepció, gestació i naixement de PM, citaré algunes i segurament m'oblidaré d'altres, disculpes per endavant. Ara que estem en temps de cria de PM, s'albira llur qualitat de llar, de foyer entorn del qual es comparteixen vivències, coneixements i es creen noves iniciatives a partir dels lligams fraterns.

Davant de la gran quantitat d'experiències i continguts que voldria presentar, prefereixo centrar en 3 moments el relat sobre la construcció de PM.

La coneixença de Pelle Maha, sorpresa esperada

Primers dies de setembre 2018, trucada de Ferran Iniesta que em convocava a una trobada, de nou transcendia Upwaut (Crespo 2016), el llop kemític que obre i connecta camins, qualitat sempiterna del Ferran. Sense saber massa bé de què es tractava vaig anar i em va fer la proposta d'incorporar-me a una comunitat de persones interpellades per la Tradició i les tradicions. Jo m'ho vaig prendre com una proposta d'aprendre, que és la meva vivència més significativa d'aquestes llunes.

De fet, el camí o com dirien en àrab la tariqat s'havia iniciat al 2016 a Douala, quan Mbombog Badjang, iniciat de la reialesa divina africana del Mbog proposà a dos cristians Ferran Iniesta a Catalunya i Agustí Nicolau al Quebec, fer una aliança de l'Esperit per assumir les responsabilitats sobre el devenir crític de la humanitat i del món, a partir de generar una fraternitat tricontinental. Cal remarcar que és un projecte tricontinental: País Basaa, Catalunya i Quebec, tots 3 pobles sense estat, incorporats a estats nacions moderns, i que viuen temps convulsos. Potser Canadà no tant però Camerun i Espanya si, precisament per les reivindicacions del poble català i del sud-oest camerunès, on viuen els basaa.

El 2017 va ser un any de fer madurar el fruit, fins que el 16 de febrer del 2018 a l'Escola

d'Adults del Clot (Barcelona) es fundà el fòrum Pelle Maha Catalunya per part de Jesús Artiola, Ferran Iniesta, Agustí Nicolau, Ramón Martí i Pere Romero. Fou un espai i temps epifànic, Kairós que donà una primera empenta, que no va defallir, malgrat fets luctuosos com la marxa de l'Agustí. I per a mi va ser una sorpresa momentània, ja que de seguida vaig sentir que ho estava esperant.

Les raons que em portaren a afegir-me a PM eren diverses: no hi ha disseny previ, no hi ha normes de funcionament escrites, no s'exigeix res a ningú, amb la confiança mútua és suficient. La pau creativa que ofereix aquesta llar és l'escalfor que ens retroba.

Un altre aspecte important de PM és que hi ha membres que estan aquí i d'altres que estan a altres espais, més enllà de la terra, com l'Agustí Nicolau, sempre present a les trobades, en esperit i en continguts.

PM Catalunya comença a caminar amb la publicació del primer número de la revista Pelle Maha. La Llar dels fonaments i crear la web corresponent. La dedicació i l'esforç d'en Ferran Iniesta i en Joan Gimeno, ha estat encomiable. Algú ho havia de dir, perquè ells mai ho reconeixeran.

Sense oblidar moments importants com la presentació el 5 de desembre del 2018, del llibre d'en Philippe Trottier *La profundidad divina de la existencia*, darrer treball publicat de l'Agustí Nicolau, del qual va ser traductor i corrector. Gràcies a l'Agustí ens retrobarem amistats que feia anys que no ens vèiem, i de noves coneixences, com una espiral universal, el moviment de la qual ha guiat PM en aquests temps inicials.

L'estada de Mbombog Badjang

El segon moment transcendent en la curta vida de PM fou l'estada a Barcelona de Mbombog Badjang. Foren 4 sessions de treball i innumerables converses al llarg de 3 setmanes, que culminaren amb la Trobada General el 30 de març, el que podríem anomenar el primer fòrum de PM a Catalunya.

A les diferents sessions, la preocupació principal del Mbombog compartida amb nosaltres era: l'estat crític del món, de la natura, i de l'ésser humà com a part de la terra. Les seves manifestacions fugien de tot antropocentrisme, ans al contrari, situaven la persona com a part de la terra, de l'univers seguint la via tradicional. I recorrent a les tradicions africanes, descrivia la via vertical d'interrelació ésser humà, la terra-univers i la dimensió transcendent-divina. Estructura molt propera, crec, al cosmoteandrisme de Pànikkar. Mbombog negava una visió piramidal-triangular, de concentració en un únic vèrtex. Model que genera una inclinació a l'acumulació material, de poder, del triomf de l'homo-geneïtzació, seria el model modern-capitalista.

En això, jo vaig veure el símbol de l'arbre, arrelat-connectat a la terra-univers que es projecta cap el diví-cel. Ara bé, l'altre imatge que es visualitzava era la del bosc. Els arbres creixen verticals però no sols, la seva vida depèn de la interacció entre ells i del paper d'altres éssers com els fongs, en definitiva l'ecosistema com a expressió de la pluralitat universal. Com deia en Quim Cervera a les seves notes sobre les trobades amb Mbombog "La lògica de l' $1+1$ donarà més de 2 a l'Àfrica, on hi pot haver una mirada més planetària, i en canvi a Occident on el camp és frontal, on mana una lògica de separació, $1+1$ dona menys que 2".

Un dels principals aprenentatges del fòrum va ser com evitar la lògica de la separació i de la conseqüent destrucció, que regeix la modernitat actual, que ja fa temps s'estén per tot arreu. Evidentment, no hi ha una resposta mecànica, més enllà de la reflexió conjunta i dialogada amb la resta de les societats per provocar canvis de pensament, relacions i pràctiques. I l'evidència ens mostra que aquest camí no ho pot fer una tradició aïllada des del seu propi espai, d'aquí la proposta d'aliança de tradicions que és PM.

Per manca d'espai no podré estendre'm sobre altres temàtiques tractades a les trobades. El que si faré serà enunciar-les, ja que són temes que podrien centrar els futurs diàlegs a PM.

- La vivència de les possibilitats del diàleg entre tradicions
- Evitar la figura del guru, de l'únic guia.
- Les interdependències entre humans i amb la natura.

Considero, que tant la publicació de la revista, la web, com l'estada de Mbombog han coincidit en el temps no per casualitat. Han estat la forma de donar a llum a PM, com si fos un part múltiple, de nou ens allunyem de l'únic. I sobretot, estic content perquè aquest procés ha permès el contacte, la coneixença mútua, el retrobament fins i tot, de persones amb orientacions, sensibilitats i inquietuds diverses i al mateix temps properes. Considero que aquesta pluralitat és la força de PM.

Continuem fent camí

L'estada de Mbombog va ser vitalitzant, la força generada a les trobades afavorí el desig i necessitat de continuar. D'aquí refermar la voluntat comuna de fer el nº 2 i treballar per la consolidació de la revista, i al mateix temps

també aparegué el suggeriment d'organitzar activitats obertes a tothom. Així com la ferma intenció de mantenir les relacions i vincles entre els 3 territoris. De fet, poc temps després de l'estada de Mbombog es va formalitzar el fòrum de Montreal, entorn de Silvye Payette i Jean-Phillippe Trottier, amb la possible participació d'altres persones vinculades al Casal Català del Quebec.

Jo particularment crec que la força de PM està en què no pren una forma oficial ni habitual, és un alè de vida a través del coneixement compartit, dialogal en termes panikkerians, i sobretot amb sentiment, sentir de tots els sentits, també la percepció no conscient). El que l'hi dóna una adaptabilitat, que es va ordenant i construint mentre fem feina. Per exemple, el consell editor i les normes de publicació s'han elaborat des dels acords col·lectius, a partir de propostes de membres que tenen coneixements tècnics. La dinàmica oberta afavoreix que cada membre s'impliqui segons la seva voluntat, capacitats i possibilitats, aplicant el principi d'equitat més que el d'igualtat, ja sigui en l'edició o organització d'actes (trobades ,debats,...).

PM adopta una forma organitzativa oberta, el que afavoreix el naixement de noves iniciatives, com seria la reflexió i el diàleg entorn als gèneres que ha motivat el sorgiment d'un espai femení a PM. Crec que no podria ser d'una altra forma, ja que com sabem les dones generen i mantenen la comunitat. L'interès per la reflexió i debat sobre gèneres mostra com de connectada esta PM a l'entorn, a les inquietuds que recorren el món en aquest sentit2. Considero de nou que PM permetrà un diàleg tranquil, profund, aclaridor i creatiu, ja que és una de les seves característiques.

I la darrera idea és preparar la presentació en societat de PM a la tardor d'enguany, organitzant un diàleg públic entorn de la pluralitat religiosa, esteu pendants de properes convocatòries. Evidentment, intentarem que sigui un acte proper, per mantenir la llar encesa. I que la Providència ens segueixi il·luminant,...

Seguirem caminant juntes,
ens trobem properament...

La Salut, Vila de Gràcia
Estiu 2019 era cristiana

Bibliografia:

- Crespo Ubero, Rafael *"Upwaut, el llop que obre camins i els connecta , a l'Àfrica i a Catalunya"* a Benet,J. I altres Reis Negres, cabells blancs, terra vermella . Edicions Bellaterra, Barcelona, 2016.

- Trottier, Jean-Philippe. *La profundidad divina de la existencia.* Ediciones Carena, Barcelona 2018

- Weil, Simone. *Echar raíces.* Editorial Trotta, Madrid, 2014

TOT HAURÀ QUEDAT MOLT BEN DOCUMENTAT

Fran Trabalon

Cada vegada més, sentim a les notícies referents a els rècords de temperatura existents fins al moment. Alguns titulars publicats, com el del magazine de la Vanguardia del dia 17 d'agost de 2019, porta com a títol: «11 Anys per Salvar el Planeta», en comptes de titular “Per salvar-nos nosaltres”, ja que, la vida al Planeta, seguirà, tot i la cadena d'extinció d'espècies. Quan arribi l'hivern boreal, probablement molts d'aquests titulars, deixin pas a d'altres, de caire més polític o esportiu. El canvi climàtic avança ràpid, però no tant com el ritme frenètic dels mitjans de comunicació.

Si fem un repàs recent a la història, podem observar com a nivell mundial, les cimeres de la Terra de Rio de Janeiro, el 1992, de Kioto, el 1995, o de Paris, el 2015, així com, posteriorment, a Marrakekh i Bonn, s'han arribat a acords, com ara limitar l'augment de la temperatura en 1,5°C. Els científics ens diuen que des de l'època preindustrial, fins a l'actualitat, aquest augment ha estat de 0,85°C. És evident que aquest joc temerari, d'acceptar un augment lleugerament inferior als dos graus, és resultat d'una acció que no vol posar en risc el desenvolupament industrial de molts països del planeta; són acords de mínims, que busquen, almenys, limitar les emissions dels gasos que estan provocant des de fa dècades l'efecte hivernacle, abreviats, GEI. Tot això, deixant de banda, que el principal emissor de gasos GEI, s'ha retirat de l'acord.

Sovint, fins i tot en cercles acadèmics, es parla dels temes de canvi climàtic, amb una tremenda frivolitat, com si les úniques conseqüències fossin un desplaçament cap al nord dels cultius i una readaptació d'aquests a les noves condicions. S'oblida que el procés és dinàmic, i que no té aturador si no s'adopten mesures urgents.

Oblidem que els ecosistemes són molt complexes. Una sola dècima d'augment de la temperatura global, comporta ingents masses de glaç que es fonen, i per tant, menys superfície glaçada, que vol dir, menys superfície blanca, reflectant, és a dir, més absorció de calor. Oblidem que el metà que s'està alliberant del fonedís del permafrost, nom que rep el sòl gelat de les regions àrtiques, està alliberant ingents quantitats de metà, vuit vegades més potent que el diòxid de carboni en els processos d'escalfament. Oblidem que una sola dècima, causa disruptions en les ones de Rossby, causants dels corrents d'aire, cosa que vol dir un desplaçament dels fronts, i per tant, un moviment de les zones de precipitació, que aquest fenomen està causant grans incendis forestals, que al seu temps, incrementen les emissions de CO₂, que alhora estan causant un procés de sabanització de l'Amazònia i altres selves equatorials, i que per tant, els sumiders de gasos d'efectes hivernacle, no només desapareixen, sinó que es converteixen en generadors d'aquests.

Oblidem que a més temperatura, més capacitat d'emmagatzemar aigua als grans ciclons tropicals, i per tant, seran molt més destructius, i tendiran a desplaçar-se cada vegada més al nord. Oblidem que al ritme actual, en poques dècades, un milió i mig de quilòmetres quadrats de terra hauran desaparegut sota les aigües del mar, i amb ells, hi haurà milions de persones, refugiades climàtiques, que involuntàriament, causaran tensions, conflictes socials, i lluita pels recursos, a l'haver d'establir-se en altres terres ja ocupades, probablement també minvats de recursos. Només a Alaska, ja està prevista l'evacuació de 184 pobles. De fet, les guerres i la manca de recursos, ja estan causant onades migratòries, àmpliament conegudes, així com moviments reaccionaris no observats a Europa des de la segona guerra mundial.

Oblidem el que ja està passant, que unes poques dècimes de grau, ha causat que un petit curculiònid, un escarabat de la mida d'un gra d'arròs, estigui arrassant els boscos de pi de muntanya del Canadà, que a Taiwan actualment, i previsiblement, a molts altres llocs en un futur proper, el dengue, la malària, i el còlera, estenguin la seva distribució a nivell mundial, ja que els mosquits transmissors ja poden sobreviure a les temperatures hivernals. Que el desplaçament cap al nord i cap al sud d'espècies animals i vegetals, causa disrupcions en els ecosistemes, pèrdua de biodiversitat, i greus perjudicis econòmics en l'extracció dels recursos naturals.

Però, com hem arribat fins aquí?

No deixa de sorprendre que l'immens desenvolupament tecnològic, i l'accés a la informació, ens permetin obtenir dades en temps real, de tots els paràmetres que s'estan donant en quant a temperatures de l'aire, la terra i l'aigua, així com els fluxos d'aquests, gràcies, entre d'altres, als 26 satèl·lits que constantment escanegen el nostre planeta des de l'espai. Així, anem directes al desastre global, però tot haurà quedat molt ben documentat.

Al món actual, no hi ha una clara autoritat moral; i la destrucció d'aquesta, no és un fenomen restringit a determinat estament, ans al contrari, el fenomen de la tendència igualadora per baix en el qual vivim, permet que savis i necis puguin compartir els mateixos espais de difusió. El resultat de tot plegat, és que els savis es retiren, els necis governen i acaparen els missatges públics. El 97% dels experts mundials en clima, ens alerten de l'escalfament global, però un 3% el neguen. No és objecte d'aquest breu escrit, dilucidar els interessos que hi ha al darrera d'aquests escassos negacionistes de l'evidència, i és sobrer explicar-ne els motius. En tot cas, el poder econòmic te la capacitat de fer augmentar la ressonància d'aquest 3% fins on es vulgui. A Europa, tal vegada, hi ha més unanimitat, però als Estats Units, molts congressistes republicans, prohibeixen als seus càrrecs inferiors esmentar el terme "canvi climàtic".

A part del canvi climàtic, hi ha moltes altres amenaces a les quals ens enfrontem, i que estan relacionades amb el deteriorament del Planeta. Els índexs d'erosió i desertització són tant elevats, que moltes regions avui dia han deixat de ser productives per l'ús agrícola, han esdevingut terres empobrides, inicialment des de la perspectiva ecològica, i, finalment, improductives des de la perspectiva econòmica.

La sobreexplotació dels recursos de la Terra, no només té un origen inorgànic, també és

biològic. Avui dia ja han desaparegut una gran part dels grans bancs de peixos del passat. Amb la davallada de la pesca dels anys 70 del segle XX, el banc mundial no va optar pel retorn de la pesca tradicional, sinó que va injectar grans quantitats de diners per finançar vaixells de pesca molt més grans, amb més capacitat de càrrega, i d'emmagatzematge en fred. La contaminació provinent d'infinite fonts, posa la resta, i el mar es torna blanc, a causa del creixement desmesurat de les algues.

No fa tants anys que la comunitat científica, no acabava d'explicar-se com és que tot i el l'augment de producció de plàstics a nivell global, no es detectaven més plàstics al mar; la resposta fou descoberta anys més tard: els plàstics s'havien anat fent tant i tant petits, que ja es confonien amb el plàncton. Els peixos els ingerien, i agafaven diversos tipus de tumors. Els humans acabem menjant els peixos, i amb ells, els plàstics.

La llista d'amenaques per a la salut de les persones, i la diversitat de la vida a la Terra, és molt llarga. La contaminació, que afecta les aigües, la terra, l'aire. Avui dia, a Europa - tot i la feina per millorar hàbitats que es va emprendre les darreres dècades - oculta un sinistre panorama d'aigües carregades de nitrats provinents de les explotacions agropecuàries, de camps sense insectes ni aus a causa de la conjunció de moderns tractaments fitosanitaris, amb transformacions genètiques de la vegetació per fer-les immenjables als insectes, així com herbicides que maten totes les plantes adventícies, és a dir, les que no pertanyen l'espècie conreada.

La destrucció dels boscos, especialment a les zones tropicals, així com a les illes amb un elevat grau d'espècies endèmiques, és la responsable de l'extinció de la majoria de les espècies fins a l'actualitat. A Àsia, i grans zones d'Àfrica, s'han de recórrer grans

extensions per poder veure retalls del que un dia havien estat grans sabanes i selves.

En un món amb mires tan curt placistes, amb càrrecs polítics que miren l'infinit a quatre anys vista, amb un sistema on és possible anar a la borsa, i apostar per la sequera o per la guerra a determinat país per fer-se ric d'un dia a l'altre, on un aliment determinat pot ser més econòmic si prové de les Antípodes que de casa, el terreny està adobat per al desastre. A Alemanya, els consumidors ja adquireixen el 50% dels productes d'origen ecològic. Però és evident que Alemanya té les seves particularitats, nivell de vida, i condicions socials i històriques, prou diferenciades. En línies generals, la població mundial moderna va atrafegada atenent els seus assumptes. Ja només les imposicions i les taxes, poden tenir alguna mena de resultat, sense menystenir les necessàries crides de consciència, però estem en un sistema capitalista, i sense una taxa al carbó, serà impossible frenar un procés imparable. Amb tot, les adversitats no són poques, ja que, per un costat, els “mercats” s'oposen a aquestes decisions, i per l'altre, la massa social veu amb gran antipatia més taxes i impostos, la qual cosa vol dir que la classe política no actuarà. Des de fa dècades, molts espais naturals, regions i estats, han trobat la màgica paraula de “desenvolupament sostenible”, la qual cosa, sense un canvi de model productiu, és una fal·làcia en els seus termes.

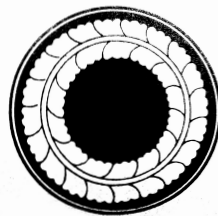
La societat del segle XXI, està tan impregnada d'existencialisme, que hem arribat a un moment, en que apreciem tant sols l'existència de les coses, renunciant a l'essència. La “nova fe”, consisteix a creure que el desenvolupament tecnològic ens salvarà, però oblidem que, interessos a part, la mecànica i la física, no han progressat, ni de bon tros, com la tecnologia digital.

L'infinit està més enllà de les limitacions de l'espai, i l'eternitat més enllà del temps, però

ens hem convertit en una societat que només aprecia els fenòmens físics, i desvinculats els uns dels altres, una societat disgregada, individualitzada, de persones convertides, d'alguna manera, en objectes de consum, que projectem els nostres egos a les xarxes socials, i que hem perdut la capacitat de trobar-nos, debatre, observar conjuntament un fenomen, gaudir de la vida i de tot allò que aquesta ens ofereix a cost zero.

L'hinduisme ens explica que l'era de Kali en la qual vivim, saviesa i niciesa van de la mà; quan no hi ha capacitat d'abstracció, quan vivim en la dispersió del constant flux d'informació de les xarxes, quan confonem realitat i ficció, quan estem turmentats pel desig, de posseir, de fer, llavors la partida la guanya el diable. Els lladres es fan reis, i els reis lladres, el llenguatge es fa més groller, els poderosos s'apropien del que és públic, es produeixen sequeres, ens diu el Rig Veda. A la nostra tradició, el Llibre de les Revelacions, ens diu que el setè genet ens portarà la destrucció des del cel, el mateix que estem modificant. En les darreres dècades, ja hem estat a punt de auto destruir-nos sobtadament, i no poques vegades.

Olot, agost de 2019

ENTREVISTES

JEAN-PHILIPPE TROTTIER

per Consell Editorial

Jean-Philippe Trottier (Ottawa, Canadà – 1966), és músic (va estudiar a McGill i al Conservatori de Montréal), filòsof (Université de la Sorbonne – París IV), periodista i assagista. Fins al moment ha publicat tres obres principals: *Le grand Mensonge du féminisme* (Ed. Michel-Brûle, 2007), *Lettres au fils* (Ed. Liber, 2012) i *La Profondeur divine de l'existence* (Ed. Médiaspaul, 2014, traduït al castellà per l'Agustí Nicolau i publicat per l'Editorial Carena, a Barcelona l'any 2018). Com a periodista ha escrit pels mitjans *Liberté*, *L'Agora* i *Philo & Cie*. El Jean-Philippe Trottier és un bon amic i coneixedor de la realitat catalana, amb l'afegit que parla i escriu el català.

* * *

PM: El teu llibre *La profunditat divina de l'existència*, sorprèn per la seva força i autenticitat. El teu sentit de la sacralitat de la vida desborda les convencions habituals. Quina trajectòria personal t'ha dut a aquesta percepció íntima de què és Déu en tot i sempre? Penses que la gent jove pot fer aquest descobriment fonamental amb tècniques alienes a les seves tradicions d'origen?

JJPT: Adoptar les convencions habituals significa fonamentalment que la nostra felicitat i els nostres patiments encaixen amb un sentit preestablert, que tenen un sentit ja explicitat. Així, caiem en una trampa ja escrita y la nostra vida es desenvolupa segons paràmetres fixats prèviament. De la mateixa manera que els sis personatges a la cerca d'un autor de Pirandello, jo no he volgut o no he sabut passar per aquestes balises traçades prèviament. Llibertat, temperament, essència? Novalis o Heràclit, que establiren un paral·lel entre destí i caràcter, havien reflexionat sobre la qüestió.

El meu recorregut ha estat bastant tradicional, però no corrent. Formació intel·lectual, després música clàssica, filosofia, llengües, psicoanàlisi. Progressivament he anat intuïnt que Déu actuava en el fons de mi mateix. I potser la meua insatisfacció davant les formacions culturals existents responia a una crida més profunda. Tot això no és res més que una suposició. Sobretot vaig comprendre que calia ser fidel a un mateix, front i contra tot, cosa que implica dolor i solitud. Els joves poden seguir un camí de fidelitat fora de la seva tradició? Tenen, per començar, el vocabulari d'aquesta tradició? No ho sabria dir. Cal distingir sempre allò que és *intimior intimo meo* d'allò que és accidental. Pertànyer a una tradició te els seus avantatges però també les seves restriccions. Agafar d'aquí i d'allà. La resposta es troba en un equilibri just entre l'essencial i l'aleatori. Però allò que és la Tradició, és una altra història. La Tradició és una, així doncs, inefable.

P:M: Saps que la idea que mou *Pelle Maha* és impulsar la reflexió sobre el món des de tradicions espirituals i pobles diversos. Creus que la deriva moderna és ineluctable o que només és una fase abans d'entrar en un cicle diferent?

JPT: Vivim en un període de transició que, necessàriament, és portador tant del millor com del pitjor. Aquest és el sentit de la paraula «crisi», del grec *krinein*, que vol dir discernir, i en un sentit més antic, digerir. Les transicions són absolutament necessàries en el moviment de la vida però són també molt arriscades. És des d'aquesta manera de veure-ho que entenc la paraula «deriva». En aquest sentit, comparteixo certes observacions de René Guénon al voltant de l'època obscura del Kali-Yuga, sense, tanmateix, observar el mateix desenvolupament cíclic propi del pensament hindú.

P.M: Has viscut a molts països, des de petit, i per aquest motiu no et sents gaire representatiu del món quebequès, però no et sembla que a la teva terra hi ha una peculiar forma de ser americà? Potser als catalans, a l'Europa mediterrània, se'ns pot considerar també un estil peculiar –no estatal- de cultura profundament europea: hi veus paral·lels amb el Quebec o només és una coincidència de l'actual crisi política dels estats-nació?

JPT: El paral·lisme entre el Quebec i Catalunya em sembla circumstancial: som dues entitats petites, amb un sentiment de jugar-nos la pell a cada generació. A part d'això, Catalunya, políticament més feble que el Quebec, està evidentment arrelada en una memòria i en una cultura per contra més denses que les nostres. Les nostres arrels són menys explícites que les vostres i la nostra connexió amb el món indígena s'ha aconseguit només a mitges. No hem trobat encara el to just d'un poble petit però valent. Al Quebec, tot plegat, és una promesa a la que li costa fer-se realitat, tot i que tenim tots els elements. Catalunya, amb Ramon Llull, els seus pintors, els seus músics, els seus poetes, el seu cristianisme bizantí, la seva original revolució industrial, totes aquestes coses admirables i nodridores, està millor dotada. Però políticament, en canvi, és una nana.

P.M: Com veus l'anomenat enfocament interseccional, que comença a estar de moda a casa nostra? Quina relació hi ha, per a tu, entre els diferents eixos de diversitats -gèneres, origen, creences, orientació sexual, edat, classe, territori- i les desigualtats o discriminacions que estableix la modernitat, respecte aquests mateixos eixos?

JPT: Les tradicions locals i francesa estaven cridades a una relació relativament bona en la mesura que els primers colons pertanyien a un món premodern, marcat a sobre per l'Edicte de Nantes de 1598, contrariament als seus equivalents anglesos, espanyols o portuguesos. Dit això, l'interculturalisme no funciona més que si arribem a fer evident l'ànima de les cultures implicades. La funció de les elits és la de manifestar i de lloar tot allò del qual el poble és dipositari. En canvi - i això és un tret mundial - no està sent, per res, el cas. Karl Marx, que va arrencar als aristoi del seu ordre i de la seva inserció al cosmos, els va transformar en classe. Inclús, si el procés de perversió estava ja en marxa en el món tradicional, l'abandonament d'aquest pacte entre els ordres complementaris ha desembocat en el món dividit y desunit de la lluita de classes.

El proletariat, una altra categoria desindexada de l'universal, es va descobrir a sí mateix com inferior i va lluitar, doncs, ell també. A l'Occident, el proletariat va ser tanmateix reemplaçat per una altra versió de l'oprimit: el minoritari. Ara bé, al nostre món modern marcat per la pèrdua d'unitat i una disgregació infinita, cada membre constitueix una minoria, en lluita amb el

patriarcat, i després amb les altres minories. Mancats d'un punt de convergència o ideal metafísic, cadascú cerca el seu benefici - a estirar la flassada del seu costat - assumint el rol de víctima, amb la secreta esperança de tenir el monopoli del patiment, base de tota reivindicació, i així, del poder moral últim.

Cadascú busca aconseguir la unitat, però no pas amb l'altre, sinó més aviat en contra. Això no impedeix que els homosexuals, les dones, els negres, els vegetarians o els colonitzats pateixin autènticament (de la mateixa manera que els homes, blancs, heterossexuals, de fe o de cultura cristiana). Només que la via de la unitat vol passar per un patiment dictat a partir d'ara per la ideologia victimària i no, al contrari, pel patiment orgànic propi a la condició humana i que és necessàriament lliure.

P.M: En una obra teva -*Le grand mensonge du féminisme ou le silence sur la triple castration de l'homme quebécois* Montréal, M.Brûlé 2007- defineixes el feminisme com una nova ortodòxia ideològica i, en frase teva, "últim avatar d'un patriarcat en crisi". Penses, potser que la reflexió de gènere s'hauria de reorientar des de paràmetres religiosos i tradicionals, per estalviar-nos tots, dones i homes, una nova era de feminisme patriarcal?

JPT: El feminisme és híper patriarcal en la mesura que és victimista. Això no vol pas dir que les dones no hagin patit injustícies. La qüestió és que de les reivindicacions amb fonament (igualtat econòmica, política, jurídica, etc.) s'ha passat gradualment a una visió de la dona víctima en tant que dona, cosa que ha portat a un feminisme essencialista, que reprèn l'imatgeria cristiana: l'anyell pasqual immolat (la dona), el pecat original (el patriarcat), el paradís (d'igualtat de sexes), de la mateixa manera que el marxisme amb el seu proletariat, la seva burgesia capitalista i la seva societat sense classes. Veig en tots aquests combats una degradació de la idea transcendent de Déu cap a realitats inferiors.

El vici fonamental, encara que inconscient, del feminisme actual resideix en el seu model moral que no és ni més ni menys que la Verge Maria, immaculada, sense pecat. Maria, pura, sense voluntat pròpia, que no pot per definició fer el mal. El seu fiat significa, en aquest cas, que ella sofreix la seva història. Ella reclama llavors el poder que està posseït per l'home, però no vol al mateix temps, perdre la seva innocència original. En un sentit, ella vol gaudir sense assumir el seu gaudi, és a dir, tenir la possibilitat de fer el bé exonerant-se de fer el mal. La qüestió del mal i de la llibertat - per tant, de la responsabilitat moral - està totalment absent d'aquesta ideologia. Si la Senyora ataca o es defensa, la seva innocència l'absol. Estem així en ple patriarcat!

P.M: Trobes relació entre el model democràtic de societat i la forta reculada als països occidentals de tot el que són tradicions religioses i espirituals? En Raimon Panikkar, que vas conèixer un dia d'estiu a Tavertet, deia que el pensament democràtic exigeix prèviament haver tallat amb qualsevol teocentrisme o cosmocentrisme. Com ho veus tu?

JPT: Caldria saber si l'home és la mesura de totes les coses, com sostenia Protàgores, rellegit per Plató al seu Teetet, és a dir un decididor autònom - algú que pren les decisions autònomament - o si és abans que res un receptor. Tota la querella del geocentrisme teocèntric i de l'heliocentrisme androcèntric de l'època de Galileu i de Belarmí, consisteix en això. O bé l'home és el subjecte privilegiat però receptor de la sol·licitud divina, o bé és un gra de sorra insignificant però autònom en el seu pensament i amb el seu poder de nomenar el món.

En aquest context, certament, la democràcia és quelcom molt bell que defensa la dignitat de tots els homes, a condició de fer de la política l'únic espai de definició on es desplega aquesta dignitat i que aquesta no envaeixi cap d'altre espai. Però si l'home és un zoon politikon, ¿pot ser que aquest estatus estigui desagregat d'altres realitats, afectives, estètiques o religioses? Hagués estat possible imaginar una democràcia atenesa sense el seu referent últim, la deessa Atenes?

Una vegada més es dibuixa com una filigrana d'obsessiva qüestió de la unitat. Com realitzar una unitat tant personal com social en un règim polític fundat sobre una incessant negociació – que acostuma a tractar només sobre el comerç – entre interessos divergents i inestables? L'home modern te, certament, una gama de possibilitats de vida que no tenia l'home tradicional, molt més limitat. Però és aquesta la via de realització última? I aquesta finalització de l'home reposa sobre la seva autonomia fonamental o bé sobre la seva crida final a unir-se a Déu? Sobre una llibertat fundada sobre ella mateixa i que esdevé autorreferencial i absurda, o bé sobre una llibertat fundada sobre una profunditat com aquella del fiat de Maria a la crida divina?

P.M: Ens vas comentar que a Montréal et sents orgànicament com una illa solitària i, malgrat tot, cada vegada més arrelat com a cristià d'Amèrica. Ens ho pots explicar?

JPT: Hi ha Amèrica i Amèrica. Per exemple, l'Amèrica dels protestants expulsats d'Europa per diferents raons o que fugien de la corrupció lligada a la monarquia absolutista. Hi ha l'Amèrica d'aquells que van venir a fer fortuna. Hi ha les Amèriques criolla, mestissa, negra, etc. I també hi ha l'Amèrica autòctona. Vull precisar, tanmateix, que no adopto l'imaginari del bon autòcton i del colonitzador dolent (que reprèn una vegada més les caricatures del feminisme descrites precedentment). Per tal que hi hagi colonització, fa falta que hagi també colonitzable.

Si intento evitar parlar dels autòctons com d'una categoria moral pura i estanca, és per subratllar millor una sensibilitat molt més pròxima d'aquella de la vostra Edat Mitjana i de la Tradició. I és sobre això que sustento la meva fe en el futur del Quebec.

Sobre la qüestió autòctona, el nostre enemic és el frau intel·lectual de la rectitud política (political correctness) que mirant-los com castrats de la història, passa de llarg de la fecunditat que aquests [autòctons] poden aportar. Aquesta trampa te l'immens avantatge d'evitar-nos una reflexió profunda, i dolorosa, sobre les nostres respectives cultures. La recuperació per part del sentimentalisme burgès del New Age és un altre frau, inclús si sembla coincidir amb la visió tradicional. Molts autòctons que subratllen excessivament els seus valors culturals d'harmonia, d'unitat amb el cosmos, de pau social, de negociació fraternal, estan temptats per aquest esperit.

Des del meu punt de vista, caldria partir de la Tradició per retrobar l'esperit autòcton, però evitat a qualsevol preu fer d'aquesta Tradició un paradís, un Eden on tot es harmoniós. No cal sobreguenonitzar, si se'm permet...

Per part meva, em sento en efecte com una illa, aquí, envoltat certament de llibres, de música i d'alguns amics. La qüestió és no estar aïllat encara que estiguis sol, doncs la sol·litud permet la relació. El poeta metafísic John Donne deia: *No Man is an Island entire of itself, every man is a piece of the continent, a part of the main; any man's death diminishes me, because I am involved in mankind... And therefore never send to know for whom the bell tolls; it tolls for thee.* Hi ha unes arrels misterioses que ens uneixen i que conformen la comunió dels sants. Però per arribar-hi, cal primer reconèixer la comunió dels pecadors, mitjançant la qual passa la gràcia i la unitat. Des d'aquest punt de vista, un pecat modern i un pecat tradicional tenen el mateix valor.

ARCADIO ROJO

per Consell Editorial

Nascut a Galícia, format a Múrcia, Navarra, Catalunya i els Estats Units, desplegant vida familiar i professional a Catalunya. Filòsof, Dr. en Antropologia, (Cultures Informàtiques) ben format en llengües clàssiques i sànscrit; antic seminarista catòlic, membre actiu de l'extrema esquerra en la clandestinitat i empresonat sota el franquisme; tornat al camp tradicional iniciàtic occidental. Entra en el Shivaïsme Advaita de Kashemir (Yoga Trika) a Varanassi, a on és iniciat sota el mestratge de Kamaleshadatta Tripathi. Autor (amb Iniesta, F. i Botinas, Ll..) del llibre De Marx a Plató. Retorno a la tradició de Occident. Organitzador de les dues Jornades de les Tradicions del Món a Catalunya [2004-2006]. Bon amic de membres de PM, explica per què l'opció del no dualisme shivaita i parla de la presència d'aquesta antiga tradició d'origen hindú al país català.

* * *

P.M: Tens un passat d'home inquiet, investigador i d'acció. Has compartit experiències de clandestinitat, de presó, de balanç polític i filosòfic dels adversaris de la dictadura del General Franco, has conegut a fons l'esoterisme de tipus maçònic. Amb altres amics vas formar SPINOZA i més tard el Grup d'Estudis Tradicionals fins optar per l'Advaita del shivaïsme de Kashmir. Pots explicar-nos per què, amb tot el teu bagatge, vas decantar cap a les doctrines i experiències de l'Índia més antiga?

A.R: En primer lloc namaste: "m'inclino davant tots vosaltres de PELLE MAHA que sou Shiva". Després de deixar l'experiència de lluitar per una Societat "més justa" segons el model marxista, vaig iniciar la meua volta a la Tradició Occidental ("de Marx a Plató") amb l'ajuda inestimable d'en Ferran Iniesta, en escoltar l'impacte que les Tradicions africanes li havien causat en la seva mentalitat occidental. A continuació prenem contacte amb Raimon Pànikkar que en el meu cas no em va oferir res diferent a la pròpia Tradició Catòlica, que ja havia experimentat en profunditat en els meus vuit anys d'estada en el Seminari. Va ser realment René Guenon qui em va mostrar l'existència de la Visió No- Dual, Advaita, de la Realitat des dels seus comentaris sobre la tradició del Advaita Vedanta de Shamkara Xaria. Per a mi aquesta va ser la gran revelació a nivell tradicional que no havia trobat en les iniciacions occidentals encara en presència.

Finalment, després de conèixer personalment al meu mestre Kamaleshadatta Tripathi arran d'una conferència seva en la Universitat Pompeu Fabra, vaig sentir la vocació o la crida a ser iniciat en la Tradició del Shivaïsme Kashemir Advaita on no existeixen les castes i que està oberta a qualsevol persona sigui com sigui la seva procedència o condició.-

P.M: A tot Occident, estem en època de descrèdit de religions i vies espirituals, les esglésies es buiden i l'arribada d'altres opcions sagrades és rellevant, però sense que en conjunt es pugui parlar de pràctiques litúrgiques i rituals seguides amplament. En visió cíclica de la història estem esgotant l'Edat fosca o Kali Yuga: penses que hem de viure una etapa llarga on totes les tradicions -inclosa la cristiana, encara majoritària- actuaran en petites comunitats i viuran la sacralitat com en els temps de les catacumbes? Quina funció penses que, al nostre àmbit occidental, pot jugar el shivaïsme?

A.R: A.R: El Shivaïsme Kashemir Advaita està obert a tota persona disposada a emprendre aquesta Via Iniciàtica. La seva funció essencial és reconèixer que la nostra veritable essència no és la nostra existència temporal i limitada sinó la pròpia Existència Divina amb tots els seus atributs eterns. Se supera així la falsa visió dual de la Realitat: jo no sóc Déu, jo no sóc l'univers, jo no sóc tu, experimentant que el diví i l'humà, el transcendent i l'immanent constitueixen una unitat indissoluble.

En el cas occidental el dualisme s'expressa a través d'identificar el Progrés humà amb la invenció d'artefactes i a través de processar la Realitat des de les contradiccions Veritat- Error, Bé-Mal, Amic-Enemic, visió separativa que afecta al polític, al social i a les pròpies Tradicions majoritàries i iniciàtiques.

Vull assenyalar que tant a l'Índia com en altres pobles com el Basaa les Tradicions tenen encara una influència majoritària. Respecte al nostre Occident des de la visió no dual shivaïta, aconseguir la nostra Plenitud, que és la divina, no depèn en conseqüència que se superi o no la ignorància dual en la qual es troba la majoria de persones en el Kali Yuga. Ja que aquesta ignorància també és Shiva (l'Eterna Vibrant Autoconsciència) que juga a autolimitar-se i a autoignorar-se en nosaltres i posteriorment a tornar a reconèixer la seva veritable essència: és el Diví Joc. Pensem que hem de proclamar obertament i donar testimoniatge públic de la visió i la pràctica no dual. En plena Edat Fosca, l'Edat d'Or està en presència, la Plenitud Divina que és la nostra Plenitud viu ja en nosaltres i pot ser reconeguda, realitzada.

P.M: Molta gent que pensa tenir nocions d'hinduisme identifica el shivaïsme com una de les seves variants regionals. Igualment, si es parla d'Advaita o no dualitat es dona per entès que és l'Advaita hindú, sigui el de Ramanuja o el de Shankarasharya. Però sabem, per treballs teus i d'altres shivaïtes, que hi ha diferències importants entre el que anomenem hinduisme i la vostra tradició. Ens en pots parlar una mica?

A.R: No existeix l'anomenat "hinduisme", no és cap Tradició particular Iniciàtica a l'Índia. Existeixen moltes tradicions a l'Índia però les dos principals de caràcter no Dual són l'Advaita Vedanta i el Shivaïsme Kashemir Advaita. L'Advaita Vedanta amb la seva organització social en castes és una Tradició vinculada a l'Índia com la Tradició Judaica ho és al poble d'Israel. Aquesta és una diferència central amb el Shivaïsme Kashemir per al qual no existeixen les castes, sent una tradició oberta a qualsevol persona sense cap mena de distinció ja sigui de condició social, raça o procedència territorial. És cert que té el seu origen a l'Índia, en el Kashemir, però el seu caràcter és universal com la pròpia tradició Cristiana que havent nascut a Judea no és una "variant regional del judaisme" sinó que proclama el seu caràcter catòlic.

L'altra distinció clau entre l'Advaita Vedanta i el Shivaïsme Kashemir en paraules del gran mestre

shivaita Lakshman Joo és que: “el Vedanta manté que aquest univers és no-veritable, (és com un somni de Brahma) no-real. No existeix realment. És només la creació d’una il·lusió (“māyā”). Mentre que el Shivaïsme Kashmir argumenta que si el Senyor Shiva és real, en conseqüència, com pot una substància no real procedir d’alguna cosa que és real. Si el Senyor Shiva és real, llavors la seva creació és real.” Shiva, l’Eterna Vibrant Autoconsciència, gaudeix desbordant la seva Shakti en d’univers i autolimitant-se gojosament en ell. L’univers i Shiva formen una unitat indissoluble. Aquesta diferència comporta unes pràctiques iniciàtiques diferents a les del Advaita Vedanta, així com la no existència de monestirs on retirar-se del món. Ans al contrari, reconèixer que el món és Shiva és una tasca iniciàtica central.

P.M: Durant anys vas seguir l’ensenyament d’una obra sagrada de referència, el Paramarthasara, que tu mateix amb la supervisió de Tripathi vas traduir al castellà des de l’anglès i des del sanskrit. Consideres que la interpretació de la realitat que s’hi fa és a l’abast de gent occidental inquieta o precisa de mestratge per a la seva comprensió?

A.R: El “Paramarthasara” o “L’essència de la Suprema Veritat” és el primer Shastra o text sagrat, que es transmet oralment pel mestre a la persona recentment iniciada. Es transmet el primer pel seu caràcter més general i d’introducció a la doctrina no dual i a les seves pràctiques. La transmissió oral d’aquest i els altres Shastras és condició sine qua non del procés iniciàtic. El mestre transmet des de la vivència i realització de la doctrina i les pràctiques del Text. Al mateix temps el mestre ensenya doctrina i pràctiques que no estan en els Shastras i que pertanyen al secret d’aquesta Tradició.

Per això, és una il·lusió pròpia del nostre Occident el pensar que llegint el Paramarthasara o uns altres Shastras es coneix realment el Shivaïsme Advaita. De totes maneres la persona que s’acosta al Paramarthasara amb la intenció de realment aproximar-se al Shivaïsme des del cor obtindrà bons fruits a nivell tradicional al marge de si finalment tria iniciar-se o no en aquesta tradició. El que sí que puc dir és que, en les meves xerrades tant en la universitat com en qualsevol altre espai ja sigui social o religiós, sempre he trobat una actitud de sorpresa davant aquesta visió tan radical de la No-Dualitat acompanyada de simpatia i bona recepció.

P.M: Hi ha un punt que crida l’atenció en la no dualitat: la consideració socràtica que no hi ha mal ni maldat, perquè tot el que esdevé és Shiva i no pot estar fora d’Ell. Implica això, davant del moralisme modern (de fet, d’arrel catòlica i protestant), que es podrien legitimar comportaments asocials o directament criminals? Significa també que l’acció social o política resulta opcional o senzillament indiferent? Què fan aquí els shivaites?

A.R: Primer precisar que la doctrina tant de Sòcrates com de Plató tenia el caràcter d’una “dualitat harmònica”. No era una doctrina No Dual. Sòcrates admet l’existència del mal, una altra cosa és la seva actitud davant ell. Diu Sòcrates: “És millor sofrir el mal, que cometre’l”.

Des del Shivaïsme es considera que és impossible superar el dualisme des d’una visió dualista. En tot cas el que sempre es detecta és el dualisme del contrari, de l’enemic, de qui no està d’acord amb la teva veritat i se li demonitza. Actitud que és corresposta pel teu enemic que pensa que el que està en la veritat és ell i que tu ets el que està en l’error, i, per tant, tu ets el malvat.

En el Shivaïsme Advaita no existeix la maldat ni el mal sinó la ignorància, tenint en compte és el propi Shiva el que autoignora la seva pròpia divina essència en nosaltres que som Ell mateix i és Ell el que més tard reconeix de nou en nosaltres la seva veritable essència. És el Diví Joc. Des d'aquesta perspectiva no existeix cap indiferència enfront dels comportaments i a les concepcions duals ja que és el propi Shiva el que les protagonitza en nosaltres com el seu Diví Joc i és Ell mateix el que supera aquesta ignorància en nosaltres. I aquesta superació es manifesta en el nostre interior ja sigui per una il·luminació immediata sense necessitat de ser iniciat o través de la crida a nivell personal de Shiva al fet que siguis iniciat i recorris durant tota la teva vida el llarg diví camí de superació del dualisme i de reconeixement de la teva veritable essència que és la de Shiva.

D'acord amb tot l'anterior, l'actitud shivaïta respecte a la persona que es comporta de forma dual a nivell social o polític, o ja sigui matant, violent, etc. és la de la compassió. Que en aquest cas significa "cum-patere", és a dir, patir conjuntament amb aquesta persona que obra de forma dualista, la seva ignorància. Ja que des de la doctrina No Dual "jo sóc ell", "jo sóc Shiva". I, per altra banda, només des d'aquesta actitud el que està en la ignorància pot veure la Llum, és a dir, començar a conèixer que la seva veritable essència és la de la Divinitat i la seva Plenitud, i que aquesta Plenitud Transcendent no depèn de cap triomf o fracàs personal, social o polític tal com predica la Modernitat.

P.M: A Catalunya i ha uns quants grups que estan en camp tradicional shivaïta i sembla que en bona harmonia entre ells. Ens pots exposar les característiques de la via que tu i d'altres iniciats esteu seguint? El shivaïsme de Kashmir és una ruta tradicional molt restrictiva o hi ha graus de coneixement i experimentació vital? Com es viu aquesta experiència espiritual a terres catalanes, lluny del Ganges i les ciutats o camps indis?

A.R: A part del nostre grup de sadakas o iniciats hi ha altres grups que es reclamen del Shivaïsme Advaita. La prova de la seva veracitat en tot cas és objectiva: és la seva vinculació i permanència dins del llinatge mil·lenari shivaïta. Aquells que es proclamin shivaïtes fora d'aquest ininterromput llinatge mil·lenari i sense rebre la iniciació del mestre són falsos profetes.

Respecte a les característiques de la iniciació shivaïta hi ha diferents vies segons sigui la intensitat del "Shakti Pata" o baixada de la Gràcia de Shiva sobre cada persona. Si la intensitat de Gràcia és la màxima l'iniciat reconeix de manera immediata la seva pròpia Divina Essència: això és dit la "no-via" o el Anupaya. A continuació des d'un grau intens de la Gràcia està la Via del Shambavopaya, el recorregut del qual fins a entrar en l'estat Shiva és bastant directe. Però en aquests temps de més ignorància la Via més comuna és la del Shaktopaya, on la intensitat de la Gràcia és menor i en la qual l'esforç de comprensió i meditació dels Shastras i de les seves pràctiques és més ardu i difícil. Finalment la via Inferior és la del Anavopaya, que és de fet una preparació prèvia per a realitzar la via del Shaktopaya. El més important és que el procés iniciàtic el protagonitza indivisiblement Shiva amb la persona iniciada, ja que forma part del seu Diví Joc d'autolimitar-se i tornar a reconèixer-se en la seva veritable essència.

Per acabar, ens agradaria que parlessis un moment sobre el significat profund de la no dualitat, de la comprensió-acceptació que tot allò que és -manifest o invisible- és Shiva. Pensem que és un aspecte rellevant que tenen en origen totes les tradicions, però que queda emboirat per una pràctica que fa suposar que tot està escindit, separat o dialècticament contraposat. Què diries de la virtut espiritual de la no dualitat?

A.R: Respecte al significat profund de la no dualitat, crec que en les respostes anteriors ja he indicat una gran part substancial de les seves característiques. En tot cas, la no dualitat no és una “virtut espiritual”, ni un “comportament moral” sinó l'essència mateixa de la Divinitat que és Transcendent i Immanent de forma indivisible i fora de la qual, res pot existir inclosa la ignorància i qualsevol tipus de limitació. El Shivaïsme Kashemir Advaita ho resumeix perfectament en el primer vers del seu text revelat en pedra per Shiva: “*Caitanyam ātmā*”: “L'Estat d'absoluta Llibertat de Conèixer i Fer de la Suprema Consciència (*Shiva-Shakti*) és la Realitat de tot l'existent”. En el comentari d'aquest vers Kshemaraja assenyala: “Tot allò que no sigui la Suprema Consciència, no existeix”.

Establert, això, cada tradició ha d'analitzar acuradament si aquesta revelació no dual està en els seus orígens o la seva Visió de la Divinitat és més aviat una “Dualitat Harmònica” que, això sí, es sustenta obligatòriament en una concepció No Dual de fons. O bé si la No Dualitat present en la revelació original d'una tradició ja no està present o és contradita en la seva part religiosa per l'aplicació d'una moral dualista. Per exemple, hem de considerar en quina mesura la doctrina Sufi no-dual es manté viva en l'Islam, i en quina mesura presideix la pròpia Xaria.

L'altra qüestió important a assenyalar és que la Revelació no dual en una tradició implica l'existència de textos sagrats on s'expliciti a fons aquesta doctrina i es diguin quines són les Pràctiques diàries i progressives perquè l'iniciat sigui capaç de reconèixer finalment l'estat no dual diví, que és la seva pròpia Essència.

Des d'aquesta perspectiva he impulsat a Catalunya la trobada entre Tradicions vives d'Occident i d'Orient amb la participació del propi Shivaïsme Advaita, de l'Islam, del Cristianisme, etc. i que van resultar molt fructíferes. Em refereixo a les dues “Jornades de les Tradicions del Món a Catalunya” (2004-2006). Crec que aquest esperit de diàleg ha de mantenir-se i que no consisteix a intercanviar opinions sinó a anar cap al *logos*, cap a “l'Eterna Paraula sense paraules”. En aquest sentit saludo de debò l'ardu esforç de Pelle Maha per obrir un nou espai de trobada tradicional.

Iruña, agost 2019

